

tv-15 naš TOVARIS

Št. 14
9. aprila 1987
Leto XXV

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Osma seja predsedstva slovenske borčevske organizacije

Zavzeto o tekočih gospodarskih gibanjih

Strpno in objektivno je treba oceniti pozitivne in negativne procese o našem gospodarstvu ter družbi, so menili člani predsedstva RO ZZB NOV Slovenije na svoji osmi seji, ko so razpravljali o informaciji o tekočih gospodarskih gibanjih, ki jo je zbranim podal podpredsednik Izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije Janez Bohorič.

Positivno je, so menili, da se organizacije združenega dela vse bolj usmerjajo k prestrukturiranju sedanje proizvodnje, k bolj kakovostnim in tržno uspešnejšim proizvodom. To potrjujejo tudi podatki o lanskoletnem uvozu sodobne nove opreme, čeravno le-ta v rezultatih gospodarjenja še ni mogla priti do izraza. Prav tako se uveljavljajo računalništvo in sodobne oblike vodenja proizvodnih procesov. Predsedstvo meni, da se kljub problemom krepi zavest, da brez večjega vključevanja na zunanja tržišča ne bomo dosegli kakovostnih premikov.

Pri tem so borci opozorili, da podatki o tekočih gospodarskih gibanjih kažejo na precejšnja odstopanja od ciljev, zapisanih v resoluciji. Ta odstopanja so predvsem očitna na področju inflacije, kažejo se pri upadanju izvoza, odsotnosti politike realnega tečaja dinarja ter v nehotenem povečevanju tistih oblik menjave s tujino, ki ne prinašajo prostih deviz. Vse to, so opozorili, do skrajnosti zaostruje likvidnostni položaj dr-

žave. Vse bolj se uveljavlja administrativna delitev deviz, ki organizacije združenega dela postavlja v povsem negotov položaj, s hudimi posledicami za normalne poslovne odnose s tujino.

sklepali na borčevskem predsedstvu, ker gospodarstvo ne more računati na stabilne pogoje poslovanja, pri tem pa poslovodne in druge strukture v delovnih organizacijah niso ustrezno predvide-

Podatki kažejo, da se tudi pri delitvi ustvarjalnega dohodka nismo obnašali gospodarno in smo delili preveč, za osebne dohodke in tudi za drugo porabo. Za takšno delitev je kriva psihoza, so

vale posledic takšnega ravnanja. Le-te bomo občutili še kasneje. Ob tem slabi zahteva po kaznovanju vseh, ki so delili sredstva mimo realnih možnosti. Zato se borčevska organizacija odločno zav-

zema za zagotovitev takšne politike, ki bo v resolucijskih okvirih zagotavljala dolgoročne pogoje gospodarjenja, (z njimi pa izhod iz sedanjega stanja) ki bo iskala rešitve v spodbujanju samoupravnega urejanja na področju delitve ter opuščanju linearne zakonske intervencije.

Čaka pa nas tudi ustrezno usmerjanje kupne moči prebivalstva. Nujno je stimulirati varčevanje in dvigovanje realne vrednosti prihranjenih sredstev, s tem pa odvrčanje ljudi od nakupov za ceno, ki proizvodnji omogoča, da ohranja nizko kvaliteto proizvodov in se ni prisiljena usmerjati v izvoz...

Vendar pa za sedanjo inflacijo ne moremo kriviti le delitve v gospodarstvu, so dodali borci in opozorili, da ne smemo pozabiti na vse druge globalne vire inflaci-

krivajo inflacijsko, z novo emisijo denarja ali z zadolževanjem v tujini. Ta ugotovitev velja za vse ravni, še zlasti pa za federacijo.

V sistemu in politiki ekonomskih odnosov s tujino so potrebne takojšnje spremembe, ki bodo delovnim organizacijam omogočile takšne pogoje dela, v katerih bo njihov položaj odvisen predvsem od njihovih izvoznih uspehov, likvidnost bank pa od njihovih ustanoviteljev. To so borci poudarili zato, ker menijo, da sedanja zakonodaja na deviznem področju ni sposobna zagotoviti normalizacije zunanje likvidnosti in ne more motivirati izvoznikov za večji izvoz.

Sopotnik sedanjih gibanj in težav je tudi vse bolj siromašen inflacijski sistem, ki uporabnikom ne nudi ustreznih tekočih podatkov za oceno stanja ter za odgovorno odločanje. Širjenje zaupnosti gradiv in razglasanje številnih podatkov za državno tajnost oziroma dejavnikov, ki v resnici odločajo. To dejstvo pogosto postavlja delegatske strukture v položaj, v katerem nimajo več o čem odločati. Posebno nesmiselno je zamujanje podatkov o ekonomskih odnosih s tujino, s katerimi pa tujina že itak razpolaga.

Sedanji zapleten in protisloven položaj terja še bolj kot doslej enotno in usklajeno zavzetost vseh subjektivnih sil za dosledno izvajanje dolgoočnega programa ekonomske stabilizacije in drugih, plebiscitarno sprejetih družbenih dogovorov, so poudarili na seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije in dodali, da prevzema del naloge tudi ZZB NOV kot del skupne fronte SZDL. Pri tem morajo tudi člani borčevske organizacije umirjeno in ustvarjalno sodelovati v vseh prizadevanjih družbe, da premaga sedanjo krizo. V takih prizadevanjih so bili borci tudi v preteklosti aktivni in dosledni. Sedanji položaj pa je še en izziv, s katerim naj pridejo do izraza njihove izkušnje, doslednost pri izvajanju dogovorov in – revolucionarnost.

(nadaljevanje na 3. strani)

Pred bližnjo konferenco o ekologiji, energiji in varčevanju

Spopad z brezglavostjo

Sredi letošnjega maja bo v Ljubljani veliko zborovanje, namenjeno razmisleku o vprašanjih našega preživetja. Reklo se mu bo: problemska konferenca o ekologiji, energiji in varčevanju. Imela bo razsežnosti nacionalnega kongresa. Pripravlja jo republiški vrh Socialistične zveze – priprave pa so tokrat vse prej kot formalistična telovadba z referati in poročili, ki bi naj šla v pozabo v trenutku, ko bo sestanek mimo. Zastavljena vprašanja so namreč krvavo resna, saj je več kot jasno, da viri energije, ki smo se jih navadili izkoriščati, niso neizmerni; prostor, kamor se stekajo tovarniške odplake, kamor sežiga strupene saje, je izčrpan in bolan; korenito moramo spremeniti proizvodne načine in potrošne navade, ki temeljijo na neodgovornem odnosu do narave, ki je naš svet in naše edino bogastvo, a jo tako zlahka zapravljamo.

Jedro, ki pripravlja to izjemno pomembno in takorekoč odločilno, morda res prelomno obravnavo bistvenih vprašanj naše sedanjosti in prihodnosti, se je svoje naloge lotilo zares širokopotežno in demokratično v najbolj popolnem pomenu te besede. Po vsej slovenski deželi je dajalo pobudo za sklic zborovanj in javnih tribun, na katerih so si ljudje dali duška in odkrito spontano, zavzeto, marsikje celo razburjeno povedali, kar je o okolju, o energiji in o varčevanju povedati treba. Na teh pogovorih, ki so – tokrat

dejansko in do globin – razgibali javno mnenje in duha, se je izoblikovalo gibanje, ki ga lahko s polno pravico imenujemo množično. Ljudje so, enostavno povedano, izrazili svoje zahteve in pričakovanja glede vsega, kar je življenjskega pomena tako za zdajšnje kot za prihodnje generacije. Pri tem seveda dobro vedo, da je potrebno ukrepati takoj, odločno in skrajno konkretno; tudi oni sami ne smejo in nočejo več sedeti prekrizanih rok in čakati, da bodo namesto njih ukrepali nekeje »zgoraj na vrhu«. Spoznana nujna mora v dejanjih povezati angažirano voljo vseh ljudi, vseh političnih vodstev in vseh strokovnih krogov, ki naj strnejo svoje moči in opravijo, kar jim velevala dolžnost.

Majska »ekološko-energetska« konferenca bo, po vsem sodeč, v mnogočem bistveno drugačna od vrste siceršnjih velikih plenarov – po vsebini in tudi po namenu. Kar bo povedano na njej, ne bo namenjeno predalom in pozabi, temveč takojšnjemu prehodu v akcije. Poprej se bodo namreč poleg že opravljenih krajevnih in regijskih zborovanj zvrstila še strokovna posvetovanja; rezultati in dognanja, izražena na obeh ravneh te naše življenjske baze, pa bodo zadostna in trdna podlaga, da na konferenci, ki bo odločala o bistvenih vprašanjih našega ravnanja in našega bivanja, ne bo govorjenja v prazno, govorjenja zaradi govorjenja in podobnih slepomišljenj, kajti več kot očitno

je, da gre zares. Zdravo življenje prebivalstva Slovenije je ob industriji, kakršno imamo, resno ogroženo, zato so spremembe neizogibne: zdaj je »tako rekoč zadnja priložnost«, je zapisano v ugotovitvah, s kakršnimi prehaja odbor za pripravo problemske konference v sklepno fazo javnih razprav, »da zavremo in obrnemo nekatere trende, ki resno ogrožajo...« – in je torej bližnja konferenca sama po sebi »pomemben preizkus za slovensko politiko.«

Odločilnega pomena je, kakšno pot bomo ubrali v izrabi energije. Spoznali smo, da dosedanje poti ne moremo nadaljevati. Neizogibni so intenzivno prestrukturiranje našega energetskega zahtevnega gospodarstva, prehod na takoiimenovano »mehko« varianto ravnanja energetike in, v skladu s tem, »korenita sprememba gospodarskega in družbenega razvoja sploh.«

Vse to pa so izjemno težke in zahtevne naloge, še zlasti v ekonomsko zapletenih časih, ko ni na voljo kapitala, ki bi ga vlagali v novo, varčnejšo opremo naših tovarn, v čistilne naprave, v varovanje okolja pred onesnaževanjem in kar je podobnih dejanj, ki smo jih dolžni sami sebi. Povsem jasno je, da zaradi težkega ekonomskega stanja, v kakršnem smo, marsičesa ne bo mogoče opraviti prav na hitro, kar pa ne pomeni, da bomo obsedeli prekrizanih rok.

Plebiscitarno izražena volja in potreba po spremembah v prid varčevanju z energijo in v prid varovanju okolja obvezuje, da zastavimo razvojno pot na novo, drugače organizirani, povezani in odgovorni, kot smo bili doslej, ko nam ta vprašanja v glavnem niso bila mar.

Konferenca, na katero se pripravljamo in ji pripisujemo ta odločilni pomen, gradi svoj visoko zastavljeni namen na »političnem konsenzu«. Bistveni dejavniki pri tem so razpoloženje prebivalstva, ustvarjeno zaveznitvo znotraj strokovnih krogov in premagovanje političnih zavor (spričo neobčutljivosti za ekološke probleme, še zmerom močnih investicijskih apetitov in podobnih težej ali dejanj, ki se skušajo uveljavljati mimo pameti in mimo volje ljudi). Gre za to, da bomo začeli ravnati smotro povsod tam, kjer smo doslej brezumno pretiravali. Poslej moramo prednost pripisovati kakovosti življenja, kar ni nedosegljivo, le hoteti je treba – in vleči je potrebno smeje poteze v nasprotju s prevladujočimi dosedanjimi navadami in razvadami, ki so se večkrat usodno poigravale z našimi življenjskimi možnostmi in našo prihodnostjo. Poslej teh možnosti ne bo več.

Opraviti imamo torej z velikimi, neizogibno spremembami v razvojni filozofiji. Nova, streznjena spoznanja se morajo vcepiti v zavest, korigirati morajo načrte in ravnanja, preusmeriti mnoga naša dejanja in delovanja, spremeniti tudi in predvsem nas same, na vseh ravneh, od vrha družbene piramide do njenega dna in narobe.

S to prelomno mislijo se oziramo k majske konferenci o ekologiji, energiji in varčevanju, o treh poglobljenih vprašanjih, katerih reševanja nas čakajo v preostalih trinajstih letih do izteka stoletja, na prehodu iz industrijske v postindustrijsko družbo na višji kakovostni ravni življenja.

Kajti nočemo, da bi nam zmanjkalo zraka.

V. K.

Milan Lacko

»Oče, naš vzgled!«

Pretepeni, na smrt zmučeni podravski kmet Jože Lacko, z obvezo okoli čela, z čez prsi obešeno lepenko z napisom: Ich bin der Mörder und Banditenführer J. Latzko... Močne, štrleče ličnice, odločen, trmast pogled, mešanica žalosti in nemoči ter onemoglega besa. In še si rjoveča drhal na ptujskem trgu daje duška!

In kakor je kmet, junak Lacko, znal biti vselej pokončen in vztrajno odločen, ko se je na krutem prizorišču, vrednem grške tragedije, nezadržno odvijala usoda slovenskega človeka, tako je bil tega njegovega boja vreden tudi njegov lastni konec, beg iz barbarskega divjanja.

Nihče izmed Lackovih treh otrok ni videl poslednje razžalitve očeta, njegovega zadnjega spopada. Le v sliko so se lahko zazrli, prebrali, kar so o očetu napisali, o trpinu, ki je našel pot tudi v čitanke slovenskih otrok.

1926. leta se je ponosni kmečki grči, Jožetu Lacku, rodil sin Milan. Skupaj s sestro Liziko in bratom Jožetom je pomagal očetu in materi. Kmalu so ga poslali na pašo, podžal je očetu vajeti živine pri oranju, opotekal se je med brazdami, zaneslo ga je kdaj pa kdaj v gozd.

Kar je Lacko nosil v sebi, ni skrival pred otroki: vzgajal jih je v naprednem duhu in tako so se že zelo zgodaj soočili s krivico, zasramova-

njem in bednim strankarskim bojem. Spopad se je še zaostрил, ko je oče kandidiral za poslanca na Mačkovi opozicijski listi.

»Nekateri sošolci,« se spominja Milan Lacko, »pa učitelji in duhovniki so nas zmerjali za 'mačke', komuniste, rdečkarje...!«

Trn, zadrž v nežno otroško dušo, ni lahko izvleči, vendar se oče Lacko ni dal omajati. V hiši so se vrstili različni partijski sestanki, 1937. leta skojevska konferenca, Lacko je brez predaha agitiral med kmečkim prebivalstvom. Veliko je bral, imel je celo svojo knjižico.

Po volitvah se je gnev še povečal.

1940. leta je mama rekla, da gre oče na orožne vaje, Lacka pa so poslali v taborišče v Uzičko Požego, kjer so bili zaprti komunisti. Vrnili se je le malo pred napadom na Jugoslavijo. Ob splošni mobilizaciji se je priključil starojugoslovanski vojski, z nalogo KPS, da organizira vojake za odpor. Ko se je vr-

nil, se je z vso vneto vpel v partijsko delo.

»V hišo so takorekoč brez prestanka prihajali tuji ljudje,« pripoveduje Milan Lacko. »Oče nam je dejal, da so to sorodniki, strici, bratranci in tako smo se do njih tudi obnašali; včasih so se z nami igrali, pogovarjali.«

5. novembra 1941 so po Lacku prišli ptujski gestapovci. Ni ga bilo doma. Že prej so se dogovorili, kaj je treba reči, če pade v hišo gestapo.

Tistikrat se je v bližini hiše znašel Osojnik in se hitro zatekel v hlev. Ko so gestapovci odšli, mu je Milan povedal, kaj se je zgodilo, Osojnik pa je to prenesel Lacku. Lacko je prišel domov, vendar je bil od takrat naprej v ilegali, družina pa je bila z njim vsekozi v tesnih stikih.

Maja 1942 so aretirali celot-

no družino, Milana pa takrat ni bilo in tudi pozneje se mu je uspelo izmakniti gestapovskim pastem. Sestro in brata so izpustili še tisti večer, mati pa je ostala tri mesece v ptujskih zaporih in na Borlu.

Lacko je medtem kar naprej menjal stanovanja, mešal štrene gestapovskim vo-hunom.

»4. avgusta 1942,« nadaljuje Milan Lacko, ki ga je očetov vzgled za vselej zaznamoval, »so znova prišli po nas. Odpeljali so nas na ptujsko žandarmerijo, nato v Maribor, na zasliševanje in na posled v Celje, kjer so nas ločili, trgli matere od otrok. Trnova pot 'ukradenih' otrok se je začela.«

8. avgusta je oče odšel v Slovenjgoriško četo. Takrat so prenočili v gozdu Laze pri Mostju in bili - izdani. Izdal jih je njihov soborec, človek, ki je klonil pred zavojevalcem. Lacko se je vendarle prebil, ranjen v glavo, k nekemu prijatelju. Nagrada, razpisana na njegovo glavo, je znova zamikala slovenskega človeka. 10. avgusta so ga prepeljali v ptujske zapore, 18. je zaradi mučenja umrl...

»Ničesar nismo vedeli o tem. V Celju so nas razkropili. Brat Jože je ostal med starejšimi, vendar so pozneje prišli ponj ptujski gestapovci in ga odpeljali nazaj. Usoda nas kar ni hotela izpustiti iz klešč - znova izdaja. Pove-

dati je namreč treba, da sva z bratom že delovala v odporu, vsak v svoji trojki.

Odpeljali so nas v Frohnleiten pa v Neustift, kjer sem ostal do maja 1943, ko so nas s sestro ločili.«

V Neustiftu je Milan garal v kamnolomu, nihče ni hotel razumeti, da je pravzaprav še otrok. V Seligenportnu je šival naramnice za vojaške nahrbtnike, se skupaj z drugimi dogovoril, da bodo sabotirali proizvodnjo... Tudi kakšen prst je bil žrtvovan, da je le trpelo delo.

Marca 1944, potem ko je delal tudi pri kmetih, so ga odpeljali v Neumarkt, v tovarno orožja, kjer so ga s so-trpini vred aprila naslednje leto osvobodili.

Februarja tisto leto se je znašel v bolniški postelji in le dobremu človeku, nekemu zdravniku, se lahko zahvali, da je preстал. Mož ga je namreč operiral na slepem črevesu.

Februarja 1943 sta s sestro izvedela, da je mati 16. decembra 1942 umrla v Auschwitzu. Grenkobe ni hotelo biti konec! Kaj se je zgodilo z očetom, je Milan izvedel le nekaj dni po žalostnih dogodkih, v Frohnleitu, kamor je prišla k nekemu na obisk neka ženska iz domačih krajev. S sestro sta vsa obupana občemela v stiski, brez človeka, ki bi ju pobožal po glavi, ki bi znal izreči pravo besedo...

Najprej se je vrnil domov

Milan, za njim Lizika. Jože, ki je v Mauthausnu zbolel in bil v bolnišnici, se je tam spoznal z nekim dekletom in - ostal.

Hiša je bila obupno prazna, okna so pogledovala izbuljeno v prišleca, stene so samevale, živina ni mukala v hlevu, klet opustošena.

Milan se je zaposlil. Najprej kot kadrovik na okrajnem ljudskem odboru. Potem načelnik za ljudsko obrambo. Zemlja pa je tulila, le kako zna zemlja klicati, se spominja Milan, ki je napolnjen službo pustil, se oženil in začel na novo kmetovati.

Pa so ga postavili za upravnika kmetijske zadruge Rogoznica, sedel je v klopi kmetijske šole v Rakičanu, da bi se kaj kmalu znašel v ptujski kmetijski zadrugi, kjer je delal enajst let, se znova skregal z zdravjem in odšel v pokoj. Vmes je seveda prišlo še marsikaj: bil je poslanec Ljudske skupščine Slovenije, kar dvakrat predsednik ptujskih borcev (to je še sedaj), hrbet so mu obtežili z mnogimi funkcijami...

Na očeta ga spominja skromen muzejček v rojstni hiši, ko pa odrine iz ptujskega »predmestja« v starodavno mestece po opravkih, se znova sooči z očetom, tokrat na ptujskem trgu. Spomenik, ki mu ga je postavilo hvaležno Podravje, je za Milana večna trpkost, spomin na človeka, ki je bil dober s njimi.

Milenko Strašek

Pogovor z dr. Brankom Veselom, podpredsednikom MO ZZB NOV Ljubljana

Na zadnji, razširjeni seji predsedstva MO ZZB NOV Ljubljane, ki jo je vodil dr. Branko Vesel, so razpravljali o vprašanjih, ki ta čas borce najbolj intenzivno zaposlujejo tudi na njihovih letnih skupščinah. Obravnavali so vprašanja ekonomskih odnosov in ekonomskega povezovanja, vprašanja sedanjega gospodarskega položaja v državi in republiki, odtod pa so se nizali naprej še drugi problemi, ki so prehajali na področja vprašanj o nacionalnem in nacionalizmu, o demokraciji, o odgovornostih... O tem sva spregovorila tudi z dr. Brankom Veselom.

Tovariš Vesel, so o teh vprašanjih razpravljali tudi v OO ZZB NOV ljubljanskih občin?

Najprej so o teh vprašanjih razpravljali po občinskih odborih in še prej v krajevnih odborih. Na tej seji predsedstva mestnega odbora pa so sodelovali tudi predstavniki mestnega odbora medvojnega aktiva OF in predstavniki ZRVS Ljubljane.

Bi lahko strnili bistvene misli s tega sestanka?

Tudi na tem sestanku se je kot na številnih drugih v tem času izkazalo, da so bistvena vprašanja, ki stopajo v ospredje, družbeno-gospodarski problemi. Sam sem v tej zvezi omenjal besede Milke Planinc iz enega njenih zadnjih intervjujev, ko je dejala, da je ni toliko strah sedanjosti kot jutrišnjega dne, na katerega nismo pripravljene. Menil sem, da je v teh besedah zajeta večina vsega tistega, česar se ljudje bojijo.

Rekel sem tudi, da imamo v naši državi (in tudi republiki) celo vrsto uglednih ekonomistov, profesorjev, doktorjev znanosti po fakultetah, ki imajo o našem gospodarskem in ekonomskem razvoju svoja stališča; zato bi jih morali intenzivneje vpreči v iskanja ustreznih poti razvoja in v ta iskanja vključevati vse tisto, čemur pravimo »pamet«. Zdelo se mi je primerno navesti ilustrativen podatek,

da imamo v Sloveniji nekatera uspešna podjetja, kjer je produktivnost delovnih ljudi nesporno na evropski ravni, njihove plače pa so najmanj štirikrat pod to evropsko ravni. Pri tem so cene njihovih proizvodov na zunanjih tržiščih odločno višje od drugih. V teh nesorazmerjih je treba iskati napake, pa tudi rešitve.

Vsi smo enotnih misli, da je edina perspektiva socialističnega razvoja v našem demokratičnem razvoju. Če se prav spomnim, sem na omenjeni seji v razpravi dejal, da demokracije ne moremo predpisovati kot tablete. S tem pa sem hotel načeti tudi vprašanje, kaj je to demokracija.

V praksi se kaže, da se v imenu demokracije počne marsikaj nedemokratičnega. Zame je v pojmu demokracije vsebovano tudi vse tisto, kar pomeni spoštovanje sočloveka, njegovega dostojanstva, njegove misli in mnenja... Ko vse to tako naštevam, pridem kaj hitro tudi do naslednjega vprašanja, ki smo ga obravnavali na omenjeni seji in je bilo v preteklih dneh omenjano tudi na številnih drugih krajih. Gre za našo tako imenovano elitizmo. Sprašujem se, kako lahko nekdo samozvestno in suvereno trdi, da je njegov sogovornik o tako pomembnemu vprašanju, kot je nacionalno, lahko le nekdo, ki je sposoben akademske raz-

prave. Jasno mi je, da to ni demokratičen pristop. K temu naj dodam ob rob še eno misel: nekateri teh (v zadnjem času tako pogosto omenjenih) avtorjev iz dna srca sovražijo aktivistični jezik, hkrati pa sami uporabljajo besedovanje, ki je daleč od jasnega in natančnega izražanja. Menim, da gre tu

Rad se spominjam misli, ki jo je znameniti dr. Jože Potrč večkrat ponavljal: »Ne odganjamo teme, raje prižgimo luč.«

za neko izražanje superiornosti in hkrati za odraz polne neodgovornosti do bralca. Saj gre vendar za tako pomembno vprašanje, kot je nacionalno, in ne za kakšno prav ozko specializirano znanstveno področje...

Ker ste že sami prešli na to drugo vprašanje, ostaniva pri njem. Kako vi gledate

na pogled na NOB v nekaterih prispevkih Nove revije?

Borci so že večkrat poudarili in prav tako mislim tudi sam, da je zapolnjevanje nekaterih belih lis naše zgodovine nujnost. To je naloga zgodovinopisja, znanosti... Blatenje in zlonamerno prikazovanje mejnikov narodove zgodovine - zlasti mladim generacijam - pa je nezaslišano; tega si ne dovoli noben narod na svetu. Navsezadnje je tudi ves svet sprejel naš narodnoosvobodilni boj kot svetlo dejanje. Seveda pa bi bilo nesmiselno določene podrobnosti iz naše preteklosti zapečatiti. Sem za razkrivanje vsakršnih podrobnosti, tudi zmot, ki jih je gotovo bilo kar nekaj. Globoko pa sem prepričan, da vse to ne more v ničemer zmanjšati veličine zgodovinskega dejanja NOB.

Če bi kjerkoli, v katerikoli deželi na svetu, začeli na tak način razpravljati o temeljnih zgodovinskih dejstvih, kot se je začelo pri nas, bi bilo razprave kaj hitro konec. Pomislite, kaj bi bilo, če bi danes nekdo iz čistega mira pritaknil borcem za severno mejo kakšne drugačne interese od tistih, ki so zgodovinsko izpričani...

Tu gre tudi za vprašanje odgovornosti do sočloveka. Preden koga obsodijo in ga imenujejo za reakcionarja in nedemokrata, mu moraš to dokazati. Vprašam se tudi, ali naj v imenu nekakšne obrambe nove demokracije padajo nove žrtve? Tisti, ki danes govorijo o novi demokraciji, bi se morali, če bi res hoteli biti dosledni, dela lotiti z drugačnimi metodami.

Članek v Mladini, ki je izšel z naslovom To ni bil naš boj, me je tudi pripravil k razmišljanju. Po svoje razumem mladega človeka, ki bi hotel, da bi nekdanjim junaškim dejanjem v NOB sledili tudi junaki sedanjega časa.

So področja, na katerih danes mladi vse bolj aktivno delujejo, delovali pa smo na njih že v času NOB, kar se rado pozablja. Tudi kadar

gre za vprašanja varovanja narave, se moramo zavedati, da so korenine ekoloških prizadevanj obstajale že v NOB. Ob tem je najbrž res, da se naša (borčevska) prisotnost na tem področju, kaže danes v veliko manjši meri, medtem ko mladi čutijo, da gre za njihovo eksistenco. Prepričan sem, da so tu neposredne stične točke našega skupnega delovanja, kakor tudi na nekaterih drugih področjih, kot je vprašanje jedrske energije...

Bistveno vprašanje, kjer bi se morali »srečati«, kjer bi mladim morali znati predstaviti nekatere stvari, pa je vprašanje moralno-etičnih vrednot.

Na vaši seji je bilo postavljeno tudi vprašanje o imenu glasbene skupine Labibach, skupaj s širšim vprašanjem o teh pojavih.

O tem so govorili tudi na številnih drugih borčevskih sestankih. Gre namreč za to, da ti mladi ljudje ne upoštevajo preprostega dejstva, da s svojim vztrajanjem zalijo in globoko čustveno prizadeva-jo celo generacijo ljudi, ki ima še živo v zavesti boj proti ponemčevanju. Ponemčena imena borcem živo zadirajo v spomin! Potrebno je srečevanje z mladimi, pa ne na vrhu; treba jih je poiskati v krajevni skupnosti, v šolah in povsod, kjer delajo ter jim takšne stvari pojasnjevati.

Kajti, mnogi borci si z vračanjem nekaterih ponemčenih imen predstavljajo tudi vračanje neke določene miselnosti...

Pomeni to še bolj intenzivno delovanje borčevske organizacije navzven?

Pravzaprav sem hotel reči, da bomo morali tudi v borčevski organizaciji preiti od sicer uspešnih frontalnih oblik dela k bolj individualnim oblikam, k novim prijemom z nalogo, da sežemo do posameznika. Ob tem menim, da bi se vsi skupaj morali kaj naučiti tudi ob primeru ljubljanskega samopri-spevka.

Najin pogovor je sicer segel še na področje nacionalnega vprašanja in slovenskega nacionalizma, pa na področje vprašanj o odprtosti (ali zaprtosti) republik in pokrajin... o vsem tem je namreč tekla tudi razprava na mestnem borčevskem odboru. Vendar je dr. Branko Vesel tako široko zajet krogi razmišljanj na koncu zožil v ugotovitev, da gre pri vsem tem sicer za zelo pomembna, pa vendar dolgoročno vprašanja, pogoje-na z družbenoekonomskim položajem.

Zato je menil, da ostaja ta tema tudi vnaprej osrednja naloga vseh v tej družbi, ki hočejo kaj storiti za napredek in izhod iz sedanjega stanja.

B. Ž. J.

Ivan Dolničar

Pomen vrednot

(3. nadaljevanje)

Od razprav v akcijo

Vendar pa se je začelo nekaj spreminjati. Na pobudo zveznega odbora ZZB NOV in glede na splošno stanje v družbi, je sekcija za razvoj SZDL pri zvezni konferenci SZDL pripravila teze z naslovom »Revolucionarne tradicije in vrednote kot bistveni element idejno-političnih dejavnosti vseh organiziranih socialističnih sil pri reševanju aktualnih družbeno-gospodarskih problemov naše družbe«. Teze so poslali v razpravo republiškim in pokrajinskim konferencam SZDL, potem pa bo verjetno pripravljeno posvetovanje, na katerem bo potekala sklepna razprava o tem dokumentu.¹ Nato naj bi pripravili gradivo z določenimi obveznostmi za idejno-politično delovanje, ki naj bi postale sestavni del programskih in kongresnih dokumentov družbeno-političnih in družbenih organizacij. V čem je sprememba? Vprašanje revolucionarnih tradicij je sprožila sekcija za razvoj SZDL sprememba pa je tudi v tem da mora biti negovanje, razvijanje in uresničevanje teh tradicij sestavni del idejno-političnega in praktičnega delovanja SZDL kot fronte organiziranih socialističnih sil in da se mora to nalogo uresničevati v vseh oblikah delovanja organizacij in ustanov, ki sestavljajo fronto. So pa po mojem mnenju te teze preveč idealistične

in enostranske. Ni namreč realno pričakovati, kot to predvidevajo teze, da lahko s »ponovno uveljavitvijo« revolucionarnih vrednot in izročil bistveno vplivamo na reševanje družbeno-gospodarskih problemov in iskanja izhoda iz sedanje družbene krize. Erozije moralnih vrednot v družbi ne moremo povezovati z gospodarsko krizo (čeprav je tudi ona prispevala k temu), niti lahko odgovore na moralne dileme družbe iščemo v izhodu iz te krize. Ta dva pojma nista povezana sama po sebi, saj se asocialno in amoralno obnašanje skupin in posameznikov ne bo končalo s koncem gospodarske krize. Na oblikovanje socialističnih moralnih vrednot moramo gledati kot na dolgotrajen oziroma, trajen proces, ki ni bil končan z zmago v oboroženem delu revolucije. Lahko rečemo, da smo pri tem od zmagave v NOB do zdaj izgubili veliko časa, ki ga ni mogoče nadomestiti samo z načelno vnovično uveljavitvijo revolucionarnih vrednot in izročil; tega procesa pa ni mogoče revitalizirati niti z mehaničnim prenašanjem moralnih vzorcev iz časa ilegalnega dela partije ali iz oboroženega dela revolucije v sedanost. V naši sedanji družbi je nujno predvsem ustvariti jasno sliko o tem, kaj se socialistične moralne vrednote in nato začeti odločen in trajen boj vseh organiziranih

socialističnih sil za njihovo uveljavitev. Ne vem, kako je s tem v drugih republikah, toda v osnutku resolucije za deseti kongres ZK Slovenije je tudi posebno poglavje z naslovom »Naloge komunistov v boju za negovanje in prihodnji razvoj socialističnih moralnih vrednot in moralno-vrednostne strategije samoupravne socialistične družbe.« V tem besedilu so jasno določene vsebine socialističnih moralnih vrednot in naloge ZK v fronti organiziranih socialističnih sil in v družbi na sploh pri uresničevanju teh vrednot. V javni razpravi dobiva to poglavje posebno in soglasno podporo, kar je dober pokazatelj razpoloženja in zavesti, da moramo na tem področju nekaj bistveno spremeniti.

Zato bi morali biti razprava o tezah sekcije za razvoj SZDL in akcija, ki ji bo sledila, po mojem mnenju, usmerjeni h graditvi moralno-vrednostne strategije socialistične samoupravne družbe, v kateri bodo vse pozitivne izkušnje, vrednote in izročila dosedanjega poteka revolucije in tudi nove vrednote, na katerih bodo temeljili prihodnji tok revolucije. Za graditvijo te strategije se bodo SZDL in vsi njeni deli idejno-politično usposabljal za trajno delovanje pri uresničevanju socialističnih moralnih vrednot, ki bodo zajemale tudi ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij.

O tem, kako je SZDL organizirana in usposobljena za uresničitev te naloge v posameznih republikah in pokrajinah, ne morem govoriti. Mogoče pa bi bilo koristno,

če bi opisal nekatere oblike organiziranosti in delovanja v SR Sloveniji.

Pri predsedstvu RK SZDL Slovenije deluje svet za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo. Ta organ je v bistvu oblika dela predsedstva na tem področju. Predsedstvo ima tudi koordinacijski odbor za proslave in koordinacijski odbor aktivistov nekdanjih okrožij OF, ki se ukvarjajo pretežno z zbiranjem dokumentov o delovanju OF in drugih množičnih organizacij v NOB in njihovim urejanjem. Svet za tradicije se manj ukvarja z operativnim delom in je bolj usmerjen v vzpodbujanje podružbljanja dejavnosti pri ohranjanju in razvijanju revolucionarnih vrednot in varovanje spomenikov. Sveti za ohranjanje in razvijanje revolucionarnih tradicij in spomeniško varstvo so ustanovljeni tudi pri občinskih konferencah SZDL, v krajevnih skupnostih pa delujejo, vsaj morali bi delovati koordinacijski odbori organizacij SZDL.

Pri republiških vodstvih drugih družbeno-političnih organizacij so prav tako ustanovljena ustrezna delovna telesa, ki se ukvarjajo z razvijanjem tradicij. Centralni komite ZK ima Komisijo za zgodovino Zveze komunistov, republiški svet zveze sindikatov – Svet za razvijanje tradicij delavskega in sindikalnega gibanja, predsedstva RO ZZB NOV ima Svet za razvijanje tradicij NOB, predsedstvo RK ZSM pa Komisijo za razvijanje tradicij mladinskega revolucionarnega gibanja.

Vendar pa rezultatov dejavnosti na tem področju ni mogoče ocenjevati po številu svetov, odborov in komisij, ki se ukvarjajo s tradicijami, niti ne po programih, sestankih, razpravah in stališčih teh in drugih teles, temveč po tem, koliko vplivajo na obnašanje in ravnanje ljudi v različnih okoljih, kakšna je v tem pogledu zavest ljudi, predvsem pa mladine. Ti rezultati niso dobri niti v Sloveniji in, kolikor vem ni v drugih delih Jugoslavije nič drugače. Tak sklep se vsiljuje, če upoštevamo vse bolj napadalne poskuse razvrednotenja in zanikanja pridobitev revolucije in NOB ter upiranja moralnoetičnim in drugim vrtdnotam naše revolucionarne preteklosti. Ti poskusi, glede na sedanji položaj v državi, imajo precejšen vpliv na družbeno zavest in obnašanje, še posebej v okoliščinah, ko jim ne nasprotujemo na pravi način in v katerih prizadevanja za izhod iz krize nimajo pravih učinkov. Ne smemo biti začuden, ker se vse bolj glasno in vse bolj pogosto postavlja vprašanje, zakaj ljudje izgubljajo zaupanje v vrednote in cilje revolucije. Pogosto je odgovor na to vprašanje ugotovitev, da je to predvsem posledica neuspešnosti prizadevanj vodstvenih teles SZDL, ZK in drugih delov fronte, kakor tudi dejavnih in samoupravnih organov v uresničevanju določenih smeri družbenega in gospodarskega razvoja. Kljub tem prizadevanjem se problemi ne rešujejo; nasprotno, nekateri se še poglabljajo, oziroma, tokovi družbenega razvoja gredo v

nasprotni smeri od sprejetih načrtov in dolgoročnih programov. Predolgo smo zane-marjali (in še zanemarjamo) sremembe v družbi, preučevanje realnih odnosov družbenih sil, življenjskih pogojev in vpliva teh pogojev na politično in moralno zavest širokih plasti delovnih ljudi in občanov. Skratka, veliko se je v družbi in življenju spremenilo in se spreminja, ne menja pa se način razmišljanja in delovanja mnogih vodstvenih struktur na vseh ravneh družbenega organiziranja. Zato je razumljivo, da so v takšnem položaju jalova tudi prizadevanja za uveljavitev, razvijanje in uresničevanje revolucionarnih vrednot in izročil, še posebej med mladimi.

Če bomo še naprej zane-marjali vrednote, izkušnje in izročila celotne naše revolucionarne preteklosti in jih ne bomo znali pravilno uporabljati, bomo počasi in z velikimi težavami odpravljali sedanje stanje. Prav na podlagi izkušenj iz revolucionarne preteklosti je mogoče skleniti, da bo gospodarska in družbena stabilizacija tako uspešna, kakor jo bo poleg znanstvenega in visokostrokovnega dela, uresničevalo množično samoupravno in vseljudsko gibanje. Če je res tako, potem bi se morale za to nalogo angažirati vse subjektivne sile in vse kreativne sposobnosti. Zdaj še ni tako. Pričakovati je, da bodo kongresi družbenopolitičnih organizacij vzpodbudili nujne spremembe v tem smislu.

(Prihodnjič:
O zgodovinskih obveznostih mlade generacije)

Osma seja predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

(nadaljevanje s 1. strani)

Izvoza je kar za 20 odstotkov manj

Podpredsednik republiškega izvršnega sveta Janez Bohorič, ki je na zadnji razširjeni seji predsedstva RO ZZB NOV Slovenije govoril o tekočih gospodarskih gibanjih, je opozoril na bistvene značilnosti tokov prvih treh mesecev letošnjega gospodarjenja, v primerjavi z lanskim letom. Tako je predvsem poudaril nespremenjeno stanje na področju deviznega sistema, pa nov obračunski zakon, ki stopa v veljavo letos, slabšanje rezultatov v izvozu ter obenem suficit trgovanja s Sovjetsko zvezo in visoke neplačane vsote držav v razvoju. Lanskoletni rezultati (prihodek, izvoz, dohodek, izgube, rast OD in akumulacija) v primerjavi z letom 1985 kažejo precej poslabšano podoba našega gospodarjenja. Če izmed podatkov uporabimo samo primerjavo v izvozu, vidimo, da smo v letu 1986 izvozili glede na leto 1985 le za 91,6 odstotka (podatek za Jugoslavijo) in glede na leto 1986 – v letošnjem marcu le za 82,9 odstotka. Vzroke, ki jih je podpredsednik IS Skupščine SRS našteval za takšno gibanja, zvečine že dobro poznamo. Gre za niz neurejenih področij, od nespodbudne tečajne politike do neustrezne stimulacije izvoznikov (nežurnega izplačevanja izvoznih spodbud, ki povzročajo likvidnostne težave...). Tako je postregel tudi s podat-

kom, preverjenim na dan seje, da so dobili slovenski izvozniki t. i. izvozne spodbude šele za čas do 9. februarja 1987.

Poročevalec se je ustavil tudi pri nekaterih konkretnih industrijskih panogah in njihovih težavah, ki so jih zadnji ukrepi še dodatno povečali. Tako je omenil lesarje, ki pa so deloma za nastali položaj krivi tudi sami, saj so pred nekaj leti »zaspali« v razvoju, kar se v sedanjih pogojih gospodarjenja kaže še posebno drastično.

Trenutna barva razmer – intervencionizem

Ko je skušal povzeti bistvo ekonomsko-gospodarskega stanja zadnjih treh mesecev, je Bohorič dejal, da ga označuje predvsem intervencionizem Zveznega izvršnega sveta, ki pa je bil neposredno pogojen z rezultati iz lanskega leta. Drugo vprašanje pa je, ali so bili sedanji ukrepi dovolj pretehtani, ko vidimo, da so bili že takoj po uveljavitvi dopolnjeni. Pri tem je predvsem problematično dejstvo, da zakon ni upošteval cele vrste dejstev, predvsem, ko gre za delovne organizacije, ki dobro gospodarijo in so se lani natančno držale dogovorjenega.

Ob problemih gospodarstva se nujno odpira vprašanje družbenih dejavnosti. Janez Bohorič je zato opozoril, da ne bo mogoče še naprej vztrajati na sedanji linearni intervencijski poti. Tudi v cenovni politi-

ki je še vrsta neznank, saj še ni jasno, kakšen dejanski učinek bo dosegla vrnitev nekaterih nujnih cen na stare, kdo bo nazadnje nosil posledice in koliko pravzaprav ta manever stane.

Čakajo nas veliki zalogaji

Področje energetike je prav tako problematično, zato v Sloveniji kaže kar najhitreje pristopiti k izgradnji savskega kompleksa elektrarn. Pri tem bo velik strošek pomenila gradnja šestindvajsetih čistilnih naprav, saj je predpogoj za gradnjo HE – čista Sava. Na tem področju bo, po Bohoričevih besedah, treba tudi hitreje pristopiti k sovlaganju v energetiko v drugih republikah in se odločiti o jedrski elektrarni.

Velike finančne postavke v Sloveniji predstavljajo ta čas tudi ceste: od karavanškega predora do Bregane mora steči obnovljena (ali kar nova) cesta bratstva in enotnosti, na Primorskem pa morajo steči osimski kilometri cest. V povezavi s cestnim vprašanjem bo treba ustrezneje reševati prevoz tovorov po železnici, velik zalogaj pa bo pomenila tudi priključitev na alžirski plinovod, (ki bo speljan k nam prek Italije).

Razprava ostaja razgreta

Razprava o teh in še drugih vprašanjih je bila med borčevskimi delegati razgreta. Tako je na primer

Janko Heberle opozoril na nestimulativno stanje v slovenskem kmetijstvu, Ela Ulrih-Atena pa na vprašanje nespodbudnega bančnega varčevanja in na vprašanje obresti. Boris Florjančič je opozoril na nujnost resnejšega poseganja po stečajih izgubarskih podjetij, medtem ko je Janez Vinkler postavil vprašanje o tem, ali se lahko v zvezni skupščini začne razprava tudi o tem, koliko smo vse republike v enakopravnem položaju glede na to, da ene izpolnjujejo obveznosti do federacije, druge pa ne.

Sveto Kobal se je vrnil k ekonomskim odnosom s tujino, ki so ta hip osrednje vprašanje. Opozoril je, da smo sedanji sistem kar naprej dopolnjevali, treba pa ga je – spremeniti. Ob tem je spet omenil nesrečni 110. člen deviznega zakona, pa tudi pota delovanja našega sedanjega bančnega sistema, ki gravitirajo k etatizaciji. Administrativna valorizacija kapitala pa vodi v nemogoč položaj, v katerem vsakršne nove investicije pomenijo – bojazen.

Angažiran odnos borcev do perečih vprašanj

Božidar Gorjan, predsednik predsedstva RO ZZB NOV Slovenije, se je ob vsem povedanem zavzel za angažirano vključevanje borcev v razprave o vseh teh vprašanjih, pa tudi za njihovo zavzemanje stališč do najbolj perečih

vprašanj (kot je na primer vprašanje ukinjanja posameznih delovnih organizacij). Opozoril je tudi na podatek, ki pove, da smo bili na enem področju lani vendarle uspešni – dosegli smo namreč ugodnejše razmerje med OD v gospodarstvu in v družbenih dejavnostih. Le-to pa utegne biti le epizoda spričo paničnega dvigovanja osebnih dohodkov (tistih, ki so to zmogli) ob koncu lanskega leta. Posledica tega so bili pa – interventni zakoni... Gorjan je opozoril, da je treba doseči ustrezen pregled nad tem, kje so delili preveč in da bi se morali prizadevati, da razmerja OD med gospodarstvom in družbenimi dejavnostmi, ki smo jih s težavo dosegli, ohranimo.

V zvezi z interventnim zakonom o OD so borci opozorili, da je treba k vprašanju pristopati selektivno in izpostaviti le tiste delovne organizacije, kjer so delili neodgovorno. Končno pa, so poudarili, je treba zanimanje in pretirano angažiranje sil preusmeriti od nagrajevanja k interesom za večjo produktivnost, nenazadnje, tudi s stimulacijo za boljše delo.

Ela Ulrih-Atena pa je opozorila še na nekaj. V zadnjih letih se namreč dogaja, da že v naprej, apriorno razvrednotimo vsak ukrep, pri čemer si vsakdo po svoje jemlje pravico do tolmačenja predpisov in zakonov ter njihovega upoštevavanja ali – neupoštevanja. Ob tem je menila, da so komentarji v sredstvih javnega obveščanja pogosto naravnani k razvrednote-

nju vsakršnih poskusov za izboljševanje. K temu je dodala, da se moramo vendarle vsi skupaj zavzemati za stanje zakonitosti.

★ ★ ★

Po tej točki dnevnega reda, ki je delegatom v predsedstvu zveze borcev vzela največ časa, so pregledali še poročilo o petindvajsetletnem delovanju Festivala Kurirček, katerega ustanoviteljica je bila ZZB NOV in katerega delo se je v teh letih, tako so ugotavljali, razrastlo tako količinsko kot kakovostno na celo vrsto dejavnosti v kulturi. Ta dejavnost približuje mladim revolucijo, njene smotre in moralno-etične podlage.

Jože Filo, predsednik izvršnega odbora Festivala Kurirček, je zbranim razgrnil tudi letošnji program jubilejnega, petindvajsetega Festivala Kurirček, ki bo, tako kot prejšnja leta, predvsem deloven; obletnico pa bodo proslavili s skupnim nastopom vseh starih slovenskih partizanskih pevskih zborov, ki bodo tako prvič nastopali skupaj pred občinstvom.

Predsedstvo je na seji izrazilo vso pohvalo dolgoletnim organizatorjem in sodelavcem Festivala Kurirček in menilo, da se mora tudi SZDL podrobneje seznaniti s to dejavnostjo ter sodelovati.

V zadnji točki dnevnega reda so pregledali še program letošnjih proslav in obletnic in se dogovarjali o vključevanju borčevske organizacije v delo na tem področju.

B. Ž. J.

Ugibanja ob papeževem obisku

Težišče katoliške ekspanzije je danes nedvomno Latinska Amerika, kjer živi malodane polovica vseh katoličanov na svetu. Kljub temu se zdi, da Vatikan v tem delu sveta vajeti ne drži trdno v svojih rokah. Močna in razmeroma samostojna »Latinskoameriška škofska konferenca«, številna cerkvena gibanja, ki so vpletena v družbenopolitična dogajanja, kot na primer »ljudske cerkve« in »teologija osvoboditve« – vse to in še marsikaj namreč v latinskoameriški cerkvi spodbuja sredobesne sile, ki se, hočeš nočeš, izmikajo nadzoru Vatikana. Papežovo petdnevno bivanje v Čilu je bilo nekakšna vmesna postaja med obiskom v Urugvaju in Argentini, čilska levica in tudi desnica pa sta od obiska vrhovnega cerkvenega poglavarja pričakovali, da bo papeževa misija potrdila, da »druga stran nima prav«. Obisk v Čilu zato nedvomno ni bil le pastoralnega značaja, vprašanje pa je, kakšni utegnejo biti ideološki dometi v državi, ki jo že trinajst let vodi in zatira vojaška hunta z generalom Pinochetom na čelu.

Čas bo pokazal resničnost besed Gabriela Valdesa, voditelja ene najmočnejših opozi-

cijskih strank. Demokršćanske stranke, da namreč Čile po obisku Janeza Pavla II. ne bo več takšen kot prej. Papež je ob prihodu simbolično poljubil čilska tla, brez nasmeška se je rokoval z diktatorjem, imel je več javnih govorov, ki so jih spremljale tudi krvave demonstracije, vendar ostaja odprto vprašanje, ali ta obisk utegne pomeniti vodo na mlin diktatorja Pinocheta ali plimi socialnega in političnega nezadovoljstva. Ne eni, ne drugi namreč pred obiskom niso skrivali pričakovanj, da bi versko-politični spektakel izkoristili v svoj namen. Vse bolj se dozdeva, da obisk le ni spodbudil temeljev samoderštva tamkajšnjih oblastnikov, ki poleg Stroessnerjeve diktature v Paragvaju pomenijo ostanek temne strani zgodovine. Papež je, resda brez vidnega navdušenja, poslušal govor gostitelja na letališču v Santiagu, vendar ne gre pozabiti, da je med obiskom v palači Moneda, kjer so pred trinajstimi leti ubili Salvador Allendeja, blagoslovil diktatorja Pinocheta s soprogo, prav tako pa tudi več deset tisoč privržencev diktature, ki so navdušeno pozdravljali verskega poglavarja.

Diktator Pinochet je svojo

vladavino verbalno sicer ponazoril kot zaščito vere in krščanstva pred grožnjami, ki da prihajajo s strani Sovjetske zveze, in pred valom mednarodnega komunizma. Le nekaj dni zatem pa je predsednik Vatikana govoril pred množico od 400 tisoč do milijon ljudi in med drugim pozval Čilence na narodno spravo. Hkrati je med nekaj drugimi maševanji kritiziral nasilje kot metodo, ki ne more spodbuditi nikakršnega družbenega napredka. Po mnenju številnih opazovalcev je papežev obisk vseboval nekaj prvih oziroma ideoloških elementov, ki presegajo verski značaj misije v klasičnem pomenu. Ob zadnji veliki maši v čilem glavem mestu so izbruhnile tudi množične demonstracije, ranjenih pa je bilo približno 600 oseb. Ni izključeno, da so demonstracije povzročili agenti diktature, ki je ob obisku mobilizirala okrog 30 tisoč policajev in vojaške rezimske mladeži. Organizirani torej niso bili samo za preprečitev morebitnega atentata na papeža ali za preprečevanje množičnih protestov proti osvraženemu režimu.

Očitno je, da papeža vsi sloji čilskega ljudstva niso sprejeli z enakim navdušenjem. Zlasti

velja opozoriti na pripadnike t. i. ljudske cerkve in zagovornike »teologije osvoboditve«, ki jih je v Čilu precej. Ti in nekateri drugi niso pozabili poudariti nekaterih škandaloznih potez med sedanjim obiskom, med drugim blagoslova diktatorja, hkrati pa so dodali, da se jim je papež iznevil, če med obiskom v Kolumbiji, kjer je sicer sedež »Latinskoameriške škofske konference« CELAM. Takrat je bilo namreč na zidovih njegove rezidence moč prebrati grafito, kot npr. »Ven s papežem!«, »Papež – glasnik ameriške politike« ipd., kar med drugim pomeni prikrito primerjavo ali mešetarjenje z interesi Cerkve, da bi Latinsko Ameriko potisnila v okvir ideologije in politike, kakršno so začrtali v ZDA.

Ni naključje, da so papeža v ravnem predmestju Santiaga pričakali transparenti »Kruh,

delo, pravica in svoboda« in da so se občasno pojavljali plakati Che Guevare, čigar duh vznemirja čilske oblasti. Papež je sicer za dvajset minut sprejel predstavnike levičarskih in desničarskih strank, kar je moč razumeti kot najkonkretnije prizadevanje rimskokatoliške cerkve za razpis volitev in konec Pinochetove vladavine. Zahtevo so s podpis devetnajstih politikov strnili v pisno, s katerim so se izrekli za miren prehod v demokracijo. Pomembno je, da so se tega sestanka udeležili tudi predstavniki KP Čila in gibanja za narodno obnovo. Toliko bolj, kajti napovedana legalizacija po Pinochetovem receptu ne velja za večino levičarskih strank, kaj šele za KP Čila, ki jo mnogi štejejo za najmočnejšo v Latinski Ameriki.

Ce so številni pred obiskom Janeza Pavla II napovedovali,

da Čile po njegovem obisku ne bo ostal isti, zdaj in prihodnje mesece ostaja odprto vprašanje, ali bo šlo še na slabše. Morda pa se utegnejo sčasoma zrušiti že omajani temelji diktature, ki je po papeževem mnenju »že po svoji definiciji prehodnega značaja«. Naivno bi bilo pričakovati, da bo papežev obisk navrgel odgovore na številna nasprotja in vprašanja znotraj Čila in tudi znotraj Latinske Amerike nasploh. Toliko bolj, ker je vseskozi poudarjal verski značaj obiska. Cerkve resda ni politična ustanova, vendar je povezana s političnim dogajanjem v državi, kjer deluje. Čile pri tem ni nobena izjema, najverjetneje pa bo potrebno upoštevati globalne premike na Zeleni celini, pa tudi smernice sekularizacijskih procesov nasploh.

M. Lamprecht

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Washington: Potem ko so se v Parizu uspešno končala pogajanja s prestavniki vlad šestnajstih držav upnic o drugem delu reprogramiranja jugoslovanskih dolgov, so se pogovori o podobnem sporazumu začeli tudi v Washingtonu in sicer s predstavniki komercialnih bank. V krogih naše delegacije so nad prvimi reakcijami komercialnih bank zelo zadovoljni.

Bonn: Izraelski predsednik Herzog je kot prvi voditelj te države prispel na petdnevni obisk v Zvezno republiko Nemčijo. Velik del Izraelcev temu sicer nasprotuje, vendar je po Herzogovem mnenju poleg Združenih držav ZRN najboljša prijateljica Izraelu.

Pariz: Francoska socialistična stranka je svoj kongres končala s pozivom k enotnosti in združitvi vseh naprednih sil. Kot poglavito nalogo si je zastavila zmago na predsedniških volitvah, ki bodo čez eno leto. Kot kaže, bo uraden kandidat sedanji francoski predsednik François Mitterrand.

Rim: Bettino Craxi je nesporen voditelj socialistov. Ob koncu 44. kongresa socialistične stranke je bil že petič izvoljen za sekretarja, v tajnem glasovanju pa je dobil kar 93 odstotkov glasov. Ob tem je sporočil, da PSI v spopadu s krščansko demokracijo, ki je privedel do sedanje krize, ne popušta.

Bern: Švicarji so na referendumu sprejeli vladni predlog o poostrojitvi zakonov o sprejemanju beguncev in odobritvi pravice do političnega azila. Odslej bodo tamkajšnje oblasti lahko kadarkoli ustavile prihod beguncev, če bodo menile, da se je njihovo število preveč povečalo.

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna

Iz zamejstva

Goriški borci zahtevajo globalni zaščitni zakon

Člani Vsedržavne zveze italijanskih partizanov (VZPI-ANPI), so v goriškem Avditoriju, ki je bil za to priložnost pretesen, slovesno počastili 40-letnico italijanske republike in ustave, kakor tudi na padle partizane z Goriškega.

Slavnostni govornik senator Arrigo Boldrini, predsednik vsedržavne zveze partizanov Italije, je med drugim poudaril, da je v boju za svobodo in demokratično Italijo padla skoraj polovica vseh ljudi z Goriškega. Tako je Goriška še toliko bolj poklicana, da zahteva najbolj zvesto uresničevanje italijanske ustave, zlasti še 3. in 6. člena, ki govorita o pravici in zaščiti manjšin. Govornik je še poudaril, da zato partizani italijanske in slovenske narodnosti najodločneje zahtevajo čimprejšnji sprejem globalnega zaščitnega zakona za slovensko narodno skupnost. Ob zaključku svojega govora je v slovenščini izrekel poziv za mir, svobodo, demokracijo in prijateljstvo med Italijani in Slovenci.

Na slovesnosti so svojem padlih podelili spominska priznanja ter jim poklonili knjigo o padlih partizanih v letih 1942–45 na Goriškem, ki jo je za to slovesnost izdal pokrajinski odbor VZPI-ANPI.

Prisrčno slovesnost je sklenil Tržaški partizanski pevski zbor pod vodstvom Oskarja Kjudra s programom, posvečenim miru na svetu, ki je tudi eden izmed pogojev za celovito

uresničenje političnega programa bivših partizanov.

Spet »ne« za spomenik padlim pri Sv. Ani

Listarski župan Staffieri je potrdil, da tržaški občinski odbor ne namerava izdati dovoljenja za dokončno in uradno postavitve spomenika padlim v NOB iz Škednja, s Kolonkova in od sv. Ane.

V odgovoru na svetovalsko vprašanje Artura Calabrije, občinskega svetovalca in načelnika skupine KPI v tržaškem občinskem svetu, je župan Staffieri namreč zatrdil, da so občinski odbori **že od leta 1972**, ko je bila vložena prva prošnja za postavitve spomenika, dosledno ocenjevali, da ni primerno postavljati v mestnem okrožju manjših spomenikov, češ, da bi s tem razvrednotili pomen Rižarne, ki je posvečen vsem padlim v odpornosti.

Izgovor je dobesedno smešen, saj izraža zgolj namen sedanjih in nekaterih bivših mestnih upraviteljev, da silijo v pozabo žrtve domačinov za osvoboditev izpod fašističnega jarma in nacistične okupacije, je v svoji repliki naglasil Arturo Calabria, ki je tudi predsednik krajevne sekcije VZPI-ANPI.

Že zamuda, s katero je listarski župan odgovoril na vprašanje, ki je bilo vloženo že novembra 1985, kot tudi vsebina odgovora pričata, da gre za politično voljo, da se na odpornišvo in protifašistični boj pozabi.

Po drugi strani pa je tudi izgovor, o »razveljavljanju« pomena Rižarne povsem izmišljen, saj si tržaška občina nikakor ne prizadeva, da bi njeno vlogo in pomen zares dejansko ovrednotila, kot bi vsekakor zaslužila.

Jože Oblak

Zločin gestapa 1943 na »vzhodni fronti«

Še vedno nepojasnjene okoliščine o izginotju nekaj deset tisoč italijanskih vojakov med 2. svetovno vojno v bližini Lvova, v času, ko je vojna sreča obrnila hrbeh nacistom, vedno znova vznemirjajo italijansko javnost, oglašajo pa se tudi iz nemških virov in poskušajo pristaviti svoje stališče.

Iščejo odgovor na vprašanje, kdo je leta 1943. v Lvovu, ki je bil tedaj še pod nemško oblastjo, ustrelil dva tisoč italijanskih vojakov. Zakaj jih je ustrelil in ali jih je bilo res dva tisoč? Od kod je sploh prišlo toliko Italijanov v zdaj sovjetsko mesto v Zahodni Ukrajini, ki je bilo prej poljsko, še prej pa avstrijsko ozemlje? Kdo so bili ti Italijani: ujetniki, vojaki ali civilisti? Danes, skoraj 45 let zatem, se porajajo ta vprašanja, na katera prihajajo še bolj vznemirljivi odgovori, mnenja in rekonstrukcije, čemur so italijanski časopisi posvečali cele strani.

Sovjetska časopisna agencija TASS je poročala, da je skupini študentov zgodovinskega fakulteta iz Lvova uspelo najti več priče množičnega pokola, med katerim so Nemci poleti 1943 pomorili vojake in oficirje na vzhodni fronti stacionirane italijanske divizije »Retrovo«. Trupla okoli dveh tisočev ustrelenih so tedaj zažgali v bližini Lvova. Študenti so odkrili tudi kraj množičnega poboja. Med mrtvimi je bilo pet generalov in 45 oficirjev nižjega ranga, od katerih agencija TASS navaja tudi imena.

Italijani so bili ogorčeni, ko so zvedeli za te podatke, Nemci pa pišejo o strokovnjakih, ki dvomijo o resničnosti dogodka. V italijanskem obrambnem ministrstvu so se spomnili, da je že aprila 1985 dopisnik partijskega glasila »Unita« iz Moskve

poročal o tem poboju, decembra tistega leta pa je tudi agencija TASS. Tedanja uradna italijanska zahteva v Moskvi je ostala brez rezultata. Italijanski ministrstvo je na tej podlagi izdalo sporočilo, ki pravi, da »gre za vznemirljivo zgodovinsko pomoto«. Številni Italijani in tudi nekateri komentatorji so širili prepričanje, da »gre zopet« za sovjetski propagandni maneuver, in da nekdo v Moskvi namerava skaliti nemško-italijanske odnose.

Vendar, nezaupanje do podatkov o pokolu v Lvovu je počasi plahnelo. Številni dozdaj malo znani elementi ali že dolgo pozabljeni podatki o italijanskem korpusu »kot pravijo, v Rusiji«, so znova prišli na površje. Oblasti v Rimu zadeve niso več mogle prevzeti. Spomnili so se, da so Nemci jeseni 1943. na grškem otoku Kefalloniji ustrelili več kakor 7.000 italijanskih oficirjev in vojakov, pripadnikov divizije »Acquit«, ker se po kapitulaciji Italije niso hoteli več bojevati na strani Nemcev proti zaveznikom.

Italijanski obrambni minister Spadolini je imenoval posebno komisijo oficirjev in zgodovinarjev, ki naj bi do konca tega meseca raziskala obtožbe o zločinu v Ukrajini. Sovjetski veleposlanik v Rimu Nikolaj Lunov je sporočil ministru Spadolini, da bodo v Lvovu radi sprejeli člane italijanske komisije in novinarje, ki bi hoteli raziskovati ozadje obtožbe. Tudi italijanski vojaški ataše v Moskvi je odpotoval v Ukrajino, da bi zbral prve podatke in menda že prepričal ministra Spadolini, da podatki o žrtvah pri Lvovu nikakor niso izmišljeni. Še vedno ostaja vprašanje, od kod so ti ljudje prišli v Ukrajino in kaj so storili, da jih je doletela tako kruta usoda?

Skoraj pozabljeno poglavje iz časov 2. svetovne vojne: kolona italijanskih vojakov med 2. svetovno vojno v Ukrajini.

Skoraj gotovo je, da ne gre za pripadnike takojmenovane ARMIR (Armata Italiana in Russia), tistih desetih divizij, ki jih je Mussolini poslal v SZ, da bi se Nemcem ob boku bojevali na vzhodni fronti. Od teh jih je 70.000 padlo, ali pa so še zdaj pogrešani. ARMIR so že v zgodnjem poletju, ko se je položaj v Italiji zaradi grozeče zavezniške invazije vse bolj slabšal, umaknili z vzhoda. Bolj verjetno je, je slišati iz zahodnonemških virov, da so ustreljeni Italijani ujetniki, ki so jih po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943. Nemci razorožili in jih iz vse zahodne in južne Evrope v nečloveških okoliščinah transportirali na vzhod in jih internirali v tamkajšnjih taboriščih. Desetine nekdanjih vojakov, zdaj že starih ljudi, ki so preživeli to Odisejo, je objavilo v italijan-

skih časopisih svoje spomine na trpljenje in barbarsko ravnanje Nemcev.

Razumljivo je, da je afera odprla med Italijani stare rane. Ljudje zahtevajo odgovore na že skoraj pozabljena vprašanja. Okoli 600.000 do 800.000 italijanskih vojakov je po kapitulaciji Italije prišlo v nemško ujetništvo (točnega števila niso nikoli objavili). Po podatkih sedanjega šefa italijanskega generalnega štaba Luigijs Polia se okoli 27.000 ujetnikov iz nepojasnjenih vzrokov ni vrnilo domov. Težave pri razkrivanju usode ujetnikov so še večje zaradi tega, ker v italijanskih vojaških arhivih ni natančnih podatkov o položaju po premirju leta 1943. Zmeda, ki je tedaj vladala v Italiji, še posebno pa v italijanski vojaški hierarhiji (zaradi brezglavega bega v zavetje pri zaveznikih je stotisoče lastnih vojakov prepustila nemškemu represalijam), je nastala v vojaških arhivih velika praznina.

Številni Italijani, nezaupljivi in razočarani nad državo, tudi od Spadolinijeve komisije ne pričakujejo veliko. Generalom v komisiji – tako menijo ljudje ni nič do tega, da bi ne preveč junaško ravnanje svojih kolegov v tistih časih spravljali na beli dan. Na tej podlagi bi se namreč lahko postavila številna neljuba vprašanja tudi o sedanjem stanju v italijanski vojski. Sicer pa je sedanja afera samo vrh velikanske ledene gore. Že v šezdesetih letih je vojaška protibveščevalna služba raziskovala zadevo in sestavila »zaupno« poročilo, ki zdaj leži v kdo ve katerem predalu. Leta 1962. je poljski novinar Jakcek Wilczur, član poljske komisije, ki je raziskovala nacistične zločine v Vzhodni Evropi, objavil knjigo z naslovom: »Grobovi ARMIR« in v njej objavil številne podrobnosti o dogodkih leta 1943 v Lvovu. Zdaj pravi: »Čudim se, da so Italijani danes tako presenečeni...«

fl-

Poudarek informativni in založniški dejavnosti ZRVS

V republiški konferenci ZRVS Slovenije posvečajo posebno skrb tudi informativni in založniški dejavnosti. Tako poleg drugih komisij dela pri predsedstvu republiške konference komisija za informativno in založniško dejavnost. Kot vse druge komisije pri predsedstvu, je komisija pri izdelavi načrtov in dela upoštevala nekatere dokumente kot usmeritve za delo ZRVS Slovenije za obdobje 1986-1990, program dela ZRVS Slovenije za leto 1987 in oceno dela ZRVS Slovenije v letu 1986 in uspešnost dela v letu 1986.

V letošnjem operativnem načrtu predvidevajo, da bo komisija obravnavala osnutek letnega poročila o delu ZRVS Slovenije s področja informativne in propagandne dejavnosti, oceno aktivnosti organizacije ZRVS pri razširjanju revije Naša obramba in predlog programa dela komisije za informativno in založniško dejavnost pri predsedstvu zvezne konference ZRVS. Ocenjevali bodo sredstva javnega obveščanja in nove pobude za njihovo usmeritev pri spremljanju dela ZRVS s poudarki na spreminjanju odnosov do vojaških poklicev.

V letošnjem drugem tro-

mesečju bodo analizirali stališča s področja informativno-založniške dejavnosti ob koncu regijskih posvetov. Spremljali bodo uresničevanje uredniške zasnove Naše obrambe in razvili potrebno informativno propagandno dejavnost ob zveznem srečanju ZRVS Jugoslavije, Mavrovo 87. V tem tromesečju bo poudarek tudi na usmeritvah za obeležitev 50-letnice prihoda Tita na čelo KPJ in ustanovitvenega kongresa KP Slovenije na Čebinah ter na obeležitvi 35-letnice ZRVS Jugoslavije. V tretjem tromesečju načrtujejo pogovor z novinarji, ki so v glasilih zadolženi za področje obrambe in ZRVS. Pregledali bodo tudi uresničevanje uredniških in poslovnih usmeritev TV-15. Tudi v zadnjem tromesečju je predvidena živahna aktivnost komisije. Tako bodo obravnavali oceno dela revije Naša obramba in TV-15 Naš tovariš v letu 1987. Razpravljali bodo tudi o posodabljanju izvedbe načrtov izobraževanja kot izhodišča za dejavnosti informativno-propagandne učinke. Govorili bodo o vsebinskih poudarkih z letošnjo informativno dejavnost ob 22. decembru - dnevu JLA. Pripravili bodo os-

nutek programa dela ZRVS Slovenije za leto 1988 s področja, informativne in založniške dejavnosti.

Na splošno je v minulem letu informiranje, kot element za boljše motivacijo članstva pri obrambnih pripravih in vojaškem usposabljanju razervnih starešin, napredovalo. Res pa je tudi, da v vseh okoljih še ni bila dosežena tista raven, ki bi ob kolektivnih oblikah informiranja omogočila in spodbudila tudi bistveno večje individualno zanimanje za podrobnejše preučevanje aktualne tematike in perečih vprašanj. Nekaj tega odražajo tudi podatki o veliki razširjenosti revije Naša obramba, o udeležbi na teoretičnem delu izobraževanja ter o izkoriščenosti sklada publikacij pri organizacijah ZRVS in garnizijskih knjižnicah. V osnutku poročila za leto 1986 je komisija za informativno in založniško dejavnost zapisala, da je informativno-založniška dejavnost vseeno pozitivno opravila naloge iz letnega programa dela. Najbolj značilen primer vzorno opravljene naloge je bilo gotovo 16. srečanje RVSJ v Kranju. Oba vidika, javni in interni, zaslužita po splošnih ocenah iz vse Jugo-

slavije zelo pozitivni predznak. Posebej velja poudariti, da je ob tej priložnosti poleg obširnega opravljenega rutinskega dela izšlo še 3000 izvodov posebne številke Naše obrambe v srbohrvaščini in je bilo udeležencem srečanja Bratstva in enotnosti 1986 na razpolago 1500 primerkov »Vodnika srečanja«.

Z vsebinskih vidikov so ugotovili, da je bila ZRVS prikazana javnosti kot odprta, povezana organizacija z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami in prebivalstvom ter dejavno vključena v sistem SLO in DS. Delo z mladimi, predvsem pa skrb za usmerjanje v vojaške poklice in šole rezervnih oficirjev sta današnjem položaju in v številnih okoljih že postala ena najbolj aktualnih nalog. Demokratizacija javnega in družbenopolitičnega življenja bo od informativno-založniških dejavnosti v ZRVS še naprej zahtevala skrbno pretehtano in zavzeto obveščanje javnosti. Na tem področju bi za vse nosilce informativnih in založniških nalog zapiranje vase pomenilo pasivizacijo in umik s prizorišča. Ugotavljajo tudi, da glasila v občinah in v OZD kažejo večje razumevanje za objavljane prispevkov iz dela in življenja RVS, zaradi tega bodo v prihodnje navezovali še tesnejše stike z regijskimi in republiškimi mediji.

Marjan Kos

Slovesna zaobljuba

Pred dnevi je bilo po večini vojašnic v vsej Jugoslaviji slovesno. Nova generacija mladih fantov se je slovesno zaobljubila, da bo z vsemi sredstvi branila našo neodvisnost in ozemeljsko celovitost. Tega dejanja, s katerim so postali pravi vojaki, so se udeležili številni gostje, starši vojakov, njihovi prijatelji in prijateljice, sorodniki in drugi.

Mladi vojaki iz vojašnice Mirka Bračiča v Ribnici so imeli slovesno zaobljubo pred spomenikom padlih žrtev pri Domu JLA. Najprej sta zbrane pozdravila poveljnik enote Miroslav Lilić in starešina Dragoljub Stojkić. V imenu skup-

nosti borcev prve slovenske artilerijske brigade pa je spregovoril Franci Žvipej. Zbrane sta pozdravila še sekretar OK ZKS Ribnica Matjaž Nosan in predsednik OO ZZB NOV Kočevje Nace Karničnik.

Pionirji iz Loškega potoka in Ribnice so vojakom zaželeli prijetno bivanje v naši republiki.

Povejmo še, da vojaki iz vojašnice Mirka Bračiča že vrsto let tesno sodelujejo s tamkajšnjim prebivalstvom, še posebej pa je tesno sodelovanje z odborom skupnosti prve SAB. Ribniška enota tudi nadaljuje tradicije partizanskih artileristov.

Foto: F. Ž. in M. G.

Usposabljanje za »sanitejce«

V okviru sodelovanja med štirimi občinskimi organizacijami ZRVS v Pomurju (Gornja Radgona, Lendava, Ljutomer in Murska Sobota) so januarja pripravili andragoški seminar za predavatelje, ki skrbijo za usposabljanje v organizacijah ZRVS. V drugi polovici februarja ter prvi polovici marca pa so pripravili specialistično usposabljanje rezervnih vojaških starešin sanitetne službe. Andragoški seminar je vodil Jože Valentincič, seminar za rezervne starešine sanitetne službe pa dr. Simo Opačić.

Medobčinski svet ZRVS je usposabljanje pripravil v Radencih, kajti večina zdravstvenih delavcev se srečuje na strokovnih seminarjih v tem pomurskem kraju. Najprej so udeleženci poslušali dveurno predavanje, nato pa

je delo potekalo po skupinah, posebej za oficirje in nižje oficirje.

Usposabljanja se je prvič udeležilo dvainštirideset re-

zervnih starešin, drugega pa šestintrideset. Udeležba je bila torej zelo dobra, saj je znašala več kot šestindeset odstotkov. Poleg tega

Pomurski rezervni vojaški starešine sanitetne službe med poslušanjem predavanja dr. Sime Opačića.

pa so bili nekateri vabljeni opravičeno odsotni zaradi drugih oblik strokovnega usposabljanja v okviru svojih poklicnih dolžnosti.

Predavatelj dr. Simo Opačić je navzoče seznanil s posebnostmi poškodb v vojni, načeli etapnega zdravljenja, triažo in evakuacijo. Pri tem je še posebej opozarjal na sodobne vojne razmere in vse, kar lahko prinese s seboj neznanje s področja zdravstva.

Udeleženci so bili s tovrstnim usposabljanjem zelo zadovoljni in si takšnih oblik še želijo. Dogovorili so se tudi o ustanovitvi aktivna rezervnih vojaških starešin sanitetne službe za Pomurje, ki ga bo vodil dr. Franc Stefanec. Ta aktiv se bo povezal tudi z aktivom Društva zdravnikov SR Slovenije, da bi nekatere oblike strokovnega usposabljanja v prihodnje dopolnjevali.

M. F.

Portugalska obrambna industrija:

Večina izdelkov gre v izvoz

Več stoletij je bila Portugalska vodilna evropska kolonialna sila, ki se je s Španijo borila za razdelitev sveta in njegovega bogastva. Čeprav je sčasoma izgubila večji del svojega kolonialnega imperija, je šele pred nekaj leti priznala neodvisnost svojim zadnjim velikim kolonijam v Afriki, je kljub temu kolonialna sila bila (in je še vedno) v bistvu revna država. Tako kot v nekaterih drugih državah tudi na Portugalskem vidijo možnost za lajšanje teh težav v razvijanju vojaške industrije in prodaji njenih izdelkov na tujih tržiščih.

Eden najbolj značilnih portugalskih predstavnikov na tem področju je družba INDEP (Industrias Nacionais de Defesa E. P.) Nastala je 1. junija 1981 z združitvijo vojaških tovarn FMBP in FNMA, neposredno pa je podrejena portugalskemu obrambnemu ministrstvu. V tovarnah te družbe, ki so v treh mestih: Bracu de Prati, Moscavidu in Barcareni, je zaposlenih 3100 delavcev, površina vseh obratov pa znaša 115.500 kvadratnih metrov. V rokah te družbe pa je tudi večina kapitala portugalske združenja za eksplozive.

Od predhodnikov je INDEP podedoval izkušnje v proizvodnji vojaške opreme in streliva. Ta okoliščina, nekateri novi poslovni prijemi in proizvodne zmogljivosti so ga pripeljale na vodilno mesto med tovrstnimi proizvajalci.

Tovarna v Bracu de Prati izdeluje vrsto orožja - od avtomatske puške G 3, mitraljeza HK 21, polavtomatskih pušk MP 5 in FBP do minometov kalibra 60 in 81 mm. Poleg tega pa izdeluje strelivo za 105 in 155 mm 155 mm havbice, mine za 60 in 81 mm minomete, čelade in drugo. Ta tovarna pa se ukvarja tudi z vzdrževanjem in obnovo topov in druge vojaške opreme. Nekaj proizvodnega programa je namenjenega tudi civilnemu tržišču, predvsem so to športne puške, poleg tega pa izdeluje še opremo za civilno industrijo.

V proizvodnih halah tovarne v Moscavidu izdelujejo strelivo kalibra 5,56, 7,62, 9 in 20 mm, strelivo za orožja srednjega kalibra, svetleče izstrelke, laserske daljinomere in drugo. Tudi ta tovarna izdeluje opremo za civilno industrijo.

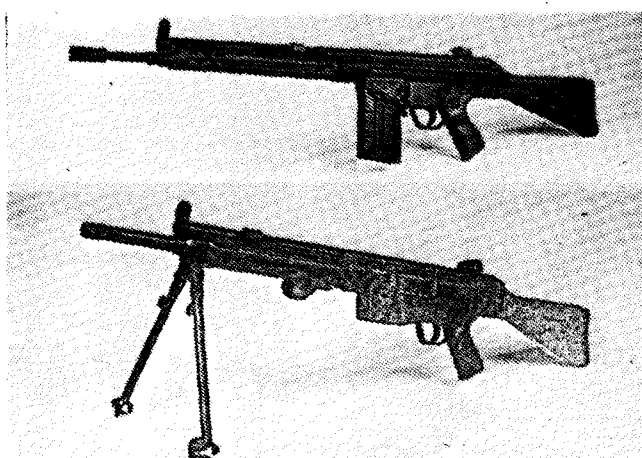
Tretja tovarna te družbe pa je v Barcareni. To je kemična tovarna, kje izdelujejo smodnik za vojaške in civilne namene, različne pirotehnične pripomočke in drugo.

Tretja tovarna te družbe pa je v Barcareni. To je kemična tovarna, kjer izdelujejo smodnik za vojaške in civilne namene, različne pirotehnične pripomočke in drugo.

INDEP je glavni oskrbovalec portugalskih oboroženih sil z vsem potrebnim; ker pa so njegove zmogljivosti takšne, je podpisal izvozne pogodbe s številnimi državami iz vsega sveta, vključno s članicami pakta Nato. Iz leta v leto se je izvoz te družbe večal in danes izvozi že približno devetdeset odstotkov svojih izdelkov.

Prav gotovo je za vsako manj razvito državo, torej tudi za Portugalsko, pomembno vsako delovno mesto. Toda vprašati se moramo, ali je človeško izdeloviti orožje, ki pobija druge ljudi in se tako preživljuje. Hiter razvoj in razmah vojaške industrije kaže, da smo postali na takšna vprašanja bolj ali manj neobčutljivi.

B. K.

Avtomatska puška G-3 in puškomitraljez HK-21

Samoupravno sodišče bo imelo precej dela

Na programski konferenci OK ZRVS Gornja Radgona so delegati štirih krajevnih organizacij - Apače, Gornja Radgona, Radenci in Videm - ugodno ocenili delo v minulem letu.

Program vojaško-strokovnega ter idejno-političnega izobraževanja in usposabljanja so v celoti uresničili, vendar ob tem niso zadovoljni z udeležbo rezervnih vojaških starešin, ki je samo enaindeset odstotna. Zaradi tega bo imalo samoupravno sodišče pri občinski konferenci ZRVS precej dela, da opravi pogovore z vsemi manjkajočimi člani. Vendar pa, kot so menili delegati, so ti pogovori nujno potrebni.

Uspešni so bili pri urejanju strelišča (za več vrst orožij) v Hercegovščaku, kjer so poleg rezervnih starešin sodelovali tudi člani drugih družbenih organizacij. Strelišče še ni popolnoma urejeno, zato ga bodo dokončali letos.

Na konferenci so delegati zatrdili, da se člani strinjajo s sedanjim načinom izobraževanja, vendar si želijo novih oblik oziroma metod dela. Pri tem je nekaj težav, ker

nimajo ustanovljenega predavateljskega aktivna, ki bi iz leta v leto skrbel za dograjevanje izobraževanja. V prihodnje bo treba na tem področju bolj okrepiti sodelovanje na medobčinski ravni v Pomurju.

V dveh krajevnih organizacijah - Apače in Videm - opozarjajo, da se njihova sestava vse bolj stara, kajti iz leta v leto prihaja v njihove KS iz JLA manj rezervnih starešin. V povezavi z občinskim sekretariatom za ljudsko obrambo bo v prihodnje takšno stanje treba odpraviti. Na revijo Naša obramba pa je v tej pomurski krajevni organizaciji naročenih kar enaindevetdeset odstotkov rezervnih vojaških starešin, kljub temu pa bodo skušali pridobiti vse člane, da bi postali naročniki te revije.

Član predsedstva RK ZRVS Slovenije Branko Pucanja pa je občinski konferenci ZRVS Gornja Radgona podelil zahvalo za uspešno sodelovanje pri organizaciji lanskega srečanja ZRVS Jugoslavije, saj je ta občina gostila del delegacije rezervnih vojaških starešin iz Srbije.

Filip Matko

Devetdeset let partizanske mame

Partizanska mama Kristina Kren iz Drganjih Sel pri Dolenjskih Toplicah je praznovala svoj devetdeseti rojstni dan. Plemeniti značaj tovarišice Kristine vsi partizani, ki jo poznajo, zelo cenimo. Kateri dolenjski partizan pa je ne pozna? Drobna kmečka žena, po videzu krhka, je v resnici močne volje. V svojem življenju je marsikaj doživela. Skupno z možem Francetom sta narodnoosvobodilnemu boju neprecenljivo prispevala. Njuna šestthektarska domačija se je med okupacijo spremenila v pravo partizansko bazo, središče obširnega ilegalnega delovanja med Rogom in drugimni področji Dolenjske. V Krenovi zidanci je bil že v letu 1941 ustanovni sestanek OF za topliško področje.

Ce pravimo, da je bil mož France vodilna sila v ilegalnem političnem delovanju,

je bila Kristina vsekakor njegova desna roka. Že v prvih časih NOB sta si pridobila sloves zanesljivosti in tajnosti. Njuna kmetija je bila pomembna točka, kjer so se ustavljali voditelji NOB, ki so prihajali iz svojih baz na Rogu in odhajali po vsej Sloveniji. Pri Krenovih so številni vojaški komandanti in aktivisti svoje javke zaupali Kristini, ker so moža France pošiljali na razna območja. Zato ni slučaj, da se Krenova mama še danes spominja imen, kot so Rok Tavčar, Niko Silih, »Erno«, Lev Cetinski, »Stepko« ... Poznajo jo tudi aktivisti: Mara in Bogdan Osolnik, »Očka«, »Martin«, Paulin... Pri Krenovi mami je imel stalno postojanko »Ivanov« – Mavrovič Ivan, ki je imel na skrbi partizanske bolnice na Rogu. Kar je prišlo zdravil preko Krke, namenjenih za bolnice na Rogu, so poslali preko

javke pri Krenovih.

Kdo od mladinskih aktivistov v novomeškem okrožju ni poznal tovarišice Kristine? Za njih so bila vedno odprta vrata. Ona še danes ve za njihova imena: »Ivan«,

Marjan Rajster, Zdravko Stibrič, Mile Paulin, »Jelka«, »Tomo«, »Helena« ...

Ko so belogardisti v bližini Straže onečastili in ubili »Heleno«, je svojim hčerkam-skojčkam vedno govorila: »Pazite, da ne pridete v roke tem zverem...«

Pri Krenovih so imeli svoje postojanke vosovci in vojaški obveščevalci. Zopet se ji v spominu pojavijo imena: Janez Gomezelj, Bojan Bunc, »Joco«, »Drago«, Radko Vute... Slednjega se najbolj spominja, saj ga je zdravila, ko je prišel bolan iz brigade. Ko je kot obveščevalec pri Grosupljem padel pod belogardističnimi krogami, je žalovala za njim kot za lastnim sinom.

Težko bi bilo naštet vso ilegalno dejavnost Krenove mame. Priznati pa ji moramo, da je bila pogumna in samoiniciativna, kar je pokazala posebno v času Roške ofenzive. Tedaj je v svoji zidanci skrivala partizane, čeprav je natančno vedela, kaj

bi se z njo zgodilo, če bi fašisti odkrili skrivališče. To je pomenilo, da je bila pripravljena za borce žrtvovati tudi svoje življenje.

Po vojni je tovarišica Kristina večkrat omenjala, da so imeli Krenovi med vojno kljub hudim doživljanjem tudi srečo. »Vsi smo ostali živi, France, jaz in vseh šest hčerk.«

»Nikdar pa ne bom pozabila 2. novembra 1944. Tega dne so belogardisti vdrli v našo hišo. Moj France, ki je bil sicer ilegalce, je bil takrat doma. Imel je ravno sestanek z nekim aktivistom. Še danes ne vem, kako je mogel ubežati iz obkoljene hiše. Niti ranjen ni bil, čeprav je belogardistični mitraljez naravnost bruhal svinčenke proti njemu. Dokaz o tem je preleknjena omara, ki jo še danes hranimo.«

France je tedaj ušel smrti, zahrbtna bolezen pa mu je pred leti pretrgala nit življenja.

Krenovo mamo borci zelo cenimo. Še vedno je skrom-

na, kot je bila nekoč, na življenje pa gleda realno in kadar je treba, tudi kritično. Vedno zelo ceni svobodo, včasih pa izrazi dvom, rekoč:

»Ne vem, če jo znajo vsi dovolj ceniti. Nikdar ne smemo pozabiti časa, ko so bili vaški reveži močno izkoriščani. Nekoč so vodile na Drganja Sela le stezice, sedaj se lahko pripeljemo po asfaltni cesti. Ali je bil v stari Jugoslaviji v vasi kakšen avtomobil? Na takšno rakošje niti misliti nismo smeli. Spominjam se, ko je moj France tesaril v Rogu. Domov je prišel ves izčrpan, prinesel je le toliko denarnih sredstev, da smo imeli komaj za sladkor in sol. Jaz sem se med tem doma ubadala s trdo zemljo; zato sem vedno imela otrdele roke.« Borci ob visokem jubileju partizanske mami Kristini Kren priskrbo čestitamo. Hvaležni smo ji za vse, kar je za nas storila. Želimo ji še veliko zdravja in zadovoljstva.

J. J.-Tomo

»Če v onem času ne bi bilo nas...«

V občini Ljubljana Šiška živi še enajst borcev za severno mejo, ki so se leta 1918 bojevali pod vodstvom generala Rudolfa Maistra na Koroškem in prevzeli oblast v Mariboru. S slovenskimi prostovoljci je Maister osvobodil del Koroške in nekajkrat premagal nemško-avstrijske enote. Zaradi premajhnega števila vojaških sil ni mogel uresničiti svoje zamisli, da osvobodi vso Koroško.

Obiskal sem tri najstarejše tovariše še iz tistih časov. Vsi so me sprejeli prav ljubezno in mi povedali vse, kar so mogli in kar sem želel. Najstarejši med njimi je Anton Müller, rojen 27. oktobra 1894, stanuje pa na Celovski 130. Trenutno je v bolnišnici, z njim nisem mogel priti v stik. Nekoliko mlajši je Jože Adamič iz Gasilske 3. Rojen je bil 8. junija 1895. Takole mi je pripovedoval:

»Luč sveta sem zagledal v Velikih Laščah. Oče in mati sta bila kmeta, kaj pa naj bi bila v tistih časih. Naša domačija leži

tik ob hiši Primoža Trubarja. V avstrijsko vojsko so me poklicali spomladi leta 1915. Bilo mi je dvajset let. Nekaj časa sem se vojskoval v Tirolah, pozneje sem bil kot vojak v Doberdobi, kjer sem bil ranjen v nogo. Leta 1918 sem se prijavil kot prostovoljec k Maistrovim vojakom. Z njimi sem se boril do konca, do zmage. Moj najlepši spomin iz teh časov je, ko sem videl generala Maistra. Takrat sem bil ravno na straži na mostu v Dravogradu.

Po demobilizaciji sem se vrnil domov. Službe nisem mogel dobiti, ukvarjal sem se s kmetijstvom. Leta 1922 sem jo mahnil s trebuhom za kruhom kar v Beograd. Tam sem ostal vse do leta 1960. Delal sem kot tesar. Ker mi je začelo pešati zdravje, sem se vrnil v Ljubljano in se zaposlil kot varnostnik. Zadnje čase mi slabita vid in sluh. Žena Helena mi vsekozi pomaga in skrbi zame. Kljub težavam se rad podam na Šmarno goro, v Mostec in na Katarino. Z ženo imava

majhno pokojnino, pa sva kljub temu zadovoljna. Stanujeva v hiši iz 17. stoletja, brez pravega udobja, a se z vsemi sosedi dobro razumeva.«

Janez Avbelj, rojen 8. aprila 1897 v Dolah pri Litiji pa stanuje v bloku na Tugomerjevi 18. Vstopil sem v njegovo stanovanje ravno tedaj, ko mu je patronažna sestra pedikirala noge. Po opravljeni negi mi je kar sam skuhal kavico. Povedal sem mu, kaj želim. Z veseljem mi je začel pripovedovati. »Z dvajsetim letom so me mobilizirali v avstrijsko vojsko, kjer sem služil le kako leto. Kmalu sem se prijavil Maistrovim borcem. Boril sem se med drugim v Pliberku, Beljaku in po okoliških vaseh. Ko smo osvobodili del naše domovine, sem se vrnil domov. Moja prva služba, kjer sem bil tudi najdlje, je bila v takratni tovarni usnja Pollack. Služboval sem tudi drugod, leta 1960 pa sem se upokojil.

Maistrova borca Janez Avbelj in Jože Adamič

Leta 1942 sem bil zaradi sodelovanja z OF aretiran in zaprt. Odpeljali so me v Južno Italijo. Ko sem se vračal domov, so me v Postojni zajeli Nemci in me s transportom odpeljali v Nemčijo. Tam sem delal v tovarni orožja. Junija 1945 sem se izčrpan vrnil domov. Pred dvema letoma mi je umrla žena. Z njo sem se zelo dobro razumel. Od takrat dalje sem začel bolehati. Čas si krajšam s tem, da delam krajše sprehode. Zame pa poskrbi nečakinja, ki mi vsak dan prinaša hrano.«

Feliksa Eggarrja, rojenega 18. maja 1897, nisem dobil doma. Njegova gospodinja mi je dejala, da je odšel krmit ptice v Mostec. Dogovorila sva se, naj mu sporoči, da se sestaneva naslednji dan pred bolnico Petra Držaja.

Tovariš Eggar je prišel točno na dogovorjeno mesto. V roki

je nosil veliko vrečo, polno pičice za ptice. V čakalnici ambulantne ZB sva našla prostor za pogovor.

Njegov oče je bil železničar. Leta 1912 se je šel učiti za trgovskega pomočnika k znani ljubljanski firmi z železnino Schneider-Verovšek. Avstrijsko vojsko je služil v 17. pešpolku. Njegov polk se je boril v glavnem okoli Piemonta. Ko je general Maister zbiral borce, se mu je priključil. Skupaj s soborci se je bojeval v okolici Borovlj in Podrožce. Ko je bil demobiliziran, se je zaposlil pri svoji tvrdki kot trgovski pomočnik. Med drugo svetovno vojno ga je italijanska policija aretirala zaradi sodelovanja z OF. To je bilo v Novem mestu. Po osvoboditvi je delal na različnih delovnih mestih in se leta 1960 upokojil. Pred osmi leti mu je umrla žena.

Kljub visoki starosti je še vedno zelo živahen in delaven.

Dolga leta je član društva za varstvo ptic. Njegovo območje za krmljenje ptic je del Mosteca vse do bolnice Petra Držaja. Ptice ga že poznajo, tako pravi. Ob določeni uri ga že kar čakajo.

General Maister Rudolf-Vojanov, ki je živel v letih 1874 do 1934 je ustvarjal pesmi, ki jih prevečajo zrela življenjska spoznanja. Trajnejše vrednosti so njegove balade in romane. Izdal je tudi dve pesniški zbirki: Poezije in Kitica mojih.

Njegov borci, ki so danes stari okoli 90 let in še več, so v davnih časih prepevali med drugimi tudi ti dve pesmi: Če v onem času, ne bi bilo nas, še večji kos, slovenske zemlje, bi odtrgal, tuji plaz.

O jaz ne spim, le čakam Vas, in čakam čas, da gremo skupaj, med naše brate, Zilo pit.

Letos jeseni bodo v Mariboru odkrili generalu Maistru spomenik. Prav gotovo se bo do tega slovenskega trenutka udeležili tudi nekateri preživeli borci, ki so v mladih letih sledili gromkemu pozivu generala Maistra – v boj za Koroško.

Vinko Bovcon

Naredila je vse, kar je bilo v njeni moči

19. marca smo se v Kanalskem Lomu poslovali od znane aktivistke Milke Murovec, ki je bila kot izredno požrtvovalna aktivistka med NOB. Na zadnji poti so jo spremljali številni znanci, ki so med NOB delali v tehniki Čaven I – 38. Tehnika je imela skrit bunker v njenem hlevu, kjer so tehniki razmnoževali partizansko literaturo in jo po kurirjih razpošiljali po vsej Primorski.

V spomin na pokojno Milko Murovec na kratko opišimo, kako je nastala tehnika »Čaven I – 38.« V decembru 1943 je prišel na dom k Murovčevi Andrej kumar – Stric Marko in predlagal, da bi v hiši zgradili bunker za partizansko ciklostilno tehniko. Pokojna Milka ni niti pomislila, da bi svoje sodelovanje za partizansko tehniko odklonila. Z vso predanostjo osvobodilnemu gibanju se je skupaj z drugimi aktivisti lotila urejanja vsega, kar je bilo potrebno, da bi tehnika lahko čimprej začela z delom.

In res je tehnika že v drugi polovici decembra 1943 začela redno delovati. Koliko poti je od takrat dalje opravila pokojna Milka za tehniko »Čaven«! Obiskovala je zveze, prinašala potrebne informacije, gradivo za potrebe tehnike in skrbela za prehrano osebja. Veliko noči je žrtvovala za to, da je tehni-

ka lahko opravljala svoje kulturno in borbene poslanstvo s širjenjem partizanskega tiska na Primorskem.

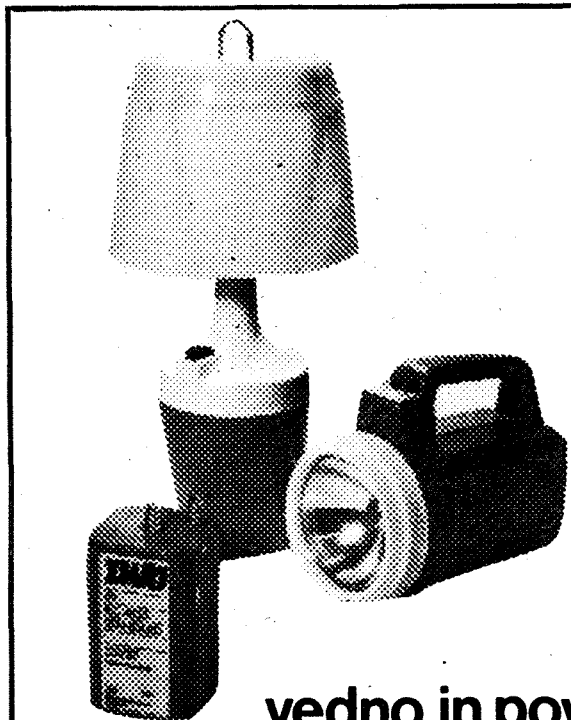
Toda, tudi pokojni Milki niso bile prihranjene grozote nemških zaporov in mučenja. Zgodilo se je, da so dne 14. februarja 1945 prišli Nemci in belogardisti na njen dom. Osebe tehnike je bilo obveščeno o nevarnosti in je pravočasno poskrilo vse gradivo in se umaknilo v gozd na varno. V hiši so ostali le Milka, Cene Murovec in Olga Štrukelj. Nemci so po usodnem naključju dobili v roke potrdilo gospodarske komisije z žigom Čaven I-38. Potem so Nemci aretirali vse tri in jih odpeljali v goriške

zapore. Tam se je začel križev pot. Milko so pretepali in mučili kljub temu, da je bila noseča. Sin Vojko, ki se je kasneje rodil, je zaradi nečloveškega mučenja matere ostal za vse življenje zaznamovan.

Po osvoboditvi se je tudi Milka vključila v delo za obnovo porušene in opustošene domovine. V prvi vrsti pa se je vsa posvetila sinu, ki je nosil posledice mučenja matere v zaporu. Pred dvema letoma je praznovala svoj petindevdesetletni rojstni dan. Takrat so ji prišli voščiti številni partizani in aktivisti, ki so bili med NOB deležni toplega in materinega sprejema na njenem domu. Čudili so se njeni življenjski moči, zato so radi prihajali na obiske in skupaj obujali spomine na delo med narodnoosvobodilnim bojem.

Ko se je nedolgo tega zavedla, da so ji dnevi šteti zaradi neozdravljive bolezni, je razmišljala le o tem, kako bi sinu preskrbela varen in topel dom. Milka Murovec je bila zvesta svojemu narodu in je za njegovo svobodo storila več kot lahko stori preprost človek. Taki ljudje ostanejo neopazni, skromni, zapisani samo v srcih ljudi, ki so jih spoštovali, cenili in ljubili. Zato bo tudi spomin nanje živel še v pozne rodove.

Ogarev

vedno in povsod,
za vse priložnosti –
baterije in
baterijske svetilke ZMAJ
z enoletno garancijo

ZMAJ Iskra, baterije Zmaj
Ljubljana, Stegne 3

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANI

Maribor – Analize dela, obsodbe, opozorila, ocene aktivnosti

V zadnjih dneh, ko že sicer prihajajo v uredništvo (pogosteje kot običajno), številni zapisi s sej in letnih borčevskih konferenc, se je nekako sam po sebi nabiral »kupček« zapisov z mariborskih borčevskih skupščin in konferenc

Maribor-Pesnica

Na programski skupščini občinskega združenja ZZB NOV Maribor-Pesnica, ki združuje 6 krajevnih organizacij z 231 člani (med njimi 130 naročnikov na TV-15 – število bi radi še povečali), so najostreje obsodili dogajanje okoli pisanja v Novi reviji št. 57. Spraševali so se, kako je kaj takega sploh mogoče. Ravnanje piscev so ocenili NOB in po osvoboditvi.

Ob tem so tudi grajali prvi plakat za dan mladosti in se spraševali, kako je sploh mogoče enačiti predvojne nacistične simbole z našo NOB in s samoupravljanjem. Najresneje so spraševali: kdo je za vse to kriv in kdo se za vsem tem skriva?

Ob predvidenih ustavnih spremembah pričakujejo, da bodo le-te pomenile večjo učinkovitost v družbenem in gospodarskem sistemu. Upajo, da pri tem ne gre le za neka leporečja.

Programsko konferenco je pozdravil Jože Berce, predsednik Mestnega odbora ZZB NOV Maribor. Dejal je, naj bi borci tudi v prihodnje, tako kot doslej, bodisi v ZK, SZDL ali pa v drugih organizacijah in društvih, nastopali organizirano in opozarjali na posamezne negativne pojave... Če bodo borci tako nastopali, se bodo izognili kritizirstvu. Prav oni so doslej v svojih okoljih že veliko storili in še vedno so pripravljeni pomagati. Podobnega mnenja so bili tudi predstavniki občinskih družbenopolitičnih organizacij in predsednik občine Maribor-Pesnica, Zoran Lešnik.

V razpravi so opozorili, da bo treba v prihodnje mladini posvetiti več skrbi. Da z mladimi nimajo stalnih in ustreznih stikov, nosijo nekaj krivde tudi borci, so dejali.

Pesniška borčevska organizacija uživa ugled v svojih okoljih. O tem bi letne programske konference v krajevnih združenjih, na katerih so se ostali predstavniki zahvaljevali borcem za njihovo pomoč pri delu.

Pri ohranjanju in razvijanju revolucionarnih tradicij NOB bi lahko kljub določenim težavam še kaj več storili, zlasti po šolah. Ob tem bi lahko bili koordinacijski odbori pri krajevnih konferencah SZDL bolj dejavni. Sicer pa so lani odkrili nekaj spominskih obeležij in pripravili tudi nekatere druge slovesnosti.

Na programsko skupščino so povabili jubilarne in borce za severno mejo. Ene in druge so obdarili s knjižnimi nagradami.

D. M.

Maribor-Rotovž

Člani OO ZZB NOV Maribor-Rotovž so na letni konferenci razpravljali o njihovem delu in ugotovili, da je v organizaciji vključenih 1553 članov, ki so organizirani v 14 organizacij ZB po krajevnih skupnostih. V občini imajo 32 nosilcev partizanske spomenice. Posebno skrb so posvečali podružbljanju SLO in DS, urejanju stanovanjskih problemov, priznavalniam, klimatskemu in balneološkemu zdravljenju in spremljanju zakonskih sprememb na področju borčevske in invalidske zakonodaje. Uspešno je delovala skupina mentorjev in razlagalcev revolucionarnih tradicij. Povečali so število borcev, ki razlagajo revolucionarne tradicije med osnovnošolsko in srednješolsko mladino.

Predsednik OO NOV občine Maribor Rotovž Zdravko Gomezel je med drugim poudaril, da smo v zadnjem času priče izpadom nekaterih ideologov Nove revije, ki so s svojimi trditvami javno napadli s krvjo pridobljene zgodovinske pridobitve v času NOB in po njej. Odločno so obsodili ravnanje teh piscev.

Borci morajo biti kritični tudi do svojega dela in ravnanja in morajo frontno delovati v okviru SZDL. Dogaja se, da v nekaterih organizacijah ZB še vedno delajo forumsko. Prav je, da so borci kritični do posameznih negativnih pojavov v družbi, čeprav ne smejo biti kritizerski. Ponekod še vedno preveč vidijo samo pomanjkljivosti, premalo pa dosežene uspehe na različnih področjih. Veliko pripomb leti tudi na izvajanje resolucijskih dogovorov glede podražitev. Le-to so večkrat višje kot so bile dogovorjene, kar vpliva na inflacijo in ogroža socialno stanje ne samo borcev, temveč tudi ostalih delovnih ljudi z nizkimi osebnimi dohodki. Zato so borci zahtevali, da morajo ustrezni organi

in vam jih zato predstavljamo strnjeno (pa tudi malo skrajšane). Tako bo tudi podoba aktivnosti in organiziranosti mariborskih borčevskih organizacij bolj živo stopila pred nas.

pred vsako podražitvijo posredovati za utemeljitev. Borci zahtevajo tudi ugotavljanje odgovornosti za vse tiste, ki kršijo dogovore. Bolj bi morali zaostri tudi odgovornost do raznih pomanjkljivosti, spekulacij, malverzacij, slabega dela, kakor tudi do neustreznega ravnanja z družbenim premoženjem.

M. K.

Maribor-Ruše

Tako uvodničar in predstavitelj letnega poročila Albin Žunko kot tudi razprava, ki so jo borci nadaljevali po poročilu, sta dokazala, da so ruški borci trdno vpleteni v dogajanje v njihovi občini, pa tudi v družbenopolitično življenje republike. Kritično so obsodili pisanje v sedeminpetdeseti številki Nove revije. Borci so dejali, da je na takšno blatenje treba odgovoriti in spregovoriti tudi o odgovornosti piscev takšnih člankov. Še zlasti, ker takšno pisanje ustvarja v ljudeh zmedenost in razburjenje.

O stanju v svoji borčevski organizaciji so ugotavljali: da jih je večlanjenih v OO ZZB NOV 528, od tega 229 tovarišic, da so mnogi še aktivni v delegatskem sistemu, krajevni samoupravi, v občinskih in mestnih organi ter na področju SLO in DS. Povprečna starost članstva je prek 70 let in tisti, ki se ne vključujejo v aktivno delo, tega ne počno predvsem zaradi zdravstvenih težav.

Ob pregledu dejavnosti krajevnih organizacij ZB so tudi ugotavljali njihovo živahno aktivnost, zlasti na področjih urejanja zdravstvenih, stanovanjskih in drugih problemov borcev. Ne nazadnje je kazalec odzivnosti tudi udeležba na krajevnih konferencah, ki je bila kljub izredno slabemu vremenu (in zimskemu času) zelo dobra.

Sodelovanje z Mestnim odborom ZZB NOV Maribora so ocenili kot zelo dobro. Akcijo medsebojne organizirane pomoči (stanovanjska posojila, organizirano naročanje kurjave za zimo...) so tudi izvedli uspešno, v okviru možnosti pa je tudi zdraviliško zdravljenje potekalo uspešno. Pri slednjem so se držali dogovora na mestni borčevski ravni, kjer so za vsako občino (za borčevske organizacije) določili kvoto, s katero lahko potem zdravljenja potrebnim borcem regresirajo zdraviliške stroške. Lani je za posameznika veljal tak regres 6.000 din, za letos je določen v višini 10.000 din – vse to pa iz sredstev, ki so ostala od prodanih Valovin (in bodo predvidoma v letu 1989 tudi dokončno porabljena). Ruški borci imajo po takšni razdelitvi za letos predvidenih 16 regresiranih mest. Ob skrbi za zdravljenje so poskrbeli tudi za sosedsko pomoč (letos razpolagajo s 348.255 dinarji na občinski ravni in tudi to vsoto delijo po KO ZB – po »ključu«).

M. K.

Maribor-Tezno

Na nedavni programski skupščini občinske borčevske organizacije Maribor Tezno so predstavniki družbenopolitičnih organizacij in občine poudarili, da imajo prav borci precej zaslug za razvoj gospodarstva in samouprave. S svojim zgledom so marsikje gonilna sila pri reševanju številnih problemov na vasi in v tem delu Maribora. Zaradi svoje dejavnosti, skromnosti, poštenosti in pripravljenosti za sodelovanje uživajo med ljudmi ugled.

Med upravnimi organi občine in družbenopolitičnimi organizacijami in borci obstaja tesno sodelovanje. Običajno se eni in drugi udeležujejo teh ali pa onih sej in kar sproti rešujejo posamezne probleme, ki zadevajo borce ali pa so družbenopolitične in komunalne narave. Občinski odbor ZZB NOV Maribor Tezno, ki mu predseduje Lojze Starovašnik, je svojo aktivnost prilagajal potrebam in posvečal ustrezno pozornost sprotnemu informiranju svojih članov.

V razpravi so med drugim opozorili na nekatere negativne pojave, ki po svojem bistvu blatijo ali pa celo sramotijo naš

narodnoosvobodilni boj in naše pridobitve. Nadalje, pa še vedno premalo vključujemo izročila naše revolucije v naše vsakodnevno in družbenopolitično dejavnost. Okrepiti bo treba tudi medsebojno delo z mladimi, zlasti po osnovnih in srednjih šolah ter v krajevnih skupnostih. To sodelovanje naj bi, še bolj kot doslej, razvijali prek svetov za ohranjanje in razvijanje izročil revolucije pri SZDL.

Pohvalili so delo krajevnih borčevskih organizacij. Poleg dvanajstih krajevnih delujeta še dva aktiva; prvi v Tovarni avtomobilov Maribor, drugi pa v Metalni.

Ena od osrednjih nalog v tem letu je ureditev spominske poti v občini Maribor Tezno; poleg tega še izdaja Almanaha, v katerem bodo opisani vsi pomniki revolucije v tej občini. V borčevski organizaciji je vključenih 783 članov, med njimi je 340 žena. Imajo tudi 37 vojaških vojnih invalidov.

D. M.

Aktivnost domicilnih odborov rojeva sadove

Mestni odbor ZZB NOV Maribora je že pred časom sklical na pogovor svoje borčevske predstavnike. Predsedniki in tajniki odborov ter pododborov skupnosti borcev enot NOV Slovenije z območja mariborskih občin so obravnavali organiziranost in delo teh odborov. Član predsedstva MO ZZB NOV Maribor Martin Prevorčnik je govoril o delu teh odborov in pododborov ter spomnil, da deluje v Sloveniji več kot 120 takšnih odborov in pododborov. V mariborskih občinah je 18 takšnih odborov oziroma pododborov posameznih partizanskih enot, ki vključujejo več kot 3000 članov. V vodstvih teh mariborskih odborov dela v občinah 220 borcev, ki s svojimi pobudami kreativno vplivajo na delo odborov in pripravljajo programe dela. Zanje je značilno, da te programe potem tudi dobro uresničujejo.

V Mariboru je osem enot že izdalo svoje monografije, neposredno pred izdajo pa so monografije Lackovega odreda, Gubčeve brigade in tretjega dela Šerčerjeve brigade. Tudi aktivisti okružnega odbora OF Maribora pripravljajo svojo monografijo. Pri prenašanju tradicij in v različnih odmevnih akcijah so dejavni vsi odbori in pododbori, zlasti pa odbori Lackovega odreda, Zidanskovce, Bračičeve in Šerčerjeve brigade ter pododborov 14. divizije. Gre za povezovanje teh partizanskih enot oziroma njihovih odborov s posameznimi občinami, krajevnimi skupnostmi in OZD ob organiziranju raznih pohodov, odkrivanju spominskih obeležij, za poimenovanje posameznih šol po posameznih enotah in za organiziranje raznih drugih akcij. Aktivnosti okružnega odbora OF Maribora se bodo letos ponovno srečali ob 4. juliju, dnevu borca. Posameznim partizanskim kmetijam bodo izročili spominske plakete. Pred vhomom v mariborsko bolnišnico bodo odkrili spominsko ploščo šestindvajsetim zdravnikom in medicincem, ki so padli v NOB. Na pogovoru je redsednik MO ZZB NOV Maribor generalmajor Jože Berce spregovoril tudi o pomembni vlogi odborov in pododborov partizanskih enot pri prenašanju tradicij NOB.

Član predsedstva MO ZZB NOV Maribor Martin Prevornik je dodal, da so borci zagnani in aktivni na terenu in v raznih organizacijah ter društvih ter delegatskem sistemu. Nekoliko jim greni jesen življenja sedanja gospodarska kriza, ki vse bolj prehaja v družbeno, politično in moralno krizo. Po njegovih besedah je boleče zlasti to, da je kriza začela na različne načine najedati moralne vrednote naše revolucije in narodnoosvobodilnega boja. Ponekod se vrača celo to, za kar smo menili, da je za vselej odpravljeno in pregnano.

V razpravi so opozorili tudi na borce iz Slovenije, ki so se borili v drugih partizanskih enotah po vsej Srbiji, Makedoniji in v drugih republikah. Pri tem je Hijacinta Cafnik opozorila na Egona Pertota, mladega fanta, ki je pri obrambi Gornjega Milanovca »držal v šahu« večjo nemško enoto pa so ga Nemci ujeli ter ubili. Takšnih primerov in podobnih junaških akcij ter podvigov je bilo seveda še več, vendar bi jih morali ustrezno obeležiti, da ne bi utonili v pozabo. Predlagala je, naj bi po tem mlademu junaku poimenovali eno izmed mariborskih ulic.

Pogovor je pokazal, da imajo v posameznih odborih in pododborih partizanskih enot v mariborskih občinah še dosti novih pobud in zamisli, da bi svoje delo v prihodnje izboljšali. Na pogovor so prišli predstavniki vseh odborov in pododborov kljub mrazu in slabemu vremenu in dokazali, da so borci še vedno aktivni, disciplinirani in pripravljeni delovati za izboljšanje in spreminjanje razmer.

Marjan Kos

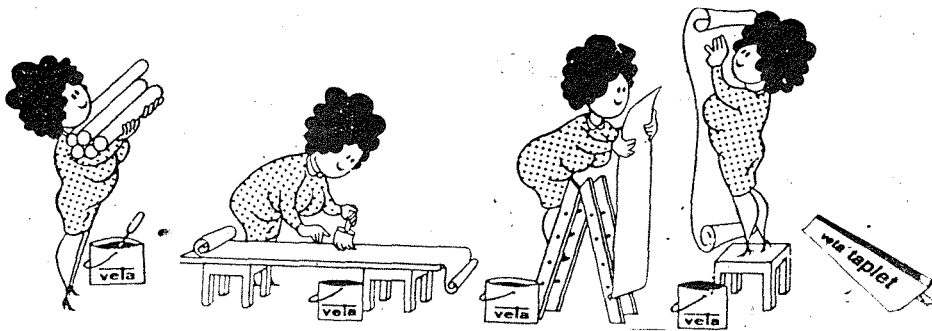
IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANI

veta

kupon št. 4

Vsak izdelek ima svojo življenjsko dobo, tudi tapete. Razlog je lahko sprememba mode, obraba zaradi odrgnin, potemnitev zaradi kajenja, kuhanja ipd. Temu problemu smo zlahka kos. Težko je prepričati kadilca naj ne kadi, ukazati modri naj se ne spremeni, vzgojiti otroke, da ne mažejo zidu.

Vse je zelo preprosto. Tapete zamenjamo in z malo truda bomo pričarali novo, svežo podobo stanovanja, kajti – **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Če morate odstraniti stare tapete, vam VETA nudi pomoč – odstranjevalec tapet VETA. Videli boste, da je tudi to opravilo prava malenkost. Zaupate jo lahko otrokom, seveda če jih predhodno prepričate, da odstranjujejo le stare tapete. Ker smo prepričani, da se boste lepljenja tapet lotili sami, vam priporočamo pravo orodje. Novo orodje, VETA – **TAPLET** je uporabno za krojenje suhih tapet, niveliranje, prirězovanje tapet na steni, robovih, obrezovanje talnih oblog. Pri lepljenju pa uporabite lepilo za tapete **VETA – LAMOPAK**. Če bi radi vedeli, kaj več o polaganju tapet, nam pošljite priložen kupon (nalepite ga na dopisnico) in poslali vam bomo navodilo o lepljenju tapet. S temi napotki vam ne bo

marsikaj znam tudi sam • marsikaj znam tudi sam

težko vse narediti hitro, dobro in hkrati poceni. Ugotovili boste: **MARSIKAJ ZNAM TUDI SAM**. Seveda pa je vaša prva naloga, da si ogledate najnovejše vzorce tapet **VETA**, kolekcije 85–86 v vseh specializiranih trgovinah.

PAPIRNICA VEVČE 61260 Ljubljana Polje

Lik Srečka Vilharja

O tem dogodku pripoveduje naslednje: »Sel sem po glavni ulici v Opatiji, ko se poleg mene zaustavi avto. 'Srečko, pridi sem!' me nekdo kliče iz avta, in ko pristopim, šele tedaj vidim, da je Moša. Silno sem bil vesel. Nekaj časa sva bila skupaj in obujala spomine na naše skupno delo in na mnoge tovariše. Tovariš Moša je bil silen človek, ne po fizičnem izgledu, marveč po razumu in svojih lastnostih. To se je, med drugim, tudi videlo ...«

Iz Sremske Mitrovice v italijanske zapore

Po prestani kazni v Sremski Mitrovici 1938 pa trnove poti revolucionarja Srečka Vilharja še zdalec ni bilo konec. Protijudski jugoslovanski režim je tedaj »odkril«, da Vilhar pravzaprav ni jugoslovanski državljani, marveč italijanski, zato ga je treba vrniti Italiji, kjer naj fašisti po svoje obračunajo s tem nevarnim komunistom. Vkljenjenega so pripeljali v ljubljanske zapore, kjer je sedel še kake tri tedne. Ker je tudi trdovratno molčal o svojih tovariših v Mitrovici, je sramotno odločitev padla. Nekaj časa je Vilhar celo upal, da ga bodo izgnali kam v Avstrijo, od koder bi se skušal prebiti v Španijo ter se priključiti mednarodnim brigadam, ki so se bojevale

za republiko, toda ko so ga z liscami na rokah izročili na meji v Postojni fašistični policiji, mu je precej postalo jasno, da zanj ne bo milost. Nemudoma so ga odpeljali pred konfinacijsko komisijo v Gorico, od tu pa v Trst.

O tem pravi Vilhar naslednje: »Vlak je hitel proti Trstu. Sedel sem v kotu med dvema karabinjerjema. Okoli na rokah so se zajedali globoko v mišice. Vedel sem, da me vodijo iz zaporov v zapore. V ušesih so mi še živo brnele besede, ki jih je v Gorici izrekel eden od članov konfinacijske komisije: 'Zaenkrat ste obsojeni na pet let kofinacije, čaka pa vas še vojaško sodišče v Trstu!' To bi lahko vzel za slab znak, računam pa sem vendarle, da mi po desetih letih odsotnosti fašisti ne bodo mogli do živega.

Na tržaški postaji so me naložili na avto in odpeljali v vojaške zapore v Ulici Tigor. Civilno obleko so mi zamenjali z vojaško uniformo in me potisnili v celico. V njej je bilo vlažno in temno. Skozi rešetke sem videl le del visokega zidu. Bil sem kar zadovoljen, da se lahko že enkrat za silo naspim. Opazil sem, da nimajo niti namena, da bi me spuščali na zrak. Ta mir mi je sicer prišel prav, a ni trajal dolgo.

Nekega dopoldneva so vrata prav nenadoma zaškrpala. Vodili so me k vojaškemu preiskovalnemu sodniku. Reči moram, da so bili moji prvi vtisi zelo slabi. Obtoževal me je vseh mogočih stvari in se skliceval zlasti na pričo Z. R. Skušal sem mu dokazati, da sloni obtožnica na neumnih izmišljotinah. Preiskavo je kar nekaj hitro zaključil in dejal, da lahko vzamem odvetnika, če hočem. Odgovoril sem, da nimam namena.

To je bilo prve dni januarja 1939. Po hitrem postopku torej in brez obrambe ter potem, ko mu je konfinacijska komisija v Gorici že odmerila pet let kofinacije, Vilharja obsodi vojaško sodišče na dve leti strogega zapor v Gaeti, vojaški trdnjavi v južni Italiji ob Tirenskem morju. Po več mesecih zapor v Trstu je skupaj z nekim tovarišem odšel na dolgo pot – iz tega zaporu-utrdbe ni bilo mogoče niti pomisliti, da bi lahko kdo zbežal. Sem so vojaška sodišča v fašistični Italiji pošiljala najbolj nevarne in trdovratne obsojence. Mednje so kajpak prištevati tudi Srečka Vilharja.

O Gaeti pripoveduje Vilhar tole: »Že prve dni mojega bivanja v Gaeti je začela vročina silovito pritiskati. Nedelja, edini prosti dan, je bil za kaznjence pravi pekel. Stiskali smo se na dvorišču, ki je bilo podobno koritu. Vanj ni zašla niti ena sama sapa. Kamorkoli si pogledal, samo kamenje, iz katerega je

žarela neznosna vročina. Na zatohlem dvorišču je bilo le toliko prostora, da si lahko za silo sedel na razbeljeno ploščad. Ob delavnikih je bilo bolje, ker smo se izgubili po prostranih delavnicah. Vse prekmalu pa je prišla noč in z njo se je začelo veliko trpljenje. Najprej se je bi-

Srečko Vilhar v Sremski Mitrovici

lo treba privaditi na obiske nočne patrulje, ki je okoli polnoči vkorakala v kazniško nočišče s kakimi 150 kaznjenci (tudi ostale čumnate so bile prostorne in nabite s kaznjenci!). Pregled prostorov se je začel s pritkavanjem na železne rešetke. Udarci so rezko odmevali v noč in se odbijali med trd-

njavskim zidovjem. Kaznjenci so se sčasoma privadili na te nočne obiske in tisti, ki so bili več let v tej kaznišnici, so se redno prebujali nekaj pred polnočjo. Drugo zlo so bili pestri nočni dogodki, do katerih je moralo nujno priti zaradi velikega kopičenja ljudi v enem prostoru. Niso bili redki primeri, da so kaznjenci v sanjah vstajali in v tem stanju doživljali nesrečo, ki jih je pripeljala v to zloglasno kaznišnico. V tej množici kaznjencev si našel ljudi vseh poklicev: delavca, kmeta, pastirja, obrtnika, izobraženca, sicilskega kolona, razbojnika iz Kalabrije, člana mafije, komunist, anarhista in tudi nazarene, ki so jim prisojali ostre kazni, ker niso hoteli nositi puške. Ta pestrost je večkrat povzročila hude spopade med kaznjenci samimi in niso bili redki primeri, da je v le-teh odločala groba sila. Tretje največje zlo so bile stenice. Ni bilo sredstva, da bi se jih ubranil. Poleti so privrele iz vseh špranj starega trdnjavskega zidovja in se vgnezdile v vsaki luknjici železne postelje. Edini preprost način obrambe, ki pa ni mnogo zalegel, je bil v tem, da si zvečer stresel posteljo in pomendral tiste, ki so padle na tla. Res ni pomagalo! Kamorkoli si grabil in prijemal, povsod si čutil pod prsti stenico. Tudi podgane so se ponoči sprehajale po celicah, zaradi česar si se moral kljub vročini pokrivati čez glavo.

Mini ti je moralo res več mesecev, da sem se lahko znašel v tej množici kaznjencev in v njej odkril tovariše, ki sem jim lahko zaupal svoje nazore.

Ko je Srečko Vilhar »odslužil« polni dve leti Gaete, ga je čakala konfinacija, ki so mu jo fašistični oblastniki rezervirali v Tolvah pri Potenci, v odročnem ter hudo zaostalem kraju Bazilikate v južni Italiji. Tudi iz tega obdobja so se ohranili spomini izpod Vilharjevega peresa. V Zapiskih iz konfinacije, ki jim je dal naslov Med Tolvežani¹⁴, slikovito spregovori o svojem triletnem bivanju v tem zaostalem kraju, kjer se je moral trikrat na dan javljati karabinjerski postaji in od koder se ni smel nikamor oddaljevati. Iz tega zapisa tudi zvemo, kako je Vilhar kot prvi konfiniranec začel fizično delati na polju med tolvežanskimi kmeti, s čimer si je pridobil še poseben ugled in zaupanje. Razumljivo je, da je tudi v prvi vrsti posvečal skrb revolucionarnemu delu ter učenju, še zlasti jezikov.

Lahko si mislimo, s kakšnim zadoščenjem je Vilhar dočakal konec fašistične strahovlade v Italiji 8. septembra 1943, kmalu nato pa še prihod angloameriških zavznikov v južno Italijo in torej tudi v Tolve. Zdaj je bil svoboden.

Jože A. Hočevar
(Prihodnjic: Odhod v partizane)

Zgodilo se je 22. marca petinštiridesetega na Hotovljah

Inženirski bataljon 31. divizije

Četrtega oktobra 1944 je bil na Kladju, na razvodju med Cerkljanskim in Poljansko dolino, ustanovljen inženirsko — tehnični bataljon 31. divizije IX. korpusa NOV in PO Slovenije. Stavljen je bil iz enakih enot, ki so bile prej v posameznih brigadah 31. divizije. Štel je približno 180 borcev. Poleg štaba je imel tudi tri strokovnjake, ki so bili pred drugo svetovno vojno pripadniki tovrstnih enot. Od januarja 1945 so med drugim bili vodje strokovnih tečajev za potrebe Inženirsko — tehničnega bataljona, kasneje pa tudi za druge vojaške enote (Jesenjsko — bohinjski in Škofjeloški odred).

Naloge inženirsko — tehničnega bataljona so bile samostojno miniranje sovražnikovih objektov, prometnih zvez, opravljanje pionirskih del za potrebe partizanske vojske (popravilo in čiščenje dovoznih poti itd.) ter rušenje sovražnikovih postojank, ki so jih napadale brigade 31. divizije. Ob napadih te divizije na sovražnika je Inženirsko — tehnični bataljon skr-

bel tudi za osamitev manjših sovražnikovih postojank ali pa deloval kot divizijska rezerva. V posebni delavnici je bataljon samostojno izdeloval tudi lesene protitankovske naletne mine.

Poveljstvo bataljona in operativno območje

Sprva so bataljonu poveljevali komandant Jakob Mihevc, kasneje pa Franc Maverič in Anton Kuk — Aljoša. Prvi politični komisar je bil Franc Stucin, kasneje Danilo Perčič. Pomočnica političnega komisarja je bila Nada Makarovič — Alenka, sedaj poročena Božič. V strokovnem delu štaba pa so bili Ljubo Štoka, Peter Dalla — Vale, gradbeni tehnik in dipl. inž. Stojan Perhavec. Po odhodu le-teh sta prišla v Inženirski bataljon Alojz Ravnik in Stanko Dolenc.

Operativno območje inženirsko — tehničnega bataljona je bilo enako operativnemu ozemlju 31. divizije. Glavnina bataljona je menjavala svoje mesto glede na predvidene pomembnejše

borbene dejavnosti, ki jih je vodilo poveljstvo 31. divizije. Izvajale so jih Prešernova, Vojkova in Gradnikova brigada ter Škofjeloški in Jeseniško-bohinjski odred.

Bataljon je obstajal slabih osem mesecev. Medtem se je njegovo ime skrajšalo v Inženirski bataljon. Zadrževal se je pretežno v zahodnem delu današnje škofjeloške občine in se selil ob razvodju med Idrijo in Poljansko Soro od Zakriža, Robidnice do Leskovic ali od Otaleža, Kladja do Stare Oselice. Sovražniku je s tako lego preprečeval, da bi neopazno vdrl iz Idrije ali Poljanske doline na osvobojeno cerkljansko ozemlje.

V Stari Oselici oziroma na Hotovljah se je bataljon zadrževal na osamljeni kmetiji pri Slajkarju (800 m ležeči med razgledno Slajko (789 m), pomolastim hribom nad dolino Kopačnice in med Spikom (908 m), le 4 km zračne črte od mesta sovražnikove postojanke v Gorenji vasi. Občasno pa tudi pri Vranški (660 m) v Dolini — grapi, ki jo oklepata Spik na

severu in Planina (853 m) na jugu.

V času delovanja je inženirski bataljon opravil nad 46 samostojnih minerskobotažnih akcij ne upoštevaje drugih v sestavi ostalih vojaških enot 31. divizije. Tako je med drugim sodeloval pri napadu na sovražne postojanke: Hotedrščica, Praprotno v Selški dolini, Gabrk Poljane, Gorenjo vas v Poljanski dolini na Sv. Križu (Kališe) v Selški dolini in druge. Ob napadu na zadnjo omenjeno postojanko je inženirski bataljon tudi zapiral dohode v Selško dolino na Petrovem Brdu in nad Sorico.

Domobranci napadejo zasedo inženirskega bataljona na Hotovljah

Ko je bila 10. marca 1945 uničena domobranska postojanka Sv. Križ nad Kališami, se je Inženirski bataljon vrnil k Slajkarju nad Hotovljami. Vsak dan je pošiljal opazovalce v Tešakovovo senožet (600 m) na pobočju hriba Bela (669 m), približno 200 m nad dolinskim dnem, od koder so spremljali sovražnikovo gibanje po Poljanski dolini. Hkrati pa je bila zaseda bataljonsko zavarovanje.

Sredi marca je bila pretrgana zveza z divizijskim poveljstvom. Od svojih obveščevalcev je štab Inženirskega bataljona zvedel, da pripravljata sovražnik obsežno ofenzivo proti enotam 9. korpusa v dveh delih z nazivom »Začetek pomladi in konec zime«. Zadnji del ofenzive je bil namenjen čiščenju cerkljanskega ozemlja in Trnovskega gozda.

Zaradi teh sporočil je bataljonsko poveljstvo poostriilo svoje zavarovalne ukrepe in zasedo treh borcev postavilo prav nad križišče proti Žirem, Sovodnju in cesto skozi Kopačnico na Cerkljansko, in na vzhod proti Gorenji vasi, kjer je bilo v močni postojanki 200 Nemcev in približno 150 domobrancev.

Zgodaj zjutraj, 22. marca 1945, je iz Inženirskega bataljona pri Slajkarju pobegnil k domobrancem v Gorenjo vas »mlajši dežurni«. Poznal je vojaška razpoznavna gesla za ta dan in vedel je, kje bo

postavljena zaseda Inženirskega bataljona in kdaj ji nosijo kosilo.

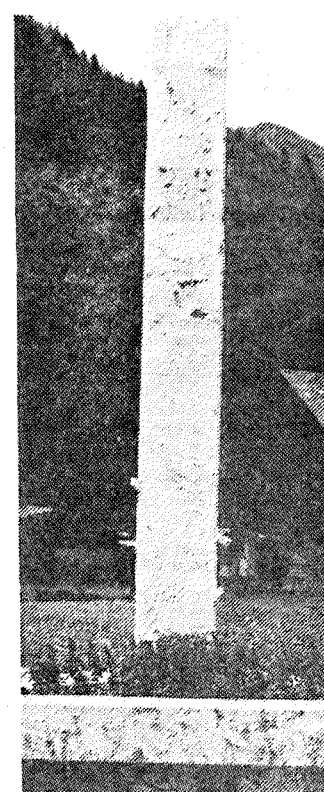
Domobranci so svoj napad na zasedo zasnovali na popolnem presenečenju. Neopazno so se približali zasedi za hrbet od zahoda skozi gozd. Prišli so iz Stare Oselice mimo kmeta Homovca po Vranškovem grabnu (Dolini) in mimo Vranška. Tega je od Slajkarja prinesel borec Janez Peternej iz Hotovelj. Njega so domobranci zajeli, ko se je vračal v bataljon. Čeprav so domobranci vedeli, da je bataljon na Slajki, se ga niso upali napasti.

V zahrbtnem napadu so 22. marca opoldne padli naslednji borci inženirskega bataljona:

1. Anton Abram, kmečki delavec, rojen 6. junija 1909 Labinj, občina Idrija, partizan od 9. februarja 1943,
2. Janez Krajnik, zidar, rojen 27. oktobra 1903 v Voklem pri Kranju, stanujoč v Trziču, partizan od 31. junija 1944. Padel je kot desetar.
3. Albin Medja, livar v železarni na Jesenicah, rojen 22. februarja 1907 na Slovenskem Javorniku (danes Javornik). V partizane je odšel konec oktobra 1944.

Umik inženirskega bataljona v Bohinj

Glede na prejšnje vesti obveščevalcev, da sovražnik pripravlja obsežno ofenzivo in da je bila pretrgana zveza z divizijskim poveljstvom in na opoldansko uničenje zasede in na sovražnikovo poznavanje glede na nahajališča bataljona, se je le-ta umaknil na Ermanovec (1026 m) nad Staro Oselico. Komandant in politični komisar Inženirskega bataljona sta odšla na Kladje (nad Cerknom) v štab 19. SNOUB Srečka Kosove. Tu so se po izmenjavi poročil dogovorili, da se bo Inženirski bataljon začasno priključil brigadi in se bodo skupaj prebijali iz sovražnikovega obroča prek Črnege vrha, (nad Novaki) Selške doline in čez Ratitovec v Bohinj. Tako se je Inženirski bataljon 24. marca znašel skupaj s Kosovelovo brigado na vrhu Porezna (1630 m), kjer je sodeloval v bojih na samem vrhu in se končno tudi prebil v Bohinj.

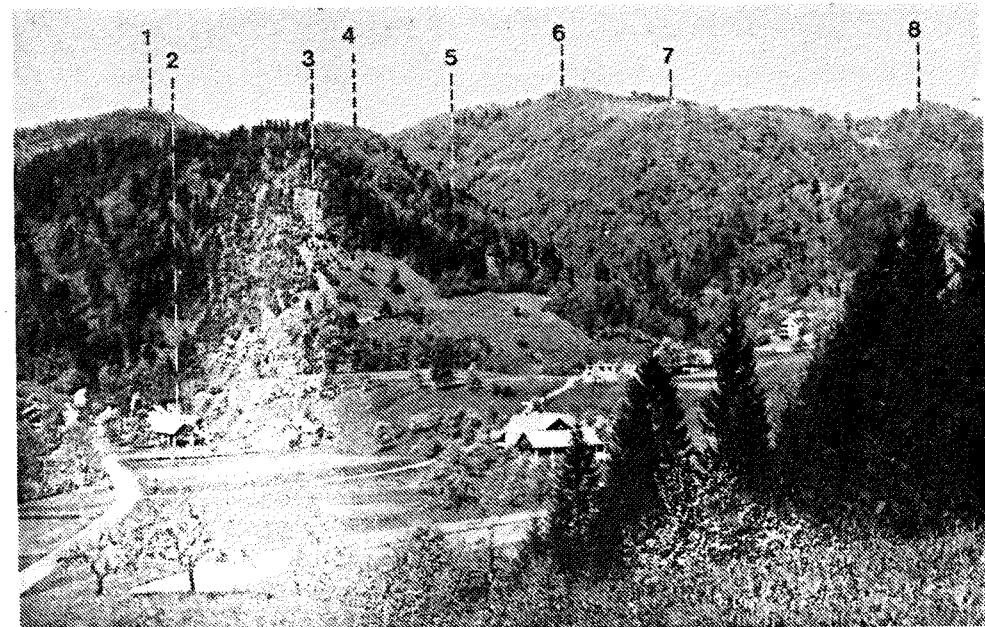

Spomenik žrtvam vojne na Hotovljah in bližnje grobišče padlih borcev (foto: M. Masterl)

Spomenik vojnim žrtvam v Hotovljah

Borci Inženirskega bataljona, ki so padli nad Hotovljami, so pokopani pri veličastnem spomeniku, posvečenemu padlim borcem, talcem in drugim žrtvam sovražnikovega nasilja tega dela Poljanske doline. Zasnoval ga je inž. arh. Marko Slajmer (1927–1969). Avtor besedila na obelisku in kamnitem okviru grobišča je Franc Potočnik, domačin iz Hotovelj. Spomenik je bil odkrit 19. decembra 1957. Vzdržuje ga Marmor iz Hotovlja. Iz Škofje Loke je do spomenika 19 km.

V okvir plošče nad grobiščem je vklesano le ime Antona Abrama, padlega borca Inženirskega bataljona, ker imeni drugih dveh ob ureditvi grobišča in postavitvi kamnitega okvira v letu 1965 niso bila znana. Zato bodo morali imena sedaj znanih dveh borcev naknadno vklesati v okvirno kamnito ploščo. Marijan Masterl

Panoramski posnetek okolice Hotovelj

Ljubljana se ni dala ugnati

Na pošti...

Matični odbor za poštne ustanove je bil ustanovljen v avgustu 1941. V začetku meseca je Jože Kumar povezal Nejceta Šturma z Andrejem Lasičem, članom prvega mestnega odbora OF. Kumar je pred vojno delal honorarno pri naprednem založniškem podjetju »Naša založba«. Lasič mu je povedal, da ima že stike s pošto in glavno pošto, pošto 1. Zaupal mu je nalogo, naj začne organizirati OF na glavni pošti in v združenju poštne uslužbenke, ki je bilo s celotno upravo pripravljeno sodelovati z OF. To je bilo tem lažje, ker je bil Kumar podpredsednik. Šturm pa predsednik združenja do jeseni 1941. leta, ko je odstopil. Predsedstvo je nato prevzel inž. Anton Repe, na pobudo svojih tovarišev, članov OF v zaupanju, »da bo pod njegovim vodstvom združenje najbolj zaščiteno pred infiltracijo osvobodilnemu gibanju sovražnih elementov.« Konec avgusta je Šturm pod »firmo« združenja sklical v Poštnem domu na današnji Titovi cesti sestanek, ki so se ga udeležili predstavniki vseh poštne ustanov v Ljubljani: glavne pošte, pošte 2 (kolodvorske), direkcije, telefonske in telegrafске sekcije, delavnic in garaž. Vodil ga je Lasič, advokat. Sestanek na drugi pošti je vodil Roman Golob, nato pa dr. Jože Brilej, dr. Slavko Zore. Po kapitulaciji Italije pa je matični odbor OF povezoval z rajonskim odborom OF Center inž. Drago Faturovčič. Prvi sekretar matičnega odbora OF je bil Nejc Šturm, za vojaške priprave je odgovarjal Vladimir Senk, blagajničarka, ki je pobirala sredstva za OF, je bila Lidija Pečenka, intendant pa je bil Vinko Slamič.

Prve mesece leta 1942 so vključili še Janka Kavčiča. Ta matični odbor OF je deloval v nespremenjeni sestavi do konca leta 1942, ko je bil v tako-

imenovanih božičnih racijah aretiran sekretar Šturm, mesto sekretarja je prevzel Kavčič, na novo pa so vključili Lojzeta Jurgela. Pečenka je medtem postala sekretarka odbora Slovenske narodne pomoči za pošto, v katerem sta bili še Tončka Trefalt in Jelka Vidmar. 23. oktobra 1943 je bila blokada poštne direkcije, v kateri so aretirali 14 uslužbenec, med temi 7 aktivistov OF. Takrat je bil aretiran Jurgela. Slamič in Kavčič, tudi člana matičnega odbora OF, pa sta se izmaknili in umaknili v ilegalo. Za tem se je ustanovil nov odbor, ki ga je vodil Leopold Rihar z glavne pošte. Karel Arko je odgovarjal za pošto direkcijo, inž. Pavle Lavrenčič pa za obe tehnični sekciji, delavnice in garaže. Rihar je bil aretiran 19. januarja 1944, nato pa sta vsa dejavnost, tudi povezavo z glavno pošto, prevzela inženirja Lavrenčič in Arko, in sicer do konca vojne.

Toliko o organizaciji matičnega odbora OF, ki je povezoval in koordiniral delo odborov OF na posameznih poštne ustanovah v Ljubljani, ki so zajeli slehernega uslužbenca, pripravljenega sodelovati z OF.

Na glavni pošti so se trije uslužbenki julija 1941. leta povezali z nekim učiteljem iz Siške, s katerim so imeli tri sestanke v parku Zvezda. Istega meseca je bil aretiran in tako se je povezava z OF začasno prekinila. V septembru istega leta je prišel Ivan Voljč, tedanji tajnik glavne pošte zbirati ljudi, ki bi pridobivali nove sodelavce OF. V pismonoškem odklopu je to nalogo zaupal Jankovčiču, ki je zbral približno 13 zanesljivih ljudi, ki bi pridobivali nove sodelavce OF. Rado Race je v brzojavnem ekspeditu povezal z OF več kot 6 ljudi. Ivan Zabel v brzojavni dvorani več kot 11. V spediciji je bilo z OF povezanih 13 uslužbenec, v telefonskem oddelku štirje, v blagajni de-

set, v pisemskem več kot pet, v paketnem pa več kot šest. Iz teh podatkov vidimo, da so bili na vseh oddelkih glavne pošte organizirani člani OF, ravno tako v upravi, kjer je bil neposredni organizator Ivan Voljč, pomagal pa mu je hišnik Ivan Jerala. Ko je bil ta premeščen na pošto diekcijo, pa se je vključil novi hišnik Alojz Lekše.

Na pošti 2, tako imenovani kolodvorski, je bil odbor OF ustanovljen 15. avgusta 1941. Prvi sekretar je bil Rafael Trampuž, za njim pa od marca 1942 Leopold Rihar. Intendant je bil Ludvik Parkelj-Miklavž, pomočnik pa Franc Somrak, ki je bil hkrati vodja obveščevalne trojke, v kateri so bili Roman Zupanec, Kuno Hočev var in Jože Pavlin. Somrak je bil aretiran novembra 1942. leta, januarja 1944 pa tudi sekretar Rihar, ko je »izdajalski vihar bele garde pometel vse vidnejše funkcionarje OF na kolodvorski pošti.«

V obeh tehničnih sekcijah sta ustanovila odbor OF Jože Ferluga in Julij Gliha, ki je postal vojaški referent in blagajnik, prvi pa je odgovarjal za vojaško področje dela. V odbor OF je bilo vključenih več kot sedem članov. 1. maja 1942. leta je bila pri sekcijah ustanovljena partijska celica, ki sta jo sestavljala Gliha in Ferluga, Ivan Rožman pa je postal kandidat. Nekaj mesecev kasneje se je celici priključil še Ivan Voljč.

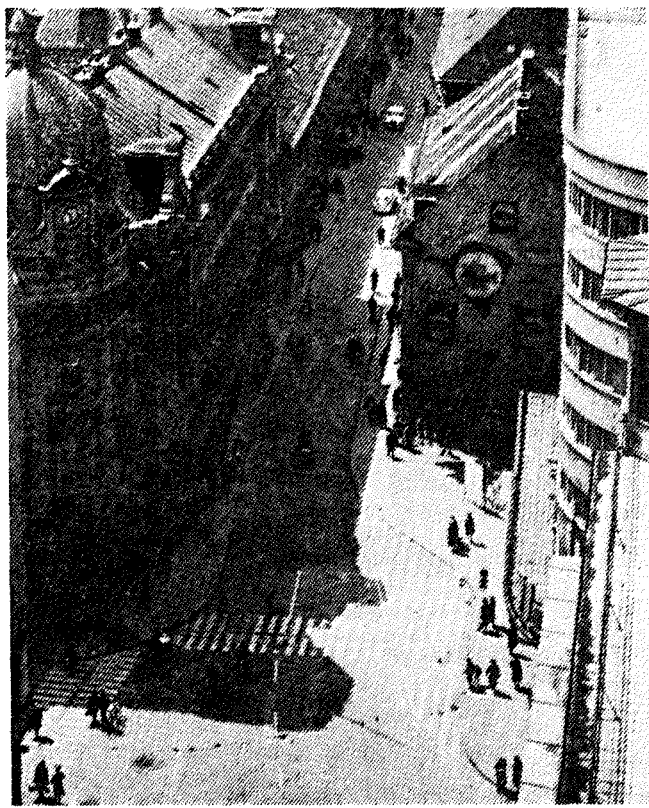
Na poštne direkcije, ki je bila takrat na današnjem Levstikovem trgu je bil organizator in sekretar odbora OF Nejc Šturm, ki je pritegnil vanj 10 uslužbenec.

Organiziranje OF v začetku ni bilo težko, ker je večina uslužbenec s simpatijami sprejela njen program boja proti okupatorju. Ustanovni sestanki so bili v različnih prostorih. Za tehnični sekciji je bil na podstrešju glavne pošte. Udeleženci pa so nato »navzdol sproveli agitacijo in prepričevanje sekcijjskih ljudi, tako da je bilo razen nekaj izjem sekcija politično v naših rokah.« Na podlagi takih povezav se je za tem razvila tudi

Narodna zaščita, obveščanje, zbiranje denarnih in materialnih sredstev itd. Mnogi aktivisti OF na poštne ustanovah so se bali povezave na »terenu«, tam, kjer so stanovali, zaradi izdajstva, zlonamernega ali po nerodnosti sekretarjev OF, ki so delali spiske in razne zabeleške o članih. Ko pa je tak material prišel v roke okupatorju ob aretaciji sekretarja, so seveda sledile številne aretacije. Bolj so zaupali svoji stanovski frontni organizaciji.

Položaj organizacije OF, tako na poštne ustanovah kot drugod po mestu, se je poslabšal, ko so Italijani začeli odbirati in streljati talce in s snovanjem bele in plave garde. Njihova propaganda proti OF je bila predvsem živa ob italijanski ofenzivi na osvobodeno ozemlje poleti 1942. leta. Na direkciji jo je stopnjeval predvsem Hinko Fajdiga, Lojze Jurgele piše, da je imel srečo, ko je bil v stiku z železničarji, ki so trdili, da OF in partizanska vojska nista uničeni in v dokaz temu vsak dan prinašali ilegalno literaturo z najnovejšim datumom. Na pošti 1 je bila organizacija OF tako močna, da nasprotniki OF niso mogli držati njenega bojkota in so prosili za premeditve. Med sekcijjskim osebjem sta bila nasprotnika OF in izdajalca le dva uslužbenca, ki sta »oba končala slabo«. Vodstvu OF je uspelo obdržati moralno trdnost in pripravljenost uslužbenec na sodelovanje do osvoboditve kljub vdorom in ostrim povračilnim ukrepom, ki jih je s pomočjo izdajalcev izvajal okupator. OF je s »primernim nastopom« pridobila celo nemškega zastavnika, da je bil naklonjen njenim članom in »sobotiral« belogardiste. Kljub temu se je v času nemške okupacije na glavni pošti dejavnost in število članov OF skrčilo, ker ni bilo novih kadrov, ki bi jim lahko zaupali; preostali pa so postali previdnejši.

Svojo organizacijo SKOJ je imela tudi mladina. V poštne delavnicah jo je organiziral Milan Dolinar. Julija 1941. leta je njihova organizacija štela že 9 članov, v OF pa so bili vključeni vsi delavci.

Glavna pošta z nekdanjo Šelenburgovo ulico, sedaj Titovo cesto

Zakaj tako obširno o organizaciji? Prvič zato, ker je bila osnova za vso dejavnost, ki ni bila stihijna, pač pa organizirana. S tem je OF ohranila kader. Sicer pa je bila organizacija prepletena in zgrajena tako, da je bila zagotovljena kontinuiteta dela, kljub morebitnim izdajam in naključnim aretacijam vodstvenega kadra, kar je razvidno iz opisa. O posameznih drznih akcijah poštne uslužbenec je bilo že veliko pisane. Najznačilnejše so bile akcije sabotaž na telefonskih linijah, ki so jih opravljali strokovnjaki za telefonijo Ferluga, Gliha, Dolinar in drugi. V začetku 1943. leta je narodna zaščita po nalogu Juleta Sočana prevzela mitraljez zbrojevko z 800 naboji, ki naj bi služil v primeru uličnih bojev v mestu. Čeprav so Italijani budno stražili stavbo glavne pošte, so zaščitniki prepeljali mitraljez s

poštne avtom in ga skrili na podstrešju. Posebno aktivna je bila mladina s člani SKOJ. Že maja 1941 so izdelali ročno tiskarno za razmnoževanje bojnih gesel, ki so jih raztresali na različnih delih mesta. Ilegalno literaturo OF so vtihotapili tudi v najbolj varovano stavbo poštne direkcije. Milan Dolinar piše, da so, ko jim je nekaj poskusov spodletelo, začeli Slovenski poročevalci pošiljati kar z uradno pošto. Izdelovali pa so tudi tasterje za radijske telegrafiste, ki so bili v ilegalnih tečajih OF.

Po italijanski okupaciji je 12 aktivistov OF odšlo v partizane. V štirih vojnih letih je padlo v boju z okupatorjem ali domačimi izdajalci ali pa je bilo pobitih v koncentracijskih taboriščih in zaporih skupno 45 poštne uslužbenec.

Lojz Tršan

Iz partizanskega tabora Gravina na sremsko fronto

Enote NOV Jugoslavije, ki so bile oblikovane v raznih taborih v južni Italiji (1943–1945), v Tarantu, Carbonari, Gravini, Diso-Castru, Monopoliju, Bariju, Brindisiju itd., so po prihodu v domovino bile v večini primerov vključene v 8. korpus NOV in POJ, tj. v enote, ki so operirale ob Jadranskem morju. Tako je bila 3. prekomorska brigada vključena v sestavo 26. dalmatinske divizije, 5. prekomorska brigada Ivana Turšiča-Iztoka pa je bila, najprej vključena v sestavo 19. dalmatinske divizije, nato pa po ustanovitvi 4. armade v sestavo 20. dalmatinske divizije. Podobno je bilo z artilerijsko grupo (preimeno v artilerijsko brigado) 8. korpusa in pozneje s Težko artilerijsko brigado 4. armade, ter s številnimi samostojnimi artilerijskimi divizion, ki so bili oblikovani v Gravini ali na otoku Visu – in so bili nato vključeni v divizije omenjenega korpusa.

Tudi enote 1. tankovske brigade, ustanovljene 16. julija 1944 v Gravini, so imele operativno področje v Dalmaciji, Hercegovini, zahodni Bosni, Liku, Hrvatskem in Slovenskem primorju vse do reke Soče. Podobno je bilo tudi z raznimi letalskimi enotami, ki so bile oblikovane v Afriki in je njihovo operativno področje segalo od reke Bojane do Soče in od Jadranskega morja do reke Save. Minometni bataljon, ki je bil ustanovljen v Gravini, pa je bil vključen v brigade 9. dalmatinske divizije. Enote 4. prekomorske brigade so bile pod poveljstvom štaba mornarice NOV in POJ, oziroma štaba baze NOVJ v južni Italiji in so delale na letališčih v Bariju in Brindisiju (tudi v Foggii), v pomorski luki NOVJ v Monopoliju, ter so skrbele za sprejem, razvrstitev in vkrcavanje zavezniške pomoči, namenjene enotam NOV in POJ v domovini, spremljale so zavezniška letala (pomožna posadka) na poletih nad domovino in

drugimi državami. Skrbele so tudi za varnostno službo naših enot in ustanov v južni Italiji. Bataljon primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov, ki je prišel iz Bliznjega vzhoda (Gineifa) je bil prav tako vključen v enote 26. dalmatinske divizije in se je udeležil bojev v Trstu in na Korškem.

Na sremsko fronto pa so prispeli borci-prekomorci z naslednjimi enotami:

Borci 1. prekomorske brigade so se udeležili bojev za obrambo otoka Korčule (december 1943), in so bili nato evakuirani na otok Vis. Borci 2. prekomorske brigade so okrepili obrambo otoka Hvara in Visa, nato so prek otoka Brača dospeli na otok Šolto in se želeli izkrcati na kopnem (december 1943), prav v trenutku, ko je tu divjala nemška ofenziva. Zato so se umaknili na otok Vis. Sledil je skupen pohod 1. in 2. prekomorske brigade (od 4. do 23. januarja 1944) za Drvar, pod združenim enotnim brigadnim poveljstvom (ko-

mandant Vlado Prošić, politični komisar Dragutin Crnogorac). Izkrčali so se v Dragi pri Pakoštanah in prek Velebita prispeli v Drvar (1650 borcev je prišlo v združeni koloni 1. in 2. prekomorske brigade, 100 borcev pa je prišlo malo pozneje s kolono 13. dalmatinske brigade). Vsi so bili razporejeni v enote 1. proletarske divizije (t. j. 1. proletarska brigada, 3. krajiška proletarska brigada in 13. proletarska brigada Rade Končar), v 6. liško proletarsko divizijo ter v prištabne enote vrhovnega štaba NOV in POJ. V sklopu 1. proletarskega korpusa so se nato ti borci udeležili številnih bojev v centralni in vzhodni Bosni, v Sandžaku, Šumadiji, v bojih za osvoboditev Beograda in nato na sremski fronti. Znano je, da so prav enote 1. in 6. proletarske divizije sodelovale v preboju sremske fronte (12. aprila 1945), in nato v sklepnih operacijah za osvoboditev domovine.

Prek partizanskega tabora Gravina je meseca novembra 1944 odšel v domovino tudi letalski odred NOVJ, ki je bil na urjenju pri zavezniškem letalstvu (RAF) v Alžiriji. Ta odred (detašman) je imel 4 bataljone s 1500 borci, od tega jih je v domovino odpotovalo 1300 letalcev-prekomorcev. Potovali so prek Črne gore, Sandžaka, Šumadije in prispeli v Zemun v koncu decembra 1944. Vsi so bili razporejeni v enote 11. lovske divizije (trije polki), v enote 42. jurišne divizije (trije polki) in v druge letalske

enote. Vsi ti letalski polki so se udeležili bojev na sremski fronti. Iz Gravine je bil konec leta 1944 poslan v Zemun tudi padalski bataljon (183 mož), ki pa ni sodeloval v bojih kot letalska enota (vertikalni manever), ampak le kot pehotna jurišna enota. Naj pri letalcih omenimo še tudi dve četi 4. prekomorske brigade, ki sta bili dodeljeni za delo in varnost sovjetske letalske baze v Bariju in sta po osvoboditvi Beograda bili premeščeni na letališče Zemun, od koder sta sodelovali v bojih na sremski fronti.

Iz otoka Visa so v Italijo prepeljali artilerijski gorski divizion (dve bateriji havbic 75 mm) in nato z letali na pomožna letališča v Črno goru. Vključili so jih v artilerijski divizion 1. proletarskega korpusa in artilerijski divizion 1. proletarske divizije. Nato so se udeležili bojev na celotni bojni poti omenjenih enot. Podobni artilerijski divizion so poslali iz Gravine v 2. korpus NOV in POJ, eno baterijo pa so poslali 29. hercegovski divizion, ki je kmalu nato prerasla v artilerijski divizion.

V boje na sremsko fronto je bil iz južne Italije poslan tudi 1. slovenski avtomobilski bataljon (komandant Franc Biček, politični komisar Viktor Vrabec), ki je tja prispel prek Črne gore, Albanije, Makedonije in Srbije. Tu je upravljal razne prevoze za potrebe enot na fronti. Po osvoboditvi Beograda je bilo iz avtošole iz Gravine poslano v Beograd 150 izšolanih soferjev, ki so bili vključeni

v novooblikovani 1. avtopolk NOVJ(JA).

V boje na sremski fronti je posegel tudi Slovenski bataljon 1. krajiške proletarske brigade, ki je bil oblikovan po osvoboditvi Beograda od slovenskih prostovoljcev, ki so bili kot politični izseljenci v Srbiji, nekateri prostovoljci pa so prišli tudi iz grških partizanov in iz drugih enot NOVJ, (tudi iz partizanske baze NOVJ v južni Italiji).

V boje na sremski fronti (pri Mikluševcu, Šidu, Berkasovi in Bapski), so posegle enote 1. jugoslovanske brigade, ki je bila ustanovljena v Sovjetski zvezi (ko je odšla iz Kolonne na fronto, je štela 1620 mož, od tega jih je bilo 940 iz Slovenije).

»Jeklena pest« 1. armade pri preboju sremske fronte, pa je bila brez dvoma 2. tankovska brigada, ki je imela 65 tankov v t-34, ki so veljali za najboljše tanke v drugi svetovni vojni. Tudi ta enota je bila oblikovana v Sovjetski zvezi. Vanjo je bilo vključenih 612 borcev, ki so bili poslani iz Gravine, okrog 300 borcev iz 1. jugoslovanske brigade, in prav toliko pa je štel motodesantni bataljon, ki je bil vključen v brigado,

ko je le-ta prispela v Beograd (marca 1945).

V enotah 1. armade, vojnem letalstvu in v drugih enotah naše JA na sremski fronti se je bojevalo tudi veliko Slovencev, veliko pa jih je tudi žrtvovalo svoja življenja, še zlasti je velike žrtve imel Slovenski bataljon 1. krajiške proletarske brigade, 1. jugoslovanska brigada, 2. tankovska brigada (izločene je bilo 15 tankov, tj. 75 članov posadke in veliko borcev je padlo iz motodesantnega bataljona). Veliko žrtvev je bilo tudi enote 1. proletarske divizije, ki so se bojevale v glavnem smeri udara.

Ze vrsto let si prizadevajo, da bi pri Šidu postavili spomenik padlim borcem JA na sremski fronti. To dolgoletno željo in prizadevanja vseh dejavnikov, še zlasti pred kratkim umrlega generala armade Kosta Nadja, medvojne komandanta 3. armade, bodo letos uresničili: v počastitev 4. julija bodo odkrili spomenik.

Osrednji odbor prekomorcev-borcev NOVJ, domicilni odbori vseh enot, ki so sodelovale v bojih na sremski fronti, bodo pravočasno organizirali izlet »po poteh sremske fronte« za vse tiste udeležence iz Slovenije, ki bodo udeležili slovesnosti ob dnevu borca (4. julija 1987 v Šidu).

Albert Klun

Artviže

Nadaljevanje sestavka, ki ga je po pripovedovanju Gizele Ivančič-Škrjanc napisal Maks Zadnik, a smo ga na pripovedovalnikino željo v prejšnji številki prekinili zaradi objave njenega lastnega spominskega zapisa, ki naj nam pomore k bolj avtentičnemu branju tega, kar je o dogodkih na Artvižah zapisal Maks Zadnik.

V goreči vasi pod točo granat in min

V prvem valu artilerijskega obstreljevanja (vseh je bilo, kot trdi Rudi Mavrin, komandir čete iz Šerčerjeve brigade, sedem) so Nemci najprej usmerili na vas predvsem zažigalne topovske granate in mine težkih in srednjih minometov. Dobro se spominjam, da sva s starim očetom pred mojim odhodom od doma slonela na dvoriščnem zidu pred našo hišo, ko je eksplodirala za tistim zidom prva nemška granata. Zato sva takoj stekla v hišo, kjer mi je ded izročil pripravljeno hrano, potem pa sva se hitro poslovila. Njegove poslednje besede, ki sem jih sprejela kot neizogibno obveznost, so bile:

»Pojdi in se hitro spet vrni domov!«

Ko sem pod točo min in granat zapuščala rojstno hišo in ljubljenega dedka, so mi trli srce groze polni, strahovito težki trenutki; v mislih se nisem poslavljala le od dragega doma in častite-

ga dedka, temveč tudi od lastnega življenja, saj so me prebliski eksplozivnih min in granat, ob nenehnem streljanju pušk in drdranju strojníc v slehernem hipu opominjali na ogroženost in mi vznemirjali vse čute ter polnili zavest s strahom. Spoznanje, da dneva ne bom preživela, me je navdajalo s še hujšim, smrtnim strahom. Le nagon po samoohranbi mi je še dajal moči, da sem iz tistega krvavega, ognjenega bojnega meteža stekla navzdol po vasi. In ker zaradi gostega obstreljevanja in prepovedi partizanov nisem več mogla iz naselja, sem zavila na sosedovo – Lenartovo ali Slugovo dvorišče, kamor sta skoraj hkrati z menoj pritekli še vaščanki Marija Abram in Anica Stančič. In ker se je nemško topovsko in minometno obstreljevanje vasi in okolice stopnjevalo, se nismo več mogle umakniti v gozd, temveč smo si poišle kritje pod starim obokom – velbom v Sluhovi hiši, kjer se nas je skupaj z gospe darjem Ivanom zbralo devet. Z nami je bil tudi velik Slugov pes Argo. Zaradi

neprestanih, vse močnejših in čedalje bližnjih eksplozij so se hišne stene tresle kot šibe v deroči vodi. Z oboka in sten pa so se vsipali na nas drobci ometa. Zato smo vsi trepetali v strahu, da se obok vsak hip zruši in nas pokoplje v svojih ruševinah. Vendar se na našo srečo ni zgodilo nič takega.

Boj se je proti poldnevu vse bolj stopnjeval. Po večkratnih poskusih Nemcev, da z napadom svoje pehote strejo žilav odpor partizanov in z naskokom zavzamejo vas, se jim je zaradi velike premoči in uporabe oklepnih vozil, okoli 13. ure končno le posrečilo doseči, ne pa tudi povsem zavzeti naselja. Tudi tega trenutka se dokaj dobro spominjam. Medtem ko smo mi še vedno tičali v Slugovi hiši, so Nemci prenehali s topovskim obstreljevanjem. Njihovi pehotni oddelki pa so se priplazili ali vrinili v nekatere dele naselja in kmalu dosegli tudi naše zaklonišče pri Lenartovih. Pes Argo jih je zavohal in renčal proti njim, vendar ga niso ubili. Zadovoljili so se le z nekaj strelji v hišni tlak in nas s kričanjem: »Heraus, heraus, alle heraus!«, spodili iz hiše.

Mi pa smo tedaj začutili, da smo bliže smrti kot kdajkoli prej. Domnevali smo, da nas bodo Nemci kar tam, na dvorišču, postrelili. Vendar se to ni zgodilo. Po srečnem naključju ni bil nihče izmed nas ne ranjen in ne ubit. Iz-

kazalo se je, da smo imeli veliko več sreče kakor tisoč ljudi, ki so jih Nemci in fašisti, v njihovi besni jesenski ofenzivi po Istri, Sloveniji in Hrvaški pobili. Nas so Nemci odgnali s Slugovega dvorišča v zahodni del vasi, od tam pa v Globno v bližnji gozd, kajti boj s partizani se je nadaljeval z nezmanjšano srditostjo.

Medtem ko so nas nemaški vojaki vodili skozi vas, sem se zaskrbljena zaradi dedka radovedno ozrla v gornji del naselja, kjer je bila naša domačija. Opazila sem, da se iz hiše vali gost črn dim, skozi okenske in vratne odprtine pa bruhajo visoki plameni. Tudi nekatera druga poslopja so bila vsa v dimu in plamenih. Resnici na ljubo pa moram povedati tudi to, da so spremljajoči Nemci onemogočali svojim tovarišem, da bi streljali na nas in na druge civiliste, kljub temu, da se je na obronkih vasi nadaljeval boj s partizani. Na vzpetini za vasjo in okoli cerkve so v neposredni bližini vasi še vedno čakali partizani iz Šerčerjeve brigade na dobrih položajih, da napadejo Nemce, če bi le-ti poskušali napredovati proti Ostrovcu in Misličam. Zato se je tudi po nemškem zavzetju vasi nadaljeval boj z nezmanjšano srditostjo v smeri proti Ostrovcu do približno 17. ure, ko se je pregibal dan k zatonu in so se zadnji partizani umaknili proti Misličam. Pri tem je padel en partizan.

Padel je partizanski mitraljezec, siciljanec Piero Giovanni

Artvižcem in partizanom pa tudi meni je ostalo nepozabno v spominu izredno pogumno bojno ravnanje merilca težke brede, borca Šerčerjeve brigade, Piera Giovannija, Italijana s Sicilije, ki je z dominantnega položaja ob artviški cerkvi obvladal široko območje dohodov k vasi in z natančnim ognjem onemogočal nemškim vojakom, da bi zavzeli naselje. Pogumni Piero je najprej streljal leže iz zaklona. Ko pa so Nemci prihajali vse bliže, se je premaknil na boljši položaj in si zavihal rokave, medtem pa so ga zadelo sovražnikovi strelji v trebuh. Kmalu potem je izdihnil. Guček je zapisal, da ga je zadelo dobro merjena sovražnikova mina. Drugi dan smo ga ženske našle mrtvega ob poti, ki vodi iz vasi k cerkvi. Blizu njega pa so bile luže krvi padlih nemških vojakov.

Nemci so uporabili tudi tanke in blindirana vozila

V popoldanskem boju, ki se je, kot je že omenjeno, nadaljeval z nezmanjšano silovitostjo, je nemško poveljstvo uporabilo tudi pet tankov in nekaj oklepnih avtomobilov. To jim ni le olajševalo reševanje številnih ranjenecov, temveč jim je tudi pomagalo, da so navzlic vztrajnemu partizanskemu

odporu postopno vendarle napredovali proti Ostrovcu, od koder so opazili proti Kozjanam umikajočo se kolono tržaških partizanov in jih obstreljevali, pri tem enega borca smrtno ranili in zažgali nekaj hiš in gospodarskih poslopij.

Nemci so Artviže izropali in požgali

Z Ostrovice so se Nemci kmalu vrnili na Artviže, kajti pregloboka je bila Padeška dolina, da bi prek nje zasledovali partizane proti Kozjanam in Tatram; na Artvižah pa jih je tudi čakal vabljeni plen in številni ranjenci ter lastni padli vojaki. Najprej so te pobrali, nato pa so začeli s tanki in blindiranimi vozili požigati še preostale hiše in gospodarska poslopja, v spodnjem delu vasi. Naposled pa so se lotili brezobzirnega ropanja. Tako so tega popoldneva popolnoma požgali 9 domačij, odpeljali 6 govedi in 46 prašičev ter številne druge premičnine.

Glede izgub v dvodnevnem boju so krožili tedaj različni podatki. Kolikor smo Artvižci uspeli ugotoviti, je 7. oktobra 1943 v bojih padlo 55 Nemcev, prejšnji dan pa 5; skupaj 60. Partizani pa so izgubili le štiri borce. V tedanjih bojih na Artvižah so partizani izbojevali nedvomno največjo zmago v tej prvi nemški jesenski ofenzivi na Primorskem, na kar smo bili in smo še danes vsi vaščani izredno ponosni.

(se bo nadaljevalo)

Silvo Grgič-Šimen

V bojih za Žužemberk in Zafaro

(zadnje nadaljevanje)

V Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani imajo v arhivu shranjeni tudi spisek odpuščenih ranjenecov iz Slovenske centralne vojne partizanske bolnice. Po njegovi primerjavi s kartoteko borcev sem lahko izpopolnil doslej nepopolni seznam ranjenecov Cankarjeve ob napadu na Zafaro julija 1943. Ranjenih je bilo 42 borcev.

Največje število ranjenih borcev je imel 1. bataljon, in sicer sedemnajst. To so bili: Hinko Bajuk, bataljonski kurir, borci Alojz Groznik, Alojz Jeraj, Martin Kodrič, Anton Klobučar, Viktor Korkalj-Igor, Martin Luzar-Jovo, Bojan Pogačar, Ivan Polanc, Alojz Soklič-Lipe, Viktor Šavli, Julij Tominc in Emil Vogrič, Dušan Švara-Dule, komandant bataljona, deseterja Šuštar-Albin in Leopold Zupančič-Lev ter puškomitraljezec Stanko Žagar.

V 2. bataljonu so bili ranjeni: Jože Hrovat, deseterar Franjo Jež-Riko, operativni oficir bataljona, borca Franjo Kreis-Karo in Jožef Marinič, Stane Oberstar-Milko, namestnik komandanta bataljona in Vladimir Pirc, komandir čete.

V 3. bataljonu so imeli le nekaj manj ranjenih kot v prvem. Ranjeni so bili: puškomitraljezec Franc Boc-Toso in Janez Hudoklin, Ivo Čeh, politični delegat voda, borci Lojze Doltar, Avgust Gojčevšek, Vladimir Kogoj, Avgust Madronič, Janko Pogačnik ter Matija Plut, namestnica politkomisarja čete Ančka Hafner, namestnik komandanta bataljona Franc

Stadler-Pepi in deseterar Anton Tomc.

V 4. bataljonu so bili ranjeni: borci Franc Benčina, Jože Jug-Skok in Anton Potrebuješ ter vodnik Ernest Završnik. Ranjenega sta bila tudi Peter Fink, brigadni kurir in Ivan Vanberger, brigadni bolničar. Skupno število izgub Cankarjeve brigade ob napadu na Zafaro je bilo torej precej večje, kot je povedala dosedanja ocena. Namesto poprej navedenih 13 padlih, 6 pogrešanih in 20 ranjenih (skupaj 39) nam je zdaj navajati 13 padlih, 6 pogrešanih in 42 ranjenih, skupaj 61.

O razmerju sil ob napadu na Žužemberk

Upošteva nove ocene o moči italijansko-belogardistične posadke v Žužemberku, to je najmanj 450 mož in največ 580 mož, pridemo do precej spremenjenega razmerja sil v primerjavi z dosedanjimi ocenami, ki se je gibala med 90 do 370 možmi. V napadalnih vrstah šestih bataljonov Cankarjeve in Gubčeve brigade naj bi bilo v noči napada na Žužemberk okoli 800 borcev. Zaradi padlih in ranjenih v obeh brigadah, ki jih je bilo največ prvo noč napada, se je število napadalnih drugo noč zmanjšalo vsaj za 50 borcev. Ker pa je zadnja noč v boju s posadko, ki se je v celoti skoncentrirala na Zafari, sodelovala le Cankarjeva brigada s svojimi tremi že zdesetkanimi bataljoni ter z dvema četama Gubčeve v napadalnih vrstah ni bilo več kot 350 borcev.

Če podatke primerjamo, dobimo naslednja razmerja med številom žužemberške

sovražne posadke in številom borcev v napadajočih bataljoni:

Srednje število mož			Razmerje
žužemberške ital. belog. posadke	napadajočih bataljonov Cank. in Gubč.		
1. noč napada	515	800	1:1,55
2. noč napada	475	750	1:1,57
3. noč napada	435	390	1:0,90

Na podlagi teh podatkov je jasno, da je bilo razmerje sil pri načrtovanju napada premalo upoštevano. Podcenjevali smo dejstvo, da skoraj nismo imeli min za tistih nekaj lahkih minometov, medtem ko so nas Lahi dobesedno zaustavili z neprekinjenim zapornim minometnim ognjem. Namesto da bi bili posadke vseh treh postojank v trgu uničili, smo dovolili, da so se skoraj brez izgub združile z glavno posadko na Zafari.

Vse to je bil vzrok, da ni bil dosežen popoln uspeh.

Kljub temu pa lahko ugotovimo, da je v mejah možnosti, ki jih je imela, Cankarjeva vendar dosegla pomemben uspeh. Na položajih je namreč vztrajala tri dni in tri noči, napadajoč postojanko na Zafari, ki ji po številu utrd in dodatnih objektov v sistemu obrambe ni primerjave v do tedaj napadanih sovražnikovih postojankah v Sloveniji.

Ko smo zapuščali položaje

Črnske meje pri Murski Soboti:

Zločin tik pred osvoboditvijo Prekmurja

Zadnje dni marca 1945 je na zahod preko Madžarske nezadržano prodirala Rdeča armada. Verige štiriletnega madžarskega strahovladja so se trgale, fašistični morilci pa so še vedno grozili. Tako so 31. marca 1945, tik pred osvoboditvijo Prekmurja (4. aprila 1945), po prašni cesti iz Murske Sobotice proti Tišini madžarski zločinci gnali skupino izmučenih in pretepenih političnih jetnikov iz murskosoboških zaporov. Ker ob mučenju niso ničesar izdali, jim je okupator nameril smrt – ustrelitev. Med tistimi, ki so padli pod streljo okupatorja v akcijem gozdničku (3 km od Murske Sobotice) v Črnskih mejah, so bili:

– Jože Pavšek – Zvonko, doma iz Zagorja ob Savi;
– Peter Osterc, trgovec iz Beltinec;
– Štefan Trajbarič, 20-letni študent iz Filovec;
– Stanko Gonza, doma iz Benice;
– ter aktivisti NOG: Avgust Gašparič, Aleksander Balkany, Josip Mayer in Josip Dervarics.

V koloni talcev sta bila tudi Andrej Antolin iz Beltinec in Josip Prša iz Brezovice, ki sta na morišču ostala živa, pod trupli ostalih. Najbrž sta se zgrudila še preden ju je zadel rafal štirih madžarskih strelcev.

V bližini prizorišča zverinskega streljanja talcev stoji

spomenik v obliki Triglava in tam se zbirajo vsako leto mladi ob spominskih slovesnostih.

Zadnja tri leta spomske slovesnosti organizira Ta-

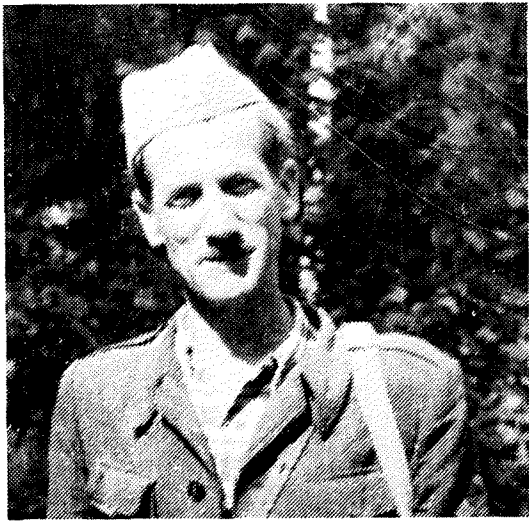
borniška četa »25. maj« mladih Romov s Pušče pri Murski Soboti, ki se jim pridružujejo osemletkarji iz Tišine.

Besedilo in slika: Filip Matko

Spominska slovesnost pri spomeniku v Črnskih mejah

Slovo partizanskega zdravnika

V 77. letu starosti je umrl zdravnik – spomeničar dr. Adolf Medvešek-Šumski, upokojeni generalmajor sanitetne službe JLA.

Kot član revne kmečke družine je bil Adolf Medvešek rojen leta 1911 v Žabji vasi pri Novem mestu. Njegov oče je šel za kruhom v Ameriko, mati pa se je morala z osmimi otroki prebijati sama.

Adolf se je z največjimi žrtvami pretolkel skozi gimnazijo in univerzo ter doštudiral medicino. Že v zgodnjih letih je bil član naprednih društev in Sokola.

Leta 1941, takoj po ustanovitvi Osvobodilne fronte, je stopil vanjo in sodeloval pri ustanavljanju vaških odborov OF na desnem bregu Krke. V novomeški bolnici, kjer je opravljal zdravniško prakso, je zdravil prve ranjene partizane in organiziral zbiranje sanitetnega materiala za narodnoosvobodilno vojsko. V maju 1942 je odšel za sanitetnega referenta v 2. bataljon Vzhodno-dolenjskega odreda, julija istega leta pa v Gorjanski bataljon. Že pred roško ofenzivo, med njo in po njej je organiziral in vodil partizanske ambulante in bolnišnice. V Apneniku pod pleterskim obzidjem je zdravil Ivana Kavčiča-Nandeta, Dakija in druge pomembne voditelje NOV, jih evakuiral v Žumberak, reševal od tam pred ustaškimi napadalci in jih spravljal v varnejše

roške bolnice. Po nalogu glavnega štaba NOV in POS je bil konec leta 1942 poslan v 2. operativno cono na Hrvaško. Nato leta 1943, je bil sanitetni referent Gubčeve brigade, pozneje pa 15. divizije. Po nemški ofenzivi je bil premeščen v ljubljansko brigado 18. divizije, od januarja 1944 do februarja 1945 pa je delal kot vodja partizanskih bolnišnic Suhi Vrh in Žumberak. Malo pred osvoboditvijo je šel prek baze v Bariju v osvobodjeni Beograd in naposled s higiensko epidemiološko ekipo v Prekmurje, kjer se je spopadal s pegavcem.

Po osvoboditvi je Šumski nadaljeval delo v raznih divizijskih sanitetnih službah, od septembra 1946 vse do leta 1953 pa v Beogradu na maršalatu. Pozneje se je specializiral za rentgenologijo, bil upravnik mornariške bolnice v Splitu in upravnik vojne bolnice v Ljubljani. Upokojen je bil leta 1973.

Adolf Medvešek je bil vseskozi, tudi še po upokojitvi, aktiven član zdravniških društev v Splitu in Beogradu ter opravljal vrsto zahtevnih organizacijskih, pedagoških in vojnopolitičnih funkcij. Prejel je vrsto visokih odlikovanj. Z njegovo smrtjo je utrpelo veliko izgubo naše zdravstvo, vsa skupnost pa je izgubila z njim zglednega človeka in borca.

Z. K.

Umrl je nosilec partizanske spomenice 1941 tovariš Ciril Pezdir-Polde, rojen leta 1908 v Vnanjih Goricah.

Že pred vojno je bil napredno usmerjen, po začetku vojne pa se je takoj vključil v organizirano delo OF na terenih Vnanje Gorice, Log in Dolomiti. Leta 1943 je vstopil v NOB. Delal je v Centralni tehniki CK KPS in bil graditelj bunkerjev v Bazi 20. Tudi po vojni je bil kljub bolezni družbenopolitično aktiven.

Za svoje medvojno in povojno delovanje je prejel več odlikovanj in priznanj.

Jože Božič

Alojz Murn

Zadnjega meseca lanskega leta je neizprosna usoda kruto posegla v naše vrste. Nekdanji medvojni in povojni sodelavci in krajanj Krajevne skupnosti Stanežiče-Medno smo se na dravljem pokopališču poslovili od dobrega tovariša Alojza Murna, vodje nekdanjih partizanskih mehaničnih delavnic v Starih Zagah.

Star enaindeset let se je odzval svoji vesti in zapustil lastno, dobro utečeno avtomehanično delavnico na Kandiji v Novem mestu ter se priključil borcev za narodno in socialno osvoboditev. Bojeval se je v vrstah Cankarjeve brigade.

V ozki soteski pod močnim Rogom, so se tedaj ob živahnem potoku, začele intenzivno razvijati vse vrste delavnic, ki naj bi skrbele za to, da bi imele naše brigade na razpolago dovolj prepotrebni tehnični sredstev. Za delo v teh delavnicah so bili potrebni dobri in iznajdljivi borci, ki se niso ustrašili še tako zapletenih problemov. Zato ni nič nenavadnega, da se je v Starih Zagah zgodaj spomladi leta 1944 znašel tudi tovariš Alojz.

Njegova strokovnost, iznajdljivost in sposobnost so pripeljali do tega, da je kmalu postal vodja mehanične delavnice 99 d. Te delavnice so se pod njegovim vodstvom začele zelo hitro širiti in povečevati.

Lojze je znal s svojo bistrostjo pritegniti svoje sodelavce tako, da so skupaj reševali vse zapletene tehnične probleme, čeprav s preprostimi pripomočki. Sloves Alojzove mehanične delavnice, ki je nosila uradno ime »mehanične delavnice 99 d«, je bil tolikšen, da so jo partizani spontano

preimenovali v »partizansko mehanično delavnico Murn«.

Lojze je bil dober tovariš, ki je s svojo domačnostjo in bistrim humorjem tudi v najtežjih časih znal ustvariti vedro razpoloženje. V pravem trenutku je znal raztegniti meh svoje harmonike ter povzdigniti svoj prijeten tenor in tako ogreti srca vseh svojih sodelavcev, da so naslednji dan še bolj vneto opravljali svoje delo.

Na začetku leta 1945 je bil premeščen v Crnomelj, kjer je znova reševal probleme velike avtomehanične delavnice, ki se je tam organizirala zaradi bližajočega se konca vojne.

Po vojni je svoje delo nadaljeval v novoustanovljeni avtomehanični delavnici Ministrstva za lokalni promet v Ljubljani, kjer je ob velikem pomanjkanju materiala in ogromnih potrebah, zopet nesebično razdal svojo iznajdljivost in sposobnost.

Plod tega njegovega dela je današnja velika avtomehanična delavnica GRAL Avtoobnova v Ljubljani.

Štefanija Troha

V Spodnji Idriji smo se decembra lani poslovili od Štefanije Troha, rojene 1928. leta v Srednji Kanomlji. Njena družina je bila narodno zavedna in se opredelila za OF. Starejši brat Jule je odšel v partizane, sestre so delale na terenu in tako so pritegnile k delu tudi mlado-

letno Štefko. Marca 1943 je bila zaradi izdaje skupaj s starši in sestro Mici zaprta. Štefko so po trindvajsetih dneh izpustili, starše in sestro pa odpeljali kot politične zapornike v Italijo. Doma je sama oskrbovala svoje mlajše brate in sestro. Po kapitulaciji Italije se je iz internacije vrnila mati in sestra, oče je bil interniran v Nemčijo. Leta 1944 je bila sprejeta v SKOJ in nobena naloga ji ni bila pretežka. Po vojni je bila aktivna pri udarniškem in prosvetnem delu. Junija 1948. pa je bila sprejeta v ZK. Do upokojitve je delala kot gostinska delavka v Idriji in bila aktivna v družbenopolitičnih organizacijah. Za zasluge med NOB in po njej je bila odlikovana in prejela priznanja.

Franc Žonta

Decembra lani smo se v Idriji poslovili od Franca Žonta, rojenega 1922. leta v Idriji. Vojaške obveznosti je odslužil v italijanski vojski in bil tudi mobiliziran. Ob kapitulaciji Italije se je znašel na grških tleh, od koder je bil odpeljan v Avstrijo v taborišče Koplenberg. Leta 1944 se mu je posrečilo pobegniti in se priključil partizanom na Dolenjskem. Bil je borec na komandi mesta Koper in se udeleževal vseh akcij na tem območju. Za zasluge med NOB je bil odlikovan z medaljo za hrabrost in medaljo zaslug za narod.

Ljubo Benetec

Prav na dan republike lani smo se v Mozirju poslovili od Ljuba Benetke, rojenega 1926. leta. Bil je borec 5. prekomorske brigade, kasneje pa je bil razporejen v 13. divizijo. Nekaj časa je bil v 10. ljubljanski brigadi in jurišnem bataljonu te divizije. V Ljubljano je prišel z drugimi enotami 9. maja 1945. Po osvoboditvi je bil še nekaj časa v 10. ljubljanski brigadi, nato pa je bil razporejen v 3. prekomorsko brigado 26. dalmatinske divizije, v takratno cono B v Slovensko primorje. Oktobra 1947. leta je bil demobiliziran.

Ladislav Pirc

Na pokopališču na Črnem vrhu nad Idrijo smo se poslovili od borca Ladislava Pirca, rojenega 1925. leta. Leta 1942 je bil nasilno mobiliziran v italijansko vojsko. Po razpadu Italije se je priključil NOV v Bariju 3. prekomorski brigadi, kjer je bil mitraljezec. Leta 1946 se je vrnil domov in bil aktiven pri obnovi domovine, za kar je bil večkrat odlikovan.

Ivana Poljanec

V začetku januarja smo se v Idriji poslovili od Ivane Poljanec, rojene Mrak 1902. leta. Kot zavedna Slovenka, ki je doživljala vse grenkobe fašističnega nasilja, se je že v začetku 1943. leta z vso družino vključila v organizirano delo za NOG v domači Cegovnici z ilegalnim imenom Iva. Sin Srečko je bil med prvimi, ki so odšli v partizane. Vse to in njeno delo sovražniku ni ostalo prikrito, zato je bila junija 1943. skupaj z možem in starejšo hčerko aretirana in odpeljana v taborišče Fraschette v Italijo. Tudi po prihodu v taborišče ni klonila, ampak se je vključila v aktivno delo predvsem pri pisanju in zbiranju časopisov iz NOB. Po kapitulaciji Italije se je s hčerko vrnila domov. Dom je našla prazen, mlajša hčerka je bila v Ljubljani, moža pa so odpeljali v Mauthausen, od koder se ni vrnil. Takoj se je vključila v delo na terenu. V odboru AFŽ je bila intendanka. Leta 1944. jo je okrajni odbor OF določil za poučevanje slovenskega jezika v Cegovnici. To je bila edina partizanska šola v Idriji. Leta 1944 je napisala igro v partizanskem duhu z naslovom Korajžna aktivistka Francka, ki so jo uprizorjali po okoliških vaseh. Po vojni se je pridružila obnavljanju porušene domovine, sodelovala je v raznih prostovoljnih delovnih akcijah in odborih. Zadnja leta so ji jesen življenja grenile težave, ki jih prinaša starost. Še vedno se je rada spominjala svoje Cegovnice, svojih učencev in žena, s katerimi je skupaj delala. Danes se ta kraj imenuje Partizanska ulica, ime, ki je zaslužno priznanje zanjo in vseh, ki so v Cegovnici v tistih zgodovinskih dneh živeli in aktivno delovali za cilje OF. Za vse, kar je storila, je bila odlikovana z medaljo zaslug za narod.

Združenja borcev NOV sporočajo, da so v 1986. letu umrli njeni člani:

Rožna dolina Nova Gorica

Henrik Volk-Riko, rojen leta 1900 in Jože Makuc-Pepe, rojen 1913. leta. Oba sta med NOV prispevala velik delež za dokončno zmago in svobodo, za kar sta bila odlikovana. Po vojni sta nadaljevala z družbenopolitičnim delom.

Mozirje

Tone Modrijančič iz Mozirja, Marija Firšt, Slavka Orel, Jožefa Golčnik, vse iz Radeconde in Uršula Mikek iz Šmihela. Peter Turinek, rojen 1905. leta je bil borec Tomšičeve brigade. Za zasluge v NOB je bil odlikovan. Od njega smo se poslovili v Podkrajju pri Titovem Velenju. Neža Hudec, rojena 1908. leta, iz Radeconde; bila je terenska aktivistka v Rečici ob Savinji.

Franjo Vrunč, Dolgo polje pri Celju

Krista Vodopivec, rojena 1897. leta v Celju. V začetku vojne je bila izseljena v Srbijo, kjer se je vključila v NOB in delala vse do konca vojne. Franc Ferk, rojen 1923. leta v Sentilju pri Mariboru. Maja 1944. leta se je priključil 5. prekomorski brigadi. Bosiljka Todorovič, rojena 1904. leta v Bijelniku pri Petrinji na Hrvaškem. V začetku 1942 se je vključila v organizirano delo NOB. Moža so ji odpeljali v Jasenovac, kjer so ga ubili. Ivan Berk, rojen 1918. leta v Celju. Junija 1944 je bil zaradi sodelovanja z NOB zaprt in poslan v taborišče v Avstrijo. Henrik Čmak, rojen 1914. leta na Polzeli pri Zalcu. Z NOB je sodeloval od avgusta 1943, septembra 1944. pa aktivno vstopil v enote NOV.

Levi breg, Litija

Alojzija Balant, rojena 1910. leta. Z NOB je aktivno sodelovala od aprila 1942. leta. Štefka Kalisnik, rojena 1923. leta. Decembra 1941 je bila internirana v taborišče Gerbeschain. Jože Marn, rojen 1901. leta. Od avgusta 1943. leta je aktivno delal z NOB in bil zaprt v Begunjah. Vera Polak, rojena 1918. leta v Jevnici. Za NOB je aktivno delala od januarja 1943. do konca vojne. Ljudmila Lovše, rojena 1911. leta. Aktivno in organizirano delala od januarja 1943. leta.

Mirna peč

Alojzija Grandljič iz Hrastja, rojena leta 1900 v Bogniči vasi, Terezija Hudec, rojena 1904. leta v Malem vrhu, Jože Slak z Jablane, rojen 1897. leta v Malem vrhu.

Levpa pri Kalu nad Kanalom

Leopold Lango, Ivan Štrukelj, Štefan Humar, Milka Vidič, Angel Cvetežnik, Antonija Jug. Vsi so bili zavedni borci in aktivisti. Jožefa Skrt, rojena pred dvainosemdesetimi leti v Seniškem bregu. Bila je žena in sodelavka prvega organizatorja OF Franca Skrta, padlega kot talca februarja 1944. Kljub številni družini in težkemu delu na kmetiji ni nikoli klonila, ostala je zvesta načelom OF.

Šmarje pri Jelšah

Anton Gajšek, rojen 1925. leta v Bodružju. Od decembra 1944. je bil borec 5. prekomorske brigade. Ivan Krivanek, rojen 1923. leta. Udeleženec NOV je bil od julija 1944. Jože Kolar, rojen 1923. leta v Bodružju. V NOV se je vključil novembra 1944 v Serčerjevo brigado. Mihael Murko, rojen 1908. leta. Z NOB je začel sodelovati 1944. Bil je izdan in zaprt v celjskem Starem piskru. Hilda Matko, rojena 1908. leta. Z NOB je začela sodelovati 1942. Bila je izdana in odpeljana v Auschwitz. Baltazar Pečnik, rojen 1905. leta. Z NOB je začel sodelovati 1942. leta. Bil je izdan in odpeljan v Mauthausen. Franc Tkavec, rojen 1908. leta na Pečici. V NOV se je vključil decembra 1942 v Serčerjevo brigado.

Drugačnost je izziv za mlade

»Turizem smo ljudje«

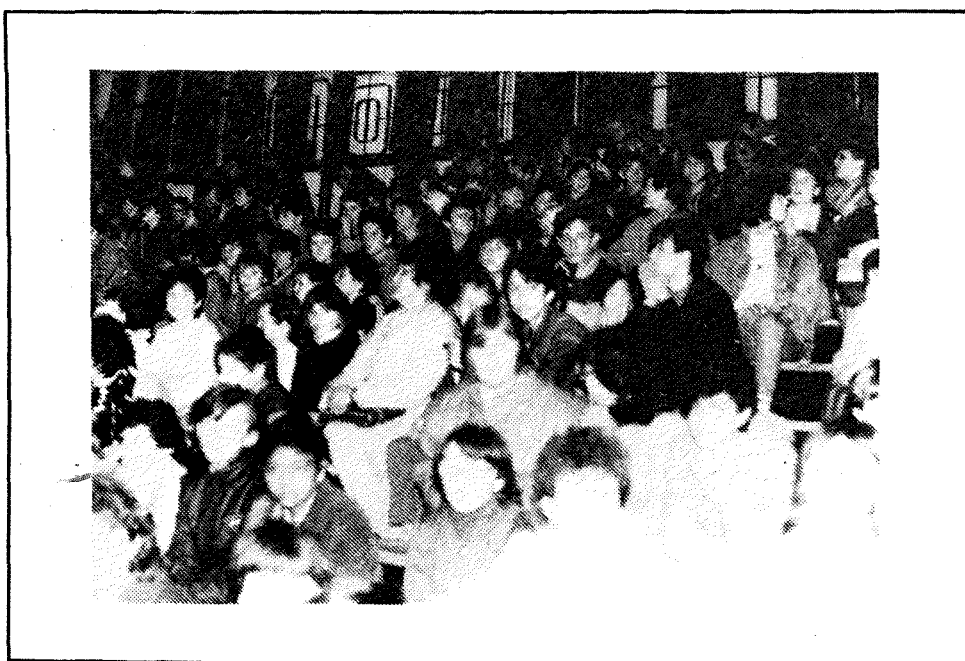
Vedno pogostejše govorimo o turizmu in ga razglamo za »zlati tele«, vendar dostikrat ostajamo samo pri besedah. Veliko pričakujemo od turističnih delavcev, tu jih hvalimo, tam grajamo turistično ponudbo. Delamo predsezonske predračune, ki pa se lahko tudi izjalovijo in smo ob koncu sezone razočarani. Veliko si obetamo, prevečkrat pa pozabljamo, da to »zlati tele« nosi s seboj tudi uničevalne naboje. Ni dovolj samo reko »turizem smo ljudje« in ni dovolj, če samo propagandna akcija »Slovenija moja dežela« uspe, kajti to isto kakovostno raven bi morala doseči tudi turistična ponudba sama. Vsak Slovenec mora biti turistični delavec. To prepričujejo oblikovalci propagandnih sporočil o Sloveniji – moji deželi. Da pa bo tako, mora biti ta Slovenec nekje udomačen, mora nečemu pripadati. Šele potem ima lahko do tega, s čimer živi, pozitiven odnos, je za to pripravljen nekaj storiti. Najpomembnejši so seveda odnosi med ljudmi. Ti ustvarjajo ozračje, v katerem se človek počuti dobro ali pa tudi ne.

O tem so se pogovarjali mladinci na okrogli mizi v Bohinju in seveda zadevo »turizem« osvetlili z bohinjskim primerom. Bohinj praznuje letos osemdeseto obletnico organiziranega turizma. Katere so njegove prednosti, nevarnosti in usmeritve? so se vprašali mladinci iz tamkajšnjih okoliških gorenjskih občin. Največja nevarnost za Bohinj s strani

Zdaj pa je na vrsti že nov dolgoročni program razvoja bohinjskega turizma. Vodja načrtov magister Janez Sirše je predstavil njegovo prvo fazo. Iz uvoda je razbrati, naj bi se turizem v Bohinju razvijal tako, da bi ohranili sožitje med naravo in prebivalci ter med prebivalci in obiskovalci in da bi bilo doseženo skladje med gospodarskimi dejavnostmi.

Vse to je izziv za mladostno ustvarjalnost, s katero se želijo uveljaviti in pokazati, kaj zmorejo. Toda, koliko je še nerešenih vprašanj! Mladinci osnovne organizacije ZSMS Stara Fužina so se na primer vprašali, ali ves denar, ki ga zaslužijo OZD v Bohinju, tu tudi ostane.

Predlagali so tudi združitev obeh bohinjskih turističnih

kulturne dediščine v Bohinju v turistično ponudbo.

Pritožili so se tudi predstavniki gostinske šole na Bledu. Moti jih, ker se mladi gostinci izobražujejo v nemogočih materialnih pogojih, ker Gorenjci le težko pridejo v šolo v Ljubljano. Zato nimajo ustreznih možnosti za šolanje gostinskih tehnikov in z dvema urama praktičnega pouka resnično ne morejo biti pripravljeni za uspešno opravljanje svojega poklica. Občinska konferenca ZSMS je predlagala gostinski šoli, da skupno dajo delegatsko pobudo za oceno možnosti izboljšanja razmer, izobraževalni skupnosti pa bo posredoval

vala pobudo, naj v predmetnik vključi več ur praktičnega pouka.

Še nekaj besed je bilo namenjenih mladinskemu turizmu v razponu med bogatim preživljanjem prostega časa, med odprtostjo v svet in otopelimi zapečkarstvom. Mladinski turizem je lahko donosna gospodarska dejavnost. Ali jo je naše turistično gospodarstvo že sprejelo kot takšno? Še ne. Mladi v Sloveniji niso deležni družbenih ugodnosti pri potovanjih. Toda, tako je samo v Sloveniji. Gostje iz srbskega Svilajnce, ki so sodelovali na okrogli mizi, tega nikakor niso mogli razumeti. Predstavili so

nekaj ugodnosti, ki jih imajo pri potovanjih mladi v Srbiji. Pri nas se nekaj organizacij sicer ukvarja z mladinskim turizmom, a vsaka le zase in ne povezano.

Če ne bomo vzpodbujali potovalnih tokov mladih in bomo obtičali v vedno bolj osamljenih provincialnih okoljih, če ne bomo odpirali »okna v svet« in dali mladim možnost, da spoznajo svojo deželo, da jo bodo znali ceniti in ljubiti in jo kot takšno ponuditi tudi turistu, potem nam bo lahko še dolgo v 21. stoletje ostalo samo geslo Slovenija – moja dežela.

Živa Drole

Sporočilo mladih z okrogle mize o turizmu iz Bohinja

Če nihče drug, potem moramo ravno mladi varovati domovino pred industrijskim turizmom in brezdušno pozidavo! Zavedamo se, da smo vsi turistični delavci, da vsi predstavljamo svojo deželo obiskovalcem. Ne zgleujemo se po tistih, ki so zadovoljni z obstoječimi razmerami, ustrezimo tistim, ki hočejo več in boljše. Mladi bomo med inovatorji v turizmu, ki ustvarjajo privlačno gostinsko ponudbo, kulturne, izletniške, rekreativne programe, ki znajo ponuditi naše pridelke in izdelke. Gostoljubno, družabno, samozavestno predstavimo obiskovalcem sebe in svoje okolje, obenem pa se učimo od njih. Sprejmimo znanje drugih in se učimo iz njihovih izkušenj. Po drugi strani pa se moramo boriti, da bomo tudi mi lahko potovali doma in po svetu. Le tako bomo občutili vso pestrost človeške skupnosti.

Trenutne težave v naši družbi so tem ciljem ovira in izziv. Ne postanimo otopeli in zgrogjeni nad razmerami. Prizadevamo si za urejene odnose in boljšo turistično proizvodnjo, da bomo pomagali razrešiti krizo in obogatili našo družbo.

turizma je bila v sedemdesetih letih, ko so pripravljali projekt Alpe-Jadran. V Bohinj so načrtali avtocesto, predor na tolimsko stran, golf igrišče na obali jezera, predvideli so desetisoče gostov pa še kaj. Vse to je seveda ostalo samo na papirju.

Zaščitni znak bohinjskega turizma pa bo postal Triglavski narodni park.

Mladi želijo pri tem sodelovati. To so pokazali v svojih razpravah. Želijo si drugačnost, posebnost, izjemnost, izvirnost in privlačnost, želijo si nekaj novega, kakovostnega.

društev v eno in še opozorili na to, kar jih moti: da so namreč naravne znamenitosti gostom slabo predstavljene (na primer vintgar Mostnice). Predlagali so, da turistični delavci v Bohinju ob načrtih, ki jih imajo v tej smeri, pripravijo celovit načrt vključevanja naravne in

Srečanje z Vido Brest

Solčava 1948...
Moje tretje službeno mesto.

Razen nekaj hiš so Nemci vse požgali.

Zdaj je obnova. Ljudje drug drugemu pomagajo. Ne godrnjajo. Vedo, da jih bo samo trdo delo rešilo. Da bodo dobili novo streho nad glavo.

Kje dobiti stanovanje za državnega uslužbenca? Na Tratah. Hiša ni bila požgana. Menda predvojna gostilna. Tri kilometre navzgor, tri navzdol. Vsak dan. Hrana pa v edini menzi. Strežba dobra, hrana slaba. nismo negodovali. Sprijaznili smo se s časom.

Nato se je nebo zjasnilo. Sobo in hrano sem dobil pri plemeniti Moličnikovi družini. Pa še pranje perila. Vse za smešno nizko ceno. Bil sem član družine. Radi so me imeli. Tisočkrat hvala. Žal hvala žepov ne trga.

Učilnica je bila v župnišču. Otroci veliko, učitelja samo dva. Tudi v novi šoli sva ostala dva: Marija Žorž, moja upraviteljica, in jaz. Ko pa je še Marija odšla, sem ostal sam. Otrok pa preko sto.

Delo težko, življenje pa vseeno lepo. Solčavci so dobri, srčni ljudje. Odrasli in otroci. Otroci so najbolj uživali pri nabijanju žoge, odrasli v ljudskih igrah.

Šli smo se tudi pesnike in pisatelje. Jaz nisem bil ne eno in ne drugo, najbolj nadarjeni učenci pa oboje. Že res, da so mi kaj kratkega objavili v raznih časopisih in revijah, v Cicibanu pa menda vsega skupaj tri kratke zgodbe. Pisal sem, pošiljal, objavili niso.

Vojna je bila preblizu, tudi strah. Otroci so videli, kako je Solčava gorela. Izogibal sem se zastrašujočih zgodb, kjer je tekla kri. Zato kar največ pripovedk in pravljic.

Veliko pa smo se pogovarjali o Kajuhu, Boru in seveda tudi o Vidi Brest. Spraševali so me, kakšna je. Velika, majhna, ima temne ali svetle lase... Povedal sem pač tisto, kar sem vedel.

Bilo je na pomlad leta 1949. Otroci so prinašali v šo-

lo mačice, šopke teloha, zvončkov.

Nekega dopoldneva trk trk na vrata. Obiskov nismo bili vajeni, zato radovednost velika. Vrata se počasi odpirajo. V razred stopi dokaj visoka temnolasa ženska. Mlada, seveda. Z nasmehom na ustih. Rokujeva se in se predstavi: Vida Brest iz Ljubljane.

– Lahko z učenci pokramljam?

– Seveda!

– Otroci, ste kdaj slišali ime Vida Brest?

– Smo! Vi ste najboljše partizanska pesnica!

– Kdo vam je to povedal?

– Tovariš. In v Cicibanu smo brali.

– Res, v Cicibanu? Tudi vi pesnite, tudi vi pošiljate pesmi v Cicibano?

Učenci so pokazali na dve učenci. Imen se ne spominjam.

– Poštar jima je denar prinesel.

– Honorar, je rekla Vida. Veste, je nadaljevala, jaz sem bila v vašem kraju med vojno partizanka, verjetno med najmlajšimi. Tudi komandant Stane je bil tukaj.

Potem so kramljali in kramljali, iz drobne knjižice jim je prebrala nekaj svojih pesmi. V nekaj minutah je zložila pesmico, jo napisala na tablo. Bila je lahka, igriva, zabavna.

– Ko jo boste prepisali, lahko greste domov. Domača vaja pa je takšna: do jutri pesmico na pamet. Velja? Na svidenje, dragi moji prijatelji.

– Zakaj že odhajate?

– Moram. Ljubljana je daleč. Delo kliče. Na svidenje.

Ko sva potem ure in ure hodila gor in dol po cesti, pa po stranskih poteh, je navdušeno pozdravljala ljudi. Tudi v Robanov kot sva zavila, se ustavila pri kmetu, ki je mnogo let kasneje tovarišu Titu zaigral na citre.

Vsa navdušena je vstopila, nekam viharo in sproščeno.

– Dober dan! Me poznate, se spomnite mlade partizanke?

– Spominjamo, spominjamo, je rekla priletna ženica. Pa vaših uši se tudi spominjamo. Dolgo, dolgo smo se borili z njimi. Kakor vi z Nemci.

Če me spomin ne vara, je bil en član družine zaprt. Takrat so na veliko spravljali po skrivnih poteh bogate Nemce čez mejo v Avstrijo. Ne zastoj, za dobro plačilo. Če pa so vodnika naši ujeli, je sledila kazen. Napisal sem kar precej prošenj za znižanje kazni.

No, Vida je začutila, da nekaj ni v redu, obrnila pogovor in kmalu je bila na mizi izdatna malica.

Kakor sem že bil zapisal: Solčavci so dobri ljudje.

Na poti v vas mi je Vida zaupala, da moji dve učenki prepisujeta njene pesmi, spremenita naslov, tu in tam kaj popravita. Malo je manjkalo, pa bi na natečaju odnesli prvo nagrado.

– Nikar jima ne reci, da sem zgolj zaradi tega prišla. O Solčavcih in tej slikoviti pokrajini bom napisala reportažo. Upam, da jo boste kmalu brali.

Nisem še slišal človeka, ki bi znal tako kot Vida opisati vso veličino komandanta Staneta. Tako nazorno ga je prikazala, da sam ga razločno videl, slišal njegova povedla, ga videl v sedlu, med borci, med kmeti. Skratka, ustvaril sem si lik najspodobnejšega komandanta slovenskih partizanov.

Tudi meni je bilo žal, ker se je tako naglo poslovila, tako rekoč brez pravega slovesa.

Naslednje jutro pesmica iz vseh grl, na pamet. In o čem je govorila? O deklici, ki nikakor ni mogla napisati spisa o rožicah in metulju, pa ga je skrivaj od sošolke prepisala. le nekaj svojih besed je dodala.

– Glej jo, Vido, kako spretno je svoje poslanstvo opravila!

To je bilo prvo in zadnje srečanje z nadarjeno partizansko pesnico Vido Brest.

Drago Kumer

LJUDSKA
OBLASTna slovenskem
1941-1945

Tone Ferenc

LJUDSKA OBLAST NA SLOVENSKEM

Država v državi

Ta knjiga (po izidu druga, po zaporedni številki pa prva) z naslovom **Država v državi** prikazuje nastanek ljudske oblasti v NOV pozno poleti 1941 in prve ukrepe oblasti organov, nastanek prvega partizanskega svobodnega ozemlja spomladi 1942 ter delovanje oblastnih organov na njem, odnos narodnoosvobodilnega gibanja na Slovenskem do AVNOJ po njegovi ustanovitvi ter uveljavljanje oblastnih funkcij OF pred italijansko kapitulacijo.

NAROČILNICA TV-15

Naročam knjigo Tonega Ferenca: LJUDSKA OBLAST NA SLOVENSKEM, Država v državi

Priimek in ime:

Naslov:

Pošta in poštna številka:

Št. osebne izkaznice:

izdana pri:

Matična številka:

Plačal(a): a) ob sprejemu knjige din 14.200

b) v dveh zaporednih mesečnih obrokih po 7.100, brez obresti

Naročilnice pošljite na naslov: ZALOŽBA DOREC, Miklošičeva 28/1, Ljubljana, tel.: 320-476

Ob 42. obletnici osvoboditve Buchenwalda

Tam, kjer se je smrt utrudila do smrti...

Vsako leto 11. aprila slavijo preživeli interniranci zloglasnega koncentracijskega taborišča Buchenwald svoje drugo rojstvo. 11. aprila 1945 so se namreč z napadom na bodečo žico in esesovce osvobodili in predali taborišče in ujetje Nemce zavezniški vojski. V Buchenwaldu je bilo od leta 1937 do 1945 skoraj 250 tisoč ljudi. Več kot 51.000 jih je za vedno ostalo na hribu Ettersberg nedaleč od središča nemške kulture Weimarja. Le 20.000 jih je dočakalo svobodo. Med njimi je bilo tudi 500 Jugoslovancev.

Taborišče Buchenwald je imelo konec oktobra 1944 tudi 66 zunanjih komand – taborišč. V njih je bilo 65 tisoč ljudi. Ena izmed komand je bilo tudi taborišče Ohrdruf. Postavili so ga okoli 90 kilometrov od Buchenwalda. Med tistimi redkimi interniranci, ki je preživel grozote Ohrdrufa, je bil tudi danes že pokojni Tone Bučar. Prišel je iz Dachaua. Bil je eden izmed dvatisočpetstoglave množice, ki so jih v Ohrdruf poslali prve dni decembra 1944...

»Vsako jutro smo vstajali

ob pol štirih. Ob peti uri je bil apel. V snegu in mrazu smočasih prezebali ure in ure. V temi smo odhajali na delo, ponoči smo se vračali. Delali smo na različnih krajih. Vsak dan, brez izjeme. Gradili smo železniške proge, kopali jarke in rove. Zaradi pomanjkljive hrane in nečloveških naporov smo začeli vidno pešati. Vedno več je bilo bolnikov in mrtvih. Lakoti in pretepanju so se pridružile tudi bolezni. Še posebej griža. Mrtvece so zlagali kot skladovnice drv. Ponje je prihajal tovarnjak iz Buchenwalda. Ko je zmanjkalo bencina, so jih sežigali na grmadi...

Konec januarja 1945 so del taborišča premestili v Crawinkel in takojmenovani Zeltlager. V Crawinklu so interniranci spali v opuščenih skladiščih streliva, napol pod zemljo, brez oken in zračnikov, v Zeltlagerju tudi v najhujši zimi pod šotori. Ker je bil Ohrdruf izrazito delovno taborišče, so tisoče onemoglih zapornikov zamenjavali z »zdravimi!«. Kako strahotno je mlelo taborišče Ohrdruf, pove podatek, da je od 12 tisoč interniran-

cev, kolikor jih je bilo naenkrat v taborišču, umrlo januarja 1945 več kot 900, februarja 750, marca preko 700 ljudi. Vsak mesec so okoli 2500 onemoglih odpravili večino v Bergen Belsen, kjer jih je čakala odrešilna smrt.

»Zaradi naglega napredovanja zavezniških armad se je taborišče Ohrdruf umaknilo v Buchenwald. Na pot smo se odpravili peš. Bilo je po veliki noči 1945. Korakali smo 25 ur nepretrgoma s kratkim opoldanskim počitkom. Kdor je omagal, ga je podrla esesovska krogla. Vsakih nekaj sto metrov so ležala trupla. Drugega dne proti večeru se je karavana ustavila. Zgodaj zjutraj smo nadaljevali pot. Esesovci so z dvignjenimi pištolami hodili med izmučenimi interniranci in iskali svoje žrtve. Strelji so pošastno odmevali v meglenem jutru... Končno smo prispeli v Buchenwald. Zadnje žrtve so padale pred samim vhodom v taborišče. Štiri dni po prihodu se je začela evakuacija Buchenwalda. Med prvimi smo taborišče zapustili interniranci iz Ohrdrufa. V šestdesetih vagonih nas je bilo natrpanih

po 80, 90 ljudi. Po štirinajstih dneh vožnje in prebivanja v vagonih smo nadaljevali peš. Toda več kot 15 kilometrov dnevno nismo zmogli. Bili smo živi okostnjaki. Počasi smo se vlekli po široki cesti. Brez glasu. Tu pa tam se je kdo opotekel iz vrste. S prestreljeno glavo je obležal ob cesti.

Po sedmih dneh hoje je bilo tega strahotnega potovanja konec. V Dachau je prispelo le malo internirancev. Ko smo prestopili taboriščna vrata, so mnogi obležali, le malo nas je bilo, ki smo se s poslednjimi atomi moči po vseh štirih odplazili čez zborni prostor...

Preživeli interniranci in njihovi svojci se bodo 11. aprila letos zbrali v Splitu, obiskali bodo tudi otok Vis, kjer bodo proslavili 42. obletnico osvoboditve taborišča. V Splitu se bodo srečali s tovariši iz sosednjih republik in pokrajin, nekdanjimi interniranci Buchenwalda in drugih taborišč. Iz Slovenije se bo proslave udeležilo preko 150 nekdanjih internirancev in njihovih svojcev.

Pripravil Janez Alič

Druga grupa in Cankarjeva brigada bosta praznovali v partizanskih Znojilah

Na redni seji odbora skupnosti borcev 1. slovenske brigade – 2. grupe odredov smo razpravljali o izvajanju programa za leto 1987, v jubilejnem letu 45-letnice ustanovitve te brigade. Osrednja točka na seji je bila poročilo o pripravi za proslavo 45. obletnice ustanovitve 1. slovenske brigade-štajerske (6. aprila 1942) – 2. grupe odredov (1. maja 1942) in 45. obletnice bitke za ohranitev prvega osvobojenega ozemlja, poznane kot muljavska bitka (6. do 12. junija 1942). Predsednik je poročal, da so predlog skupnosti borcev, naj bi bila proslava 45. obletnice v Znojilah, znani partizanski vasi v KS Krka, ugodno sprejele skupščine in

DPO občine Grosuplje. Dogovorjeno je bilo, naj bi to bila osrednja proslava v občini in okolici. Organizirali bi skupaj s Cankarjevo brigado, ki prav tako praznuje 45. letnico ustanovitve, tudi ima domicil v tej občini, tu pa so se med NOB skupaj tudi veliko borili.

To bo priložnost, da obe brigadi navežeta na skupni proslavi še boljše medsebojne stike in sodelovanje ter obnovita tovarštvo.

Proslava naj bi bila predvsem politično-manifestativna ter bi poudarila vse vrednote naše NOB in revolucije, mobilizirala aktivnosti in dala odgovor tistim mračnim silam, ki se vse bolj javno

trudijo izničiti partizanski boj in velike pridobitve naše revolucije pod vodstvom KPS.

Proslava bo 7. junija 1987. Odločitev, da bo proslava v Znojilah, so z velikim zado-

voljstvom sprejeli tudi vaščani Znojil in krajan KS Krka. S tem se bomo, čeprav pozno, vsaj malo oddolžili tej od vsega začetka izredno partizanski vasi, ki je bila zares enotno opredeljena in organizirana v OF. Med prvimi je vzpostavila sodelovanje in pomoč s prvim partizanskim četam, ki so se pojavile tu že 1941.

Metod Jurčič

O komunalnem razvoju mesta

Na konferenci krajevne organizacije ZZB Mestne njive v Novem mestu so 20. marca pregledali enoletno delo in počastili spomin dveh članov, ki sta umrla v tem času. To sta bila Feri Buk in spomeničar Jože Čukajne-Bernard. Člani so potrdili ugotovitve iz poročila predsednika Toneta Potočarja.

Zanimiva je bila razprava o javnih delih v okviru krajevne skupnosti in Novega mesta. V skoraj vseh KS ostaja ta hip neizkoriščenih kar nekaj milijonov dinarjev. Ni enotnega, skupnega načrta, ki bi na ravni mesta predstavil najnujnejše skupne naloge, pomembne za vseh enajst krajevnih skupnosti.

Ljudje pogrešajo jasna stališča glede pokopališča, novega mostu čez Krko, pri tem pa več milijard dinarjev iz samopriskupkov ni v pravem obtoku. Zato so sprejeli poziv, naj mestna konferenca SZDL skupaj s svetom krajevnih skupnosti ter strokovnjaki čimprej razvrsti najnujnejše skupne naloge za nadaljnji komunalni razvoj mesta.

Hkrati so člani pozdravili dobre načrte krajevne organizacije Socialistične zveze, ki si močno prizadeva poživiti družbeno in tudi družabno življenje v skupnosti, pri čemer ji člani naše organizacije vedno zvesto pomagajo.

T. G.

Okolje – ogledalo časa

Radi se ponašamo z našim krajem in lepo okolico. Radi govorimo o umetnosti in kulturi. Ponosni smo na dosežke v gospodarstvu. Tudi stanovanjska izgradnja teče po postavljenih smernicah. Toda v nečem pa vseeno zaostajamo ali bolje kar nazadujemo. Gre za vzdrževanje okolja.

Okolje, v katerem živimo, je širok pojem. Nanaša se na vse, kar posredno in neposredno vpliva na počutje človeka. Kjer živi mnogo ljudi v tesno povezani skupnosti, npr. v mestu, nastopajo skupni problemi. Problemi so v načrtovanju komunikacij, kanalizacije in čistilnih naprav.

Vzoredno s tem pa potrebuje sodobni človek še nekaj, kar bi mogli označiti z besedo »počutje«. Počutje je faktor, ki ga ne bi smeli zanemarjati, saj posredno vpliva na sproščenost in s tem tudi na povečano aktivnost v ustvarjalnem delu.

Tako se nam zastavi vprašanje, ali urejenost okolja ustreza stanju razvoja in kulturni ravni občana. Če to gledamo skozi prizmo načrtov, sklepov, zapisnikov, obravnava morda še, če pa to pogledamo realno v obnašanju našega vsakdanjega življenja, pa to ne drži.

Osnovne prvine, ki poudarjajo zunanji videz mesta so vsekakor red in čistoča, ki neposredno vplivajo na počutje človeka.

Adolf Ankon

Samoupravna interesna stanovanjska skupnost Ljubljana, Zbor uporabnikov skupščine SISS Ljubljana, odbor za solidarnost in komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV

objavljajo

v skladu z določili pravilnika o pogojih in merilih za zagotavljanje družbene pomoči iz sredstev solidarnosti pri SISS mesta Ljubljane in pravilnika o pogojih in merilih za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV (sprejet 34. 3. 1983)

I. LISTO UDELEŽENCEV NOV ZA DODELITEV STANOVANJA

- KOROŠEC Avgust, Verovškova 41, Šiška
- NOVAK Jakob, Tomažičeva 36, Vič-Rudnik
- PRIJATELJ Franc, Tbilisijska 62
- ŠEMRL Marija, Vilharjeva 23, Bežigrad
- TATAROVIČ Mahmud, Viška c. 49, Vič-Rudnik
- ZNIDARŠIČ Jožefa, Korytkova 28, Center

II. LISTA UPRAVIČENCEV UDELEŽENCEV NOV ZA DODELITEV POSOJILA

Občina Bežigrad

- BIZJAK Domine, Primožičeva 12
- BOŽIČ Ivan, Mašera Spasića 11
- SKOK Milan, Pohorskega bataljona 17
- TROŠT Josip, Vranja pot 9
- VIČAR Jaroslav, Grintovska 16
- ZUPAN Viljem, Ježa 60

Občina Moste-Polje

- CUZAK Jože, Sadinja vas 28
- JERIHA Viktor, Pot v mejah 9/a
- KLANČAR Miro, Perčeva 7
- KOCJANČIČ Ana, Litijska c. 214/a
- MITROV Risto, Bratov Rozmanov 4
- MELJO Stane, Berčičeva 6
- ULČAR Marija, Vnajnarje 17
- ZAKRAJŠEK Anton, Športna 2

Občina Šiška

- KLUN Vera, Aleševčeva 38/a
- LUNAČEK Slava, Ob žici 13
- PETERNELJ Vinko, Olge Mohorjeve 7
- TEKAVČIČ Alojz, Cesta v hrib 19
- ŠTRUMBELJ Feliks, Bognarjeva pot 64
- ZADNIK Franc, Medenska 74

Občina Vič-Rudnik

- BAROVIČ Slavka, Karlovica 5
- BERNIK Mirko, Kopraska 21
- CVAR Krista, Iška vas 90
- FILIPIČ Ljubica, Gerbičeva 21
- GANONI Lado, Zapotok 14
- GOLOB Pavla, Želimlje 52
- GRAT Frančiška, Šmarska 70
- JEREB Avgust, Murgle 19
- KNAP Ivan, Rožna dolina c. XIX/13
- PETROVČIČ Alojz, Brdnikova 19
- SEDEJ Jakob, Pokljukarjeva 55/a
- SLANC Alojz, Babnogoriška 6
- SUSMAN Mihaela, Tomišelj 2
- VESEL Jože, Dolenjska c. 295
- VREČAR Jože, Selška 35
- ZAKONJSEK Rado, Rožna dolina X/9

Obravnavani so bili vsi zahtevki, ki so bili vloženi v letu 1986. Komisija je upoštevala vse tiste upravičence, ki nujno potrebujejo stanovanja ali posojilo.

Pripombe na objavljeno listo bo komisija za reševanje stanovanjskih vprašanj udeležencev NOV Ljubljana, Komenskega 7, sprejemala vključno do 10. maja 1987.

Množični pohod po poteh spominov NOB

Zveza za telesno kulturo iz Škofje Loke prireja v soboto, 11. aprila popoldne šesto »ponovitev« Teka ob spomenikih NOB, dopoldne pa bodo taisto pot od vojašnice do Crngroba in Križne gore (ter nazaj) prehodili pohodniki prvič. Pot je dolga 15 kilometrov, speljana pa je mimo spomenika petdesetim talcem za Kamnitnikom (kjer so Nemci 9. 2. 1944 ustrelili 50 talcev).

Ustavili se bomo ob spomeniku osmim ustrelenim partizanom pri križišču cest Pevno-Crngrob (Nemci so jih ujeli v zadnji ofenzivi in ustrelili na pragu svobode, aprila 1945), ob spomeniku sredi vasi na Križni gori (posvečen je požigu vasi 21. in 22. novembra 1944), ob spominski plošči na Ravniharjevi hiši (posvečeni štirim padlim prvoborcem bratom Ravnihar in sestri Minki, ki je umrla v taborišču) in ob spomeniku na Sedlu pod Planico (posvečen je 32-im partizanom, padlim v tej okolici v času NOB) ter ob spomeniku nad Crngrobom (posvečen je trem partizanom, padlim v tej okolici leta 1944.)

Organizacijski odbor

Dvoje popravkov

Opozorjeni smo na dvoje napak, ki so nam ušle v objavo v prejšnji, 13. številki.

Pisatelju Tonetu Seliškarju smo namesto rojstne letnice 1900 napak pridali tri leta (rojstno letnico 1897), v program obiska v Mauthausnu pa se nam je namesto najtoplejše »zahvale za gesto« zapisalo: »... se ji za to zgodbo najtopleje zahvajujemo.«

Bralcem se opravičujemo!

Uredništvo

Leopold Kotar

Poslovanje domov Mestnega odbora

Po razpravi o aktualnih političnih in gospodarskih vprašanjih, o katerih je najprej spregovoril predsednik RO ZZB NOV Bogo Gorjan, so člani mestnega odbora ZZB NOV Ljubljana, na seji, sklicani pretekli teden, sprejeli še letna poročila o poslovanju v preteklem letu Počitniškega doma v Banjolah, Doma Rada Pehačka v Ljubljani in samega MO ZZB NOV Ljubljana.

Mestni odbor je pohvalil delovno skupnost Počitniškega doma za dobro gospo-

darjenje in izrekel priznanje upravniku doma Milanu Miloševiću in predsedniku sveta doma Bogdanu Javorju. O neurejenem finančno-materialnem knjigovodstvu Počitniškega doma v preteklih letih je mestni odbor zahteval posebno poročilo gospodarske komisije skupščine doma. Sklenil je tudi priporočiti skupščini Počitniškega doma, ki jo sestavljajo delegati soustanoviteljev, da odobri idejni načrt delovne skupnosti doma o povečanju restavracijskih prostorov in

o pokriti hodniški povezavi hotelskih objektov z bazenom in restavracijo. S tem se bo dvignila kakovost postrežbe in podaljšala sezona. vse to pa bo prineslo večji promet.

Dom borcev in invalidov Rada Pehačka v Ljubljani, Malenškova 1, je tudi preteklo leto, kot vsa doslej, zaključil poslovanje brez rdečih števil, toda s precejšnjo težavo. Problem je premajhna izkoriščenost gostinskih prostorov doma in premajhna finančna uspešnost šport-

no-rekreacijskih prostorov oziroma ustvarjanje amortizacijskih sredstev za športne objekte in opremo.

Mestni odbor ZZB NOV Ljubljana je sklenil, da bo sklical posebno sejo, na kateri bo v celoti preučil možnosti in dejansko izkoriščenost vseh prostorov doma oziroma prostorov za športno, politično, kulturno-umetniško in zabavno aktivnost v domu. Na to problematiko se bo povabil tudi predstavnik telesnokulturne in pokojninsko-invalidne skupnosti.

Stane Koman

Posebna pozornost bo namenjena krajevnim konferencam ZRVS

Jutri, v petek, 10. aprila 1987, se bo v ljubljanskem domu JLA sešlo predsedstvo republiške konference ZRVS Slovenije. Največ pozornosti bodo člani predsedstva namenili razpravi o vlogi in delu krajevnih konferenc ZRVS in osnutku poročila o delu njihove organizacije v minulemu letu.

V gradivu, ki so ga pripravili v zvezni konferenci ZRVS Jugoslavije, je med drugim zapisano, da je krajevna konferenca, oziroma osnovna organizacija, kot pravijo v drugih republikah, temeljna celica organiziranja ZRVS. Biti mora vir za oblikovanje ter izvajanje politike zveze in v njej se morajo kazati in potrjevati življenjska in ustvarjalna politika in praksa članov in celotne organizacije. Od delovanja krajevne konference ZRVS, njenega načina dela in usposobljenosti njenih članov je odvisno, kako bo zveza rezervnih vojaških starešin uresničevala svoje naloge in svojo družbeno vlogo.

Predsedstvo bo obravnavalo tudi dejavnost ob petintrideseti obletnici ZRVS Jugoslavije in petdeseti obletnici prihoda tovariša Tita v vodstvo KPJ. Sprejelo bo tudi sklep o sklicu druge seje RK ZRVS Slovenije in se seznanilo z dogovori o uporabi sredstev za usposabljanje rezervnih vojaških starešin, ki jih dodeljuje zvezni sekretariat za ljudsko obrambo.

B. K.

Rasistični mazači spet na delu

Neutrudni in neulovljivi fašistični mazači so se tokrat podali v zgonsko občino, kjer so seveda s črno barvo premazali slovenske napise na tablah in smerokazih pri Bajti, Koludrovci, Zgoniku, Repniču, Briščikih in Zagradcu. Nato so se podali še v sosednjo repentaborsko občino, kjer je bila njihova tarča dvojezičen napis na tablah, da je občina Repentabor pobratena z občino Logatec.

Komu pravzaprav koristi kaljenje mirnega sožitja in ustvarjanje sovražne klime? Odgovor je na dlani: mračnjaškim silam, katerih nezakonito in predvsem nedemokratsko rovarjenje izpodjeda temelje italijanske republike, ki je zrasla iz odpornosti.

J. O.

Oglasite se!

V Ivanjkovcih v ormoški občini je bilo 26. januarja 1945 ustreljenih devet talcev: Mirko Sevshek, Miran Mihevc, Ludvik Goltnik, Valentin Uranjek, Ivan Vodenik, Alojz Marolt, Sebastijan Goričnik, Rajko Kogelnik in Matija Brenec.

Decembra istega leta smo svojci talcev prekopali posmrtno ostanke žrtev. Med nami je bila tudi žena pogumnega talca, ki se je pred ustrelitvijo fizično spopadel z Nemci, z njo pa je bil tudi sorodnik ali znanec, oficir – major JLA.

Zelo bi bila hvaležna, če bi lahko s pomočjo našega glasila izvedela za njuna naslova.

Takrat nam je dogodek opisal tudi domačin, Ivanj-

kovčan. Povedal nam je, da se je eden izmed talcev spopadel z Nemci in jih pač zaradi tega niso usmrtili na v že naprej določenem mestu, ampak kar v bližini ceste ob vznožju gozda. Prvi strelji so bili namenjeni pogumnemu uporniku, ostali pa njegovim tovarišem, ki pa niso bili takoj mrtvi, saj vsi ne. Nemcev to ni zanimalo, niti se niso prepričali: takoj po izvršenem zločinu so se odpeljali. Nekaj talcev so našli naslednji dan ob potoku, kjer so izkpravali.

Domačin, Ivanjkovčan, nam je ob odprtem grobu, ko smo zagledali gomilo žrtev, marsikaj povedal.

Oglasite se na naslov: Marija Mekina-Dušana, Ljubljanska 24 61381 Rakek. Še enkrat: želim naslov žene pogumnega talca, ki se je spopadel z Nemci in domačina, Ivanjkovčana, ki nam je pripovedoval podrobnosti o zločinu, in se vnaprej zahvaljujem.

Vtisi konjiških upokojencev

Radi bi podali naše razmišljanje ob članku v časopisu TV-15 naš tovariš z dne 22. januarja 1987 z naslovom NOVOSTI V IZOLSKEM DELFINU. Avtor članka je tov. Franci Strle iz Ljubljane.

Od 21. februarja do 1. marca 1987 je v počitniškem domu upokojencev Delfin v Izoli letovalo 90 upokojencev, med njimi približno 40-odstotkov borcev iz občine Slovenske Konjice. Vsi, od prvega do zadnjega, so bili izredno zadovoljni. Ne mislimo zanikati oziroma se spuščati v polemiko glede navedenega članka; navedli bomo le glavne in za upokojence najbolj zaželenne stvari. Ko smo dne 21. februarja 1987 okoli 12. ure izstopili iz vlaka, sta nas pričakala dva avtobusa in odpeljala do doma. Takoj so nam dodelili sobe, ki so bile vseskozi dobro ogrevane in snažne. Že prvi dan smo imeli kosilo, katerega pa smo morali seveda plačati – po zmerni ceni 1800 din po osebi. Zelo nas boli del članka, ki se glasi: pri hrani in postrežbi ni nobenih novosti, le obroki so manjši in skoraj brez zabele. Vseh 90 upokojencev iz naše skupine in ostali upokojenci, ki so bili v tem času v domu, (vseh nas je bilo čez tristo), smo bili s hrano zelo zadovoljni in tudi obroki so bili zadostni in dovolj mastni. Cena pa je sploh med najnižjimi. Nadalje avtor omenja: Počitniški dom upokojencev v Izoli je bil zgrajen z upokojenskim denarjem, zato bi moral služiti svojemu prvotnemu namenu. Celotna naša skupina je mnenja, da se uprava doma tega tudi zaveda in da dom služi namenu, za katerega je bil zgrajen.

Zadolžili so me, da se naj v imenu naše skupine lepo zahvalim celotnemu kolektivu počitniškega doma v Izoli za izredno gostoljubnost in postrežbo.

Matevž Lubej

Dejavnot civilne zaščite

V največji delovni organizaciji INA-NAFTA v Lendavi, kjer je zaposlenih čez 1200 delavcev, namenjajo varstvu ljudi in požarom posebno skrb. Narava dela je pač v vseh tozidih taka, da zahteva dobro organizacijo za zaščito ljudi in lastnine, s katero upravljajo. V enoviti delovni organizaciji delujejo edina poklicna gasilska ekipa v občini in ekipe civilne zaščite. V Nafti poudarjajo, da je vsak delavec najboljši gasilec na delovnem mestu. Poseben poudarek pa dajejo tudi izobraževanju svojih ekip – predvsem civilni zaščiti, tako da se pomoč pri nesrečah lahko daje ob vsakem času. Posebno uspešna je ekipa civilne zaščite, ki na občinskem in regijskem vsakoletnem tekmovanju doseže zavidljivo velike uspehe. Da bi bila varnost ljudi boljša, bodo v ta namen posodobili opremo.

J. Ž.

Ekipa civilne zaščite iz INE Nafta

Foto: J. Žerdin

Dva strela finala v Rušah

V Rušah sta bili v športni dvorani kemijske šole v organizaciji Strelskega društva 1. pohorski bataljon iz Ruš ter pod pokroviteljstvom skupščine občine Ruše dve tradicionalni strelski prireditvi.

33. finale za Zlato pušico. V tekmovanje z zračno puško se je uvrstil 101 najboljši slovenski strelci vsi ti, ki so pod pokroviteljstvom skupščine občine Ruše dve tradicionalni strelski prireditvi.

Po dvakrat so zmagali: Vršaj, (Lj.), Šenekar (MB), Korbar (TRE), J. Frelih (KR), po enkrat pa Vrbinc, Letonja, Bohinc, Debevec (vsi Lj.), Clementa in Hrobar (NG), Peternej (Sk. L.), Brglez in Rešetar, (HR) Naglič (KR), Jerač (CE), Žučko (TV), Podlesnik (Ruše) in Kolenc (GROS). 33. finala se je udeležilo 93 strelcev, uvrstitev pa so bile naslednje: z novim

rekordom 574 krogov je zmagal Bogdan Slanšek iz SD O. Skvarča iz Zagorja, sledijo Hrncić, Majhenič in Majerič. Nastopilo je tudi sedem žensk, najboljša je bila na 25. mestu Jagrova z 551 krogi, med mladinci pa Podgornik (KAM), ki se je uvrstil na 8. mesto.

Od dosedanjih zmagovalcev jih je nastopilo šest, najboljši je bil F. Rešetar na 5. mestu.

Finale za šolska športna društva. Na republiškem finalu za ŠSD za pionirje in pionirke je nastopilo 133 mladih strelcev iz 34-ih slovenskih mest. Kljub temu pa lahko ugotovimo, da v nekaterih občinah slabo delajo pri vzgoji mladih strelcev, saj v finalu ni bilo pionirjev iz mnogih strelskih centrov. Med pionirkami ekipno je bila prva OŠ Stane Žagar (Radovljica) s 523 krogi, izenačenim republiškim rekordom. Posamezno: prvi R. Oražem, 186 krogov (novi republiški rekord). Med pionirji ekipno je bila prva OŠ Domžale (522 krogov, med posamezniki pa Tihelj (Lj. Vič Rudnik) 181 krogov).

E. Progar

Popravek

Pisec Jože OBLAK je objavil v TV-15 (dne 2. 4. 1987) sestavek z naslovom »Ne za ratifikacijo!«, v katerem je med drugim pisal, da je bilo na »pogovoru s slovenskimi obalnimi ribiči slišati tudi priseganje na resničnost dogodka, ko naj bi italijanski ribiči (po izjavah slovenskih ribičev pretežno oboroženi!) streljali na patrolni čoln naše milice, dogodek pa je bil zamolčan javnosti! Dosedaj, kolikor sem mogel ugotoviti, še noben forum v SR Sloveniji ni demantiral omenjenih navedb naših ribičev«.

Podatka, ki da ju navajajo naši ribiči, da so italijanski ribiči oboroženi in da so streljali na patrolni čoln mejne milice, sta izmišljena. Italijanski ribiči nikdar niso streljali na naš čoln! Prav tako pri nobenem italijanskem ribiču, ki smo jih doslej zajeli, nismo našli orožja.

Do objave omenjenih trditev ne bi prišlo, če bi pisec preveril podatke na Postaji mejne milice Koper, ali pa na Upravi za notranje zadeve v Kopru ali v Republiškem sekretariatu za notranje zadeve SR Slovenije. Organi za notranje zadeve v naši republiki sproti obveščamo javnost o dogodkih na meji, tudi na morskem.

Svetovalec republiškega sekretarja
Ivan Jakič

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občine v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Časopisni svet TV-15 naš tovariš: MIRA SVETINA (predsednica); člani: DUŠAN BENKO, RASTKO BRADARSKA, MILAN FILIPIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK in delegati: LOJZE ERBEŽNIK, RK ZRVS SLOVENIJE, VLADIMIR DEJAN, IS SKUPŠČINE SRS, MARINKA LEVIČNIK, SPIZ SRS. Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK. Odgovorni urednik: VIKTOR KONJAR. Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BOJANA ZOKALJ-JESIĆ – naša organizacija; Lektorica-redaktorica: MIRANDA MRČELA. Tehnični urednik: DRAGO SETNIČAR. Tajnica uredništva: MARA OKORN. Vodja uprave: BOJAN ZVONAR. Telefon uredništva: 327-780. Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Moše Pijade 24, p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 4.400 din, posamezna številka v prosti prodaji 100 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772 – TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov – Korektore in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35